

पूर्ण सरसफाइ अभियानमा सबै अघि बढी
सफा स्वच्छ हराभरा बनाऔं हाम्रो बाँसगढी

बाँसगढी नगरपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना

WASH Plan of Bansgadhi Municipality, Bardiya

(आ.ब. २०७५/७६ देखि आ.ब. २०७७/७८)

प्रकाशक :

**बाँसगढी नगरपालिका स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति,
बाँसगढी, बर्दिया ।**

प्राक्कथन

मानव सभ्यता समुन्द्रको किनारबाट शुरु भएको हो र समुन्द्र कै बाटो भएर यत्र तत्र फैलिन्छ भन्ने भनाई र मान्यतालाई खण्डित गर्दै एक्काइसौं शताब्दीको आजको मानव समाजले तीब्ररूपमा विकास गरिरहेको छ । विकास निरन्तर प्रक्रिया हो । सिल्क रोड जस्ता भू-मार्ग, हवाई मार्ग वा पछिल्लो समयमा बिद्युतीय मार्ग (इन्टरनेट) को माध्यमबाट मानव सभ्यता र संस्कृतिको आवागमन तीब्र रूपमा हुँदै गएको छ । पानी तल बग्छ तर सभ्यता माथि माथि फैलिदै जान्छ । स्वस्थ, समृद्ध र सुखी जीवन सबैको चाहना, आवश्यकता र अधिकार भित्र पर्ने विषयहरू हुन् । स्वस्थ जीवनका लागि सरसफाइयुक्त उन्नत संस्कृति र सभ्यता अपरिहार्य छ ।

आम्भनै क्रियाशीलता बिना विकास संभव छैन भन्ने यथार्थलाई आत्मसात् गर्दै सम्पूर्ण समुदायहरू सकारात्मक परिवर्तनका लागि एक्येबद्धताका साथ अघि बढेका छन् । विगतमा विशेष गरेर शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, यातायात, सञ्चार जस्ता भौतिक पूर्वाधारको विकासको लागि मात्र प्रयत्नशील समाज पछिल्लो समयमा सरसफाइका क्षेत्रमा पनि आम्भनो तर्फबाट गर्न सकिनेसम्मको पहल गरि धेरै जिल्लाहरू खुल्ला दिसामुक्त अवस्था हासिल गरेर उदाहरणीय बन्न सफल भईरहेका छन् । तर अम्भै पनि पूर्णरूपमा सरसफाइ र स्वच्छतामा ध्यान दिन नसकेको कारण टाइफाइड, जण्डिस, भाडापखाला लगायतका पानीजन्य रोगबाट नेपालले आर्थिक तथा मानवीय क्षती ब्यहोर्दै आइरहेको कुरा हाम्रो सामु छर्लङ्ग छ ।

स्वस्थ तन र स्वच्छ जीवन बिना व्यक्तिगत र सामाजिक बिकास असम्भवप्रायः छ र त्यसका लागि आफूले गर्न सकिने क्रियाकलाप स्वतः स्फूर्त रूपमा आफै गर्नुपर्दछ भन्ने सन्देश अब प्रत्येक समुदायमा पुर्‍याउन जरुरी छ । यहि यथार्थलाई आत्मसात् गर्दै अहिले नेपालमा सरसफाइको राष्ट्रिय अभियान चलिरेको छ ।

सरसफाइ प्रत्यक्ष रूपमा हाम्रो स्वास्थ्य, प्रतिष्ठा र विकाससँग गाँसिएको छ । यसै हुनाले समुदायस्तरबाट जिल्ला र क्षेत्र हुँदै राष्ट्रलाई नै स्वच्छ बनाउने अभियानमा हाम्रो यस बाँसगढी नगरपालिका पनि समाहित छ । स्वस्थ जीवन, सामाजिक प्रतिष्ठा र विकासका लागि समितिको पुनर्गठन र समितिको सक्रियता, घरघरमा सुरक्षित चर्पीको पहुँच र प्रयोग, साबुन पानीले हात धुने निश्चित स्थान र अभ्यास, पिउने पानीको सुरक्षित व्यवस्थापन र शुद्धिकरण, सुरक्षित खानाको प्रयोग सम्बन्धी अभ्यास, महिनावारी स्वच्छता, अन्य व्यक्तिगत सरसफाइ, ठोस तथा तरल फोहोर मैलाको उचित व्यवस्थापन, पशुपंक्षी व्यवस्थापन आदि गरी घरायसी र वातावरणीय सरसफाइ कायम गर्ने, बाल, लैङ्गिक र अपाङ्ग मैत्री खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधा सहितको सफा र स्वच्छ एवं पूर्ण सरसफाइय उन्मुख बाँसगढी नगरपालिका नै अबको हाम्रो चिनारी हुनेछ ।

खुल्ला दिसामुक्त अवस्था पूर्ण सरसफाइको पहिलो चरण भएकोले समुदायमा दीगो सरसफाइ र स्वच्छता हासिल गर्नका लागि पूर्ण सरसफाइयुक्त अवस्थाको विकास गर्न अपरिहार्य हुन्छ । यस लाई पूर्ण सरसफाइयुक्त नगरपालिका घोषणा गरी उपलब्धी हाँसिल गर्ने सन्दर्भमा रहेका बाधा तथा चुनौतीहरूलाई मध्यनजर गर्दै विभिन्न तहका सरोकारवालाहरूले गरेका प्रयासहरूलाई मूलप्रवाहीकरण गर्न पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक योजना बनाई लागू गर्नु अति आवश्यक देखिन आएको छ ।

अतः नगरपालिकास्तरीय खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिले सरसफाइ प्रवर्द्धनको गतिलाई तीव्र पार्न तथा पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी प्रयासहरूमा बाँसगढी नगरपालिका आम्भनो प्रतिवद्धतालाई मूर्तरूप दिन यो खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना (वास प्लान) तयार पारिएको हो ।

यस योजनाले सबै सरोकारवालाहरूलाई एकीकृत रूपमा खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी प्रभावकारी योजना तर्जुमा गर्न, बजेट व्यवस्था गर्न, मानव-स्रोत तथा साधन परिचालन गर्न, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन र त्यसको निरन्तरतामा मार्गदर्शन गर्ने विश्वास हामीले लिएका छौं । यस खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना मार्फत यस नगरपालिकामा खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छताको क्षेत्रमा क्रियाशील विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी क्षेत्र तथा निकायहरू सबैलाई मूलप्रवाहमा ल्याई कार्य पद्धति तथा कार्यप्रणालीहरूमा एकरूपता र गुणस्तरता कायम गर्दै खुला

दिसामुत्तको अवस्थालाई दिगो बनाउँदै सरसफाइ विकासको गतिलाई तीव्र पारी पूर्ण सरसफाइउन्मुख नगरपालिका बनाउने लक्ष्य हासिल गर्न सकिने विश्वास लिइएको छ ।

सबै जीवित मानवहरु सरसफाइका सरोकारवालाहरु हुन् । पूर्ण सरसफाइ अभियानमा सरिक भई आफ्नो दायित्व तथा कर्तव्य पुरा गरि यस बाँसगढी नगरपालिकालाई पूर्ण सरसफाइ उन्मुख नगरपालिका घोषणा गर्न सबैको साथ र सहयोग मिल्ने विश्वास लिइएको छ ।

जय बाँसगढी १
जय सरसफाइ १

बिषय सूचि

परिच्छेद १. पृष्ठभूमि, नगरपालिकाको परिचय र समग्र वस्तुस्थिति	8
१.१ पृष्ठभूमि :	8
१.२ बाँसगढी नगरपालिकाको परिचय :	9
क. भौगोलिक अवस्थिति :	9
ख. हावापानी	10
ग. राजनीतिक अवस्थिति	10
घ. भू-उपयोग र बनावट	10
ङ. नदीनाला तथा तालतलैया	10
च. पर्यटकीय, साँस्कृतिक र मनोरम स्थलहरू	10
छ. उपलब्ध सेवा तथा सुविधा	11
१.३ जनसांख्यिक विवरण :	11
१.३.१ पारिवारिक तथा जनसांख्यिक विवरण	11
१.३.२ वडागत घरधुरी विवरण	12
१.३.३ जनसंख्या बनावट तथा संरचना	13
१.३.४ जातीगत घरधुरी	13
१.३.५ जातीगत जनसंख्या	14
१.३.६ धर्म अनुसार परिवार तथा जनसंख्या	14
१.३.७ भाषागत जनसंख्या	15
१.३.८ उमेर अनुसार जनसंख्या	15
१.३.९ अपाङ्गताको स्थिति विवरण	15
१.४ शैक्षिक स्थिति एवं साक्षरता :	17
१.४.१ सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालय	17
१.४.२ क्याम्पस सम्बन्धी विवरण	17

१.४.३. साक्षरताको स्थिति :	17
१.५ स्वास्थ्य स्थिति :	18
१.५.१ नजिकको स्वास्थ्य संस्थामा पुग्न लाग्ने समय	18
१.५.२. नगरपालिका क्षेत्र भित्रमा देखा परेका मुख्य रोग र तिनका उपचार सम्बन्धी विवरण	18
१.६ आर्थिक स्थिति :	19
परिच्छेद २: नगरपालिकामा खानेपानी,सरसफाई र स्वच्छताको वर्तमान अवस्था :	20
२.१ नगरपालिकामा खानेपानीको अवस्था :	20
२.१.१ खानेपानी सुविधामा पहुँच तथा प्रयोगको स्थिति :	21
२.१.२ आधारभूत सरसफाई शौचालय सुविधामा पहुँच तथा उपलब्धताको स्थिति	22
२.१.३ जोखिमपूर्ण अवस्थामा साबुनपानीले हात धुने अभ्यास	23
२.१.४ फोहरमैला व्यवस्थापन	24
२.५ चर्पीजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन	25
२.६ घरमा प्रयोग हुने चुल्होको प्रकार	25
२.२ शैक्षिक संस्थाहरुमा खानेपानी,सरसफाई र स्वच्छताको अवस्था :	26
२.३ स्वास्थ्य संस्थाहरुमा खानेपानी,सरसफाई र स्वच्छताको अवस्था :	27
२.४ सरकारी तथा संघसंस्थाका कार्यालयहरुमा खानेपानी,सरसफाई र स्वच्छताको अवस्था :	28
२.५ प्रमुख बजार तथा व्यापारिक क्षेत्रमा खानेपानी,सरसफाई र स्वच्छताको अवस्था :	29
२.६ खानेपानी तथा सरसफाई सामग्रीहरुको बजारको स्थिति :	29
२.७ नगरमा बास कार्यक्रम सम्बन्धमा : सबल पक्ष, सुधारात्मक पक्ष,अवसर र चुनौती को विश्लेषण	30
२.८ नगरपालिका क्षेत्रमा WASH क्षेत्रमा सम्बद्ध निकायहरु :	32
परिच्छेद ३. खानेपानी,सरसफाई र स्वच्छता योजनाको परिकल्पना, लक्ष्य,उद्देश्य,रणनीति र कार्यनीति	33
३.१ परिकल्पना :	33
३.२ नारा	33
३.३ लक्ष्य	34
३.४ विशिष्ट उद्देश्य	36
३.५ रणनीतिहरु	37
३.६ कार्यनीतिहरु	38
३.८ पूर्ण सरसफाइका चरण र सूचकहरु :	39
परिच्छेद ४. बास प्रवर्द्धनका क्षेत्रहरुको क्षेत्रगत सूचक,लक्ष्य तालिका र कार्य योजना	41
४.१ : योजना तर्जुमा, M/W-WASH-CC हरुको संस्थागत सुदृढिकरण तथा क्षमता विकास	41
४.१.१ क्षेत्रगत सूचक,वर्तमान अवस्था तथा लक्ष्य तालिका	41
४.१.२ कार्य योजना	42

४.२ : पूर्ण सरसफाइ उन्मुख घर,टोल,वडा विकास.....	44
४.२.१ क्षेत्रगत सूचक,वर्तमान अवस्था तथा लक्ष्य तालिका.....	44
४.२.२ कार्य योजना.....	45
४.३ शैक्षिक संस्थाहरुमा पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धन.....	48
४.३.१ क्षेत्रगत सूचक,वर्तमान अवस्था तथा लक्ष्य तालिका.....	48
४.३.२ कार्य योजना.....	50
४.४ स्वास्थ्य संस्थाहरुमा पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धन.....	52
४.४.१ क्षेत्रगत सूचक,वर्तमान अवस्था तथा लक्ष्य तालिका.....	52
४.४.२ कार्य योजना.....	53
४.५ सरकारी तथा गैरसरकारी कार्यालयहरुमा पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धन.....	54
४.५.१ क्षेत्रगत सूचक,वर्तमान अवस्था तथा लक्ष्य तालिका.....	54
४.५.२ : कार्य योजना.....	56
४.६ : सुरक्षित खानेपानी सुविधाको विस्तार,स्तरोन्नती र शुद्धीकरण विधिको प्रवर्द्धन.....	57
४.६.१ क्षेत्रगत सूचक, वर्तमान अवस्था र लक्ष्य.....	57
४.६.२ कार्य योजना.....	58
४.७ : सुरक्षित खानाको प्रयोग सम्बन्धी व्यवहार प्रवर्द्धन र खाद्य सुरक्षा:.....	59
४.७.१ क्षेत्रगत सूचक, वर्तमान अवस्था र लक्ष्य.....	59
४.७.२ कार्य योजना.....	60
४.८ : शहरी क्षेत्रमा पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धन र सरसफाइ सामग्रीको बजारीकरण.....	60
४.८.१ क्षेत्रगत सूचक, वर्तमान अवस्था र लक्ष्य.....	60
४.८.२ कार्य योजना.....	61
४.९ जलवायु परिवर्तन तथा जोखिम न्यूनीकरण.....	63
४.९.१ क्षेत्रगत सूचक,अवस्था तथा लक्ष्य तालिका.....	63
४.९.२ कार्य योजना.....	63
४.१० लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण, बानी व्यहोरा विकास तथा परिवर्तन.....	64
४.१०.१ क्षेत्रगत सूचक,वर्तमान अवस्था र लक्ष्य तालिका.....	64
४.१०.२ कार्य योजना.....	65
परिच्छेद ५. WASH का संस्थागत संरचनाहरु र तिनका प्रमुख कार्यहरु.....	67
५.१.१ नगरपालिका स्तरीय खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति :.....	67
५.१.२ समन्वय समितिको कार्यहरु:.....	67
५.२.१ वडा स्तरीय खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति.....	67
५.२.२ वडा समन्वय समितिको काम.....	68

५.३.१ टोल स्तरीय खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति.....	68
५.३.२ टोल समितिको काम	68
५.४.१ विद्यालय खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति	69
५.४.२ समितिको काम.....	69
६.१ लागत अनुमान	69
६.२. आर्थिक स्रोत व्यवस्थापन तथा परिचालन :.....	82
६.३ आर्थिक स्रोतको प्रक्षेपण.....	83
६.४. मानव स्रोत परिचालन :	84
परिच्छेद ७. अनुगमन, प्रमाणिकरण र घोषणा	84
७.१ टोल तथा संस्थागत तहमा	84
७.२ वडा तहमा	85
७.३ नगरपालिका तहमा.....	85
७.४ अनुगमन स्याम्पल साइज	86
परिच्छेद ८ विविध.....	86
८.१ अनुमोदन,सार्वजनिकरण र पैरवी.....	86
८.२ बास योजनाको कार्यान्वयन	87
८.३. बास सम्बन्धी विभिन्न नीति तथा कार्यविधिको अवलम्बन.....	87
परिच्छेद ९. अनुसूचीहरु :.....	87
अनुसूची १ : सरोकारवालाहरुको भूमिका र जिम्मेवारी	87
अनुसूचि २. नीति निर्माण तथा समन्वय तह :.....	89
अनुसूचि ३. खानेपानी,सरसफाइ र स्वच्छताका अन्तरनिहित विषयहरु.....	90
अनुसूचि ४. अनुगमनका सूचकहरु र प्रमाणीकरणका आधारहरु	93
सुरक्षित पानीमा पहुँच तथा प्रयोग	93
५.२ विद्यालय WASH बास तीन तारा पद्धति मापदण्ड	98
५.३ स्वास्थ्य संस्थामा प्रयोग गरिने अनुगमन फाराम	100
५.४ कार्यालय तहमा प्रयोग गरिने अनुगमन फाराम.....	102
५.५ होटल,रेष्टुरा,चिया पसलहरु प्रयोग गरिने अनुगमन फाराम	103
अनुसूचि ६. M-WASH-CC को पदाधिकारीहरुको विवरण	104
अनुसूचि ७.नगरमा अवस्थित प्रमुख कार्यालय र सम्पर्क व्यक्तिहरुको विवरण	106
अनुसूचि ८. नगरपालिकाका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरुको विवरण	107
अनुसूचि ९ : बाँसगढी नगरपालिकामा अवस्थित सामुदायिक विद्यालयहरुको सम्पर्क विवरण	108
अनुसूचि १०. नीजि विद्यालयहरुको विवरण अनुसूचि	109

अनुसूचि ११. स्वास्थ्य चौकी र केन्द्रहरुको विवरण.....	110
अनुसूचि १२ . पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक योजना तर्जुमा कार्यशालाका सहभागीहरुको विवरण	110
अनुसूची : १३ बडाबाट नगरपालिकामा पेश गर्ने मासिक प्रगती प्रतिवेदन फारामको नमुना	113
अनुसूचि १४ . बाँसगढी नगरपालिकाको पूर्ण सरसफाइ आचारसंहिता	117
अनुसूचि १५ . बाँसगढी नगरपालिकाको पूर्ण सरसफाइ प्रतिबद्धता,२०७५.....	119

बाँसगढी नगरपालिकाको पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक योजना, २०७५

परिच्छेद १. पृष्ठभूमि, नगरपालिकाको परिचय र समग्र वस्तुस्थिति

१.१ पृष्ठभूमि :

नेपालमा सरसफाइ प्रवर्द्धन कार्यक्रम संयुक्त राष्ट्रसंघले सन् १९८० को दशकलाई खानेपानी तथा सरसफाइ दशकको रूपमा कार्य गर्न आह्वान गरे पश्चात् औपचारिक रूपमा सुरुवात भएको हो । यस क्षेत्रमा संलग्न संस्थाहरूले आ(आभनो संस्थाको सीमित स्रोतसाधन र कार्य प्रक्रियामा आधारित सरसफाइका टुक्रे ढँचबन्कभलतभम० कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आएका थिए । सरसफाइ गुरु योजना, २०६८ को कार्यान्वयन पश्चात हालका दिनसम्म आईपुग्दा स्थानीय तहको नेतृत्वमा सामाजिक अभियानको रूपमा सरसफाइ प्रवर्द्धन कार्यक्रम सरोकारवालाहरूको समन्वय, सहकार्य र आवद्धतामा संचालन भइरहेको छ । सरसफाइ र स्वच्छता प्रवर्द्धन गर्ने कार्य बहुआयामिक र बहुक्षेत्रगत सरोकारको विषयको रूपमा संस्थागत भई हाल (मिति २०७५ कार्तिक अन्त्यसम्म) ४६० मध्ये ४१२ गाँउपालिका, २५३ म.न.पा/उ.म.न.पा/न.पा. मध्ये २२३ पालिका, ७७ मध्ये ६० जिल्ला, प्रदेश नं ४,६ र ७ तथा धवलागिरी, राप्ती र गण्डकी अञ्चल खुल्ला दिसामुक्त क्षेत्र घोषणा भईसकेको छ ।

मध्यपश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रमा कमजोर सरसफाइको कारण स्वास्थ्य सम्बन्धी प्रकोपको बढी जोखिममा रहेका र हैजा, भाडापखाला लगायतका विभिन्न किसिमका प्रकोपको सामना गरीरहेको अबस्थालाई मध्येनजर गरि सरसफाइको प्रवर्द्धनलाई प्रभावकारी र एकीकृत रूपमा अगाडि बढाउन विशेष प्रयासको थालनी २०६६ चैत्रको अन्तिमतिरबाट भएको पाइन्छ । क्षेत्रीय खानेपानी तथा सरसफाइ अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण कार्यालय मध्यपश्चिमको आयोजनामा २०६६ चैत्र २७ गते स्थानीय विकास राज्य मन्त्रिको उपस्थिति तथा क्षेत्रीय प्रशासक, क्षेत्र अन्तर्गतका निर्देशनालयहरू (शिक्षा, स्वास्थ्य, वन) का निर्देशकहरू, क्षेत्र अन्तर्गतका सबै जिल्लाका स्थानीय विकास अधिकारीहरू र खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन तथा सब डिभिजन प्रमुखहरूको सहभागितामा संचालित गोष्ठिले सरसफाइ प्रवर्द्धनलाई सामाजिक आन्दोलनका रूपमा अगाडि बढाउने निर्णयका साथ १५ बुदे सुर्खेत घोषणा पत्र जारी गरेको थियो । त्यसैगरी २०६७ असार २ र ३ गते नेपालगंजमा खानेपानी तथा सरसफाइका नीति निर्माण तह देखि कार्यान्वयन तह सम्मका सरोकारवालाहरूको सहभागितामा आयोजना गरीएको बृहत गोष्ठिले सरसफाइ प्रवर्द्धनलाई सबै सरोकारवालाहरूको सहकार्यमा सामाजिक आन्दोलनका रूपमा अगाडि बढाउन सरसफाइको प्रवर्द्धनमा ठोस तथा गतिशील अवधारणालाई अनुमोदन गर्दै भाडापखाला जस्तो महामारीबाट स्रुदुर र मध्य पश्चिमाञ्चललाई मुक्ति दिनका लागि सरसफाइका मुद्दालाई साभ्ना अभियानको रूपमा अधि वढाउने अभिष्ट पुरा गर्न “सरसफाइको कार्य पद्धतीमा एकरूपता ल्याऔं, भाडापखालालाई इतिहासमा सिमित गरौं” भने मूल नारा सहित १७ बुदे प्रतिबद्धता पत्र जारी गरेको थियो । यसलाई थप उर्जा प्रदान गर्न खानेपानी तथा सरसफाइ प्रवर्द्धन कार्यक्रम क्षेत्रीय समीक्षा तथा योजना तर्जुमा गोष्ठी १६ देखि १७ जेष्ठ, २०६८ ले नेपालगंज घोषणा पत्र मार्फत गन्यो । यस गोष्ठीले सन् २०१५ (वि. सं. २०७२) सम्ममा यस मध्य पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रलाई खुला दिसा मुक्त क्षेत्र बनाउने घोषणा गरेको हो ।

सन् २०१६ (२०७३) सम्म बर्दिया जिल्लालाई नै खुल्ला दिसामुक्त क्षेत्रको रूपमा विकास गर्ने बृहत उद्देश्य सहित वि.स. २०६७ मा बर्दिया घोषणा पत्र जारी भएकोमा नेपालगंज घोषणा पत्र २०६८ ले यस मध्यपश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रलाई नै सन् २०१५ (२०७२) सम्म खुला दिसामुक्त बनाउने लक्ष्य राखेको र बर्दिया जिल्लामा भएका सबै सरोकारवालाहरूबाट भएको प्रतिवद्धतालाई मध्यनजर राखी जिल्ला खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति (डिवासिसिसि) ले बर्दिया जिल्लालाई सन् २०१५ (२०७२) भित्रै खुल्ला दिसामुक्त घोषणा गर्ने लक्ष्य राखेको थियो । जिल्लाको लक्ष्य बमोजिम १२ जुन २०१५ (२०७२ जेष्ठ २५) गतेका दिन बर्दिया नेपालको २४ औं र तराइकै पहिलो खुला दिसामुक्त जिल्ला घोषणा भएको हो । खुल्ला दिसामुक्त अबस्था हासिल गरिसकेको परिपेक्ष्यमा खुल्ला दिसामुक्त पद्धिको पूर्ण सरसफाइको चरणका गतिविधिहरू सञ्चालनका लागि नेपालको तत्कालिन मस्यौदा पूर्ण सरसफाइ मार्गदर्शनका

आधारमा “बर्दिया जिल्लाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना, २०७२ तयार पारि कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ ।

नेपालको सबिधान २०७२ ले खानेपानी तथा सरसफाइलाई मौलिक अधिकारको रूपमा प्रत्याभूत गरेको छ । बिगतको तुलनामा हालको दिनमा सरसफाइको दायरा फराकिलो भएको छ । अहिले सरसफाइ बहुआयामिक बिषयको रूपमा स्थापित भएको छ । सरसफाइलाई मान, इज्जत प्रतिष्ठा र बिकास निर्माण, जनजिविका, सामाजिक सशक्तिकरण, बिकास र समृद्धिको आधारको रूपमा लिन थालिएको छ ।

नेपाल सरकारले बैशाख २०७४ मा पूर्ण सरसफाइ मार्गदर्शन २०७३ जारी गरेको छ । मार्गदर्शनमा सन् २०३० सम्म नेपाललाई पूर्ण सरसफाइ उन्मुख राष्ट्र बनाउने लक्ष्य लिइएको छ । सन् २०३० सम्ममा देशलाई दिगो सरसफाइ उन्मुख गर्ने लक्ष्यलाई साकार पार्न बर्दिया जिल्लालाई पूर्ण सरसफाइको नमुना जिल्लाको रूपमा बिकास गर्ने सबै नगर, वडा, टोल स्तरिय खानेपानी तथा स्वच्छता समन्वय समितिहरूको सक्रियता र नेतृत्व अपरिहार्य रहेको छ । पूर्ण सरसफाइ मार्गदर्शनले नगरपालिका तथा गाउँपालिकालाई पूर्ण सरसफाइ कार्यक्रम तर्जुमाको तथा कार्यान्वयनको आधारभूत इकाईको रूपमा लिनु पर्ने र प्रत्येक नगरपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना तयारी गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ ।

सोही अनुरूप खुला दिसामुक्त अभियानका क्रममा हाँसिल गरेका उपलब्धीहरूलाई दिगो बनाउँदै खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छताका अन्य सुबिधाहरूको संचालन र व्यवस्थापन गर्नको लागि नगरपालिकाको नेतृत्व, सामुदायिक अपनत्व, साम्बेदारहरू संगको साम्बेदारिता, सार्वजनिक नीजि क्षेत्रको सुदृढता, समन्वय समितिहरूको संस्थागत क्रियाशिलता, गुणस्तरिय सेवा प्रवाह, सामुहिक सशक्तिकरण तथा स्वअनुगमन सम्बन्धी क्रियाकलापहरूको नियमित कार्यान्वयन गर्ने उदेश्यका साथ बाँसगढी नगरपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना २०७३ एबिल, २०७५ तर्जुमा गरिएको छ ।

१.२ बाँसगढी नगरपालीकाको परिचय :

बर्दिया जिल्लामा बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज स्थापना हुनु पुर्व यहाँका थारु जातिमा ससुराली जाँदा सूपो लिनुपर्ने परम्परा रहेको थियो । सूपो बनाउन जंगलतिरबाट बाँस लिएर आई हाल बाँसगढी बजार क्षेत्रमा बसी बाँसको चोया बनाउने काम गरेकोले बाँसगढी नाम रहन गएको स्थानीय मानिसहरूको भनाई रहेको छ । त्यसैगरी यस नगरपालिकाको वडा नं. ५ मा पर्ने बाँसगढी गाउँमा पहिले बाँसको घारी रहेको हुँदा पछि गएर बाँसगढी हुन गएको एकाथरीको भनाई रहेको छ । यसैगरी रेउकुलो नामबाट चर्चित पुराने गीतमा बाँसगढी गाउँ भन्ने उल्लेख भएको हुँदा यो ठाउँको नाम बाँसगढी हुन गएको भन्ने पनि भनाई छ ।

क. भौगोलिक अबस्थिती :

नेपालको ५ नं. प्रदेश को बर्दिया जिल्लामा पर्ने यो बाँसगढी नगरपालिका नेपाल सरकार (मन्त्रीपरिषद्) को मिति २०७१ साल मंसिर १६ गतेको निर्णयानुसार देशभरी गठन भएका ६१ नगरपालिकाहरू मध्ये एक नगरपालिका हो । साविक बेलुवा, मोतिपुर र डेउढाकला सहित ३ गाविस समाहित गरि यो नगरपालिकाको निर्माण भएको हो । समुन्द्र सतहबाट १५४ मिटर उचाईमा अवस्थित यस नगरपालिका अक्षांश २८° १३' उत्तर देखि २८° २४' उत्तर सम्म र देशान्तर ८१° २५' पूर्व देखि ८१° ४६' पूर्व सम्म फैलिएर रहेको छ । कुल क्षेत्रफल २०६ वर्ग कि.मी. रहेको यस नगरपालिका बर्दिया जिल्लाको सदरमुकाम गुलरियाबाट २५ कि.मी. उत्तर पूर्वमा अवस्थित छ र पूर्व पश्चिम राजमार्ग यस नगरपालिका बीच हुँदै गएको छ । पूर्वमा सल्यानको काप्रेचौर, मानखोला (बाँके), पश्चिममा ग्याङ नदी (बार् बर्दिया नगरपालिका), उत्तरमा बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज र दक्षिणमा बढैया ताल गाउँपालिका सँग यो नगरपालिका जोडिएको छ । उत्तरमा केहि चुरे क्षेत्र र दक्षिणमा तराई रहेको यस नगरपालिकाको अन्य बिष्टृत विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

ख. हावापानी

बाँसगढी नगरपालिका समुद्र सतह देखि १५४ मी. उचाइमा रहेको छ । यस क्षेत्रको हावापानी उष्ण मनसुनी देखि समशितोष्ण प्रकारको रहेको छ । वार्षिक सरदर वर्षा ११३० मि.मि. हुने गरेको यस नगरपालिका क्षेत्रको अधिकतम तापक्रम ४३ डिग्री सम्म पुग्ने गर्दछ भने न्यूनतम तापक्रम ७.५ डिग्री सेल्सियसमा झर्ने गर्दछ ।

ग. राजनीतिक अवस्थिति

बाँसगढी नगरपालिका ५ नं. प्रदेश अन्तर्गत भेरी अञ्चलको बर्दिया जिल्लामा अवस्थित रहेको छ । यस जिल्लामा विद्यमान दुई निर्वाचन क्षेत्र मध्ये यो नगरपालिका जिल्लाको निर्वाचन क्षेत्र नं १ अन्तर्गत रहेको छ । न.पा. ५ वटा वडामा विभाजन भएको छ ।

घ. भू-उपयोग र बनावट

बाँसगढी न.पा.को अधिकांश खेतियोग्य जमीन समथर भएकोले माटोको वनावटमा धेरै समानता पाइन्छ । दोमट र चिम्टाइलो माटो पाईने यस न.पा.मा उर्वर भुमिको प्रचुरताले गर्दा राम्रो कृषि उत्पादन भएको पाइन्छ । न.पा. को वार्षिक नगर विकास योजना २०७३/१०७४ अनुसार कुल भुभाग मध्ये कृषियोग्य जमिन ४० प्रतिशत, वनजंगल ५० प्रतिशत, भाडी ३ प्रतिशत, घाँसे मैदान चौर ३ प्रतिशत, खोला खोल्सी पोखरी २ प्रतिशत, बगर बालुवायुक्त जमिन १ प्रतिशत र बाक्लो शहरी बस्ती १ प्रतिशत रहेको छ । धान, गहुँ, मकै, मसुरो, केराउ, तोरी, अरहर, मास, आलु, चना यस क्षेत्रको प्रमुख बाली हुन् ।

भू-धरातलीय अवस्थिती हेर्दा यो नगरपालिका क्षेत्रमा तराइको समथर भूमि विद्यमान रहेको छ । उत्तर तर्फ सिवालिक क्षेत्र र दक्षिण तर्फ समथर तराई क्षेत्र पर्दछ । यस क्षेत्रभित्र बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज पर्दछ । वन जंगलले भरिपूर्ण यस नगरपालिकाको कुल भुभागको ५० प्रतिशत भूमि वनजंगलले ओगटेको छ । बर्दिया जिल्लाकै अग्लो भुभाग चेपाङ्ग यस नगरपालिका भित्र पर्दछ ।

ड.नदीनाला तथा तालतलैया

बबई नदी, ग्याङ नदी, मान खोला, डुण्डुवा खोला, घट्टे खोला, लौहवा खोला, अक्षेखिया खोला, शेभाङ खोला, दोन्द्रे खोला, खोटे खोला, भड्गाहा खोला, दोभान खोला, चिसी खोला, चप्ला नाला, फोहिया नाला, कन्जरवा नाला, बोक्सीनिया नाला यस न.पा.का प्रमुख नदीनालाहरू हुन् । न.पा. भित्रका लक्ष्मणा ताल, मोतिपुर ताल, दमौली ताल, बाँसगढी ताल प्रमुख तालहरू हुन् भने च्यामा र राँभा सिमसार क्षेत्र रहेका छन् ।

च. पर्यटकीय, साँस्कृतिक र मनोरम स्थलहरू

बाँसगढी नगरपालिकामा विभिन्न खालका प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरू रहेका छन् । बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्र, चेपाङ्ग गाउँ, मन्दिर, चर्च तथा गुम्बा जस्ता सम्पदाहरू यस नगरपालिकाका पर्यटकीय क्षेत्रहरू हुन् । विभिन्न उत्सव र चाडपर्वमा मन्दिर आसपासका क्षेत्रबाट मानिसहरू आउने गर्दछन् । शिवरात्री, दशैं, माघे संक्रान्ती, चैते दशैं जस्ता चाडपर्वमा विशेषगरी यसक्षेत्रमा मानिसहरूको जमघट हुने गर्दछ । थारुजातिको मौलिक संस्कृतिले पनि यस क्षेत्रको विशिष्ट साँस्कृतिक पहिचान बोकेको छ । वडा नं. ५ मा अवस्थित केदारेश्वर धाम यस नगरपालिकाको प्रमुख साँस्कृतिक धरोहरका रूपमा रहेको छ ।

पर्यटकिय स्थलहरूको विवरणः

नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका पर्यटकिय स्थलहरूको विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.१ : नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका पर्यटकिय स्थलहरूको विवरण

क्र.सं.	स्थलको नाम	वडा	स्थलको महत्त्व	दैनिक आगन्तुक (औसत)
---------	------------	-----	----------------	---------------------

क्र.सं.	स्थलको नाम	वडा	स्थलको महत्त्व	दैनिक आगन्तुक (औसत)
१.	चेपाङ्ग गाउँ	१	जिल्लाको अग्लो पहाड	१००
२.	च्यामा सिमसार क्षेत्र	२	सिमसार	
३.	मध्यवर्ति क्षेत्र	१,२,४,८,९	जैविक विविधता	
४	सुन्दरवस्ती सामुदायिक वन क्षेत्र र शिव मन्दिर	३	भाकल गर्दा चिताएको पुरा हुने	
५	केदारेश्वर धाम	५	पुजा पाठ	३०
६	बड्की भवानी मन्दिर	५	धार्मिक	
७	ताल बाराही मन्दिर	५	धार्मिक	
८	चकिया बाबा मन्दिर	७	भाकल गर्दा चिताएको पुरा हुने	

स्रोत : नगरको वस्तुगत विवरण, २०७४

छ. उपलब्ध सेवा तथा सुविधा

बाँसगढी नगरपालिकामा नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, ३ वटा इलाका वन कार्यालय, इलाका हुलाक कार्यालय, २ वटा अतिरिक्त हुलाक कार्यालय, २ वटा क्याम्पस, ५५ वटा विद्यालय, इलाका प्रहरी कार्यालय, ३ वटा अस्थाई प्रहरी चौकी उपलब्ध रहेका छन् । यसका साथै नगरपालिका को वडा नं. ३, ५ र ७ मा स्वास्थ्य केन्द्र, २ वटा शहरी स्वास्थ्य केन्द्र, सामुदायिक स्वास्थ्य ईकाई, पशु सेवा केन्द्रबाट आ-आफ्नो क्षेत्रसँग सम्बन्धीत सेवा तथा सुविधा उपलब्ध गराइरहेको छ । सहकारी संस्थाहरू तथा बैंक मार्फत विभिन्न प्रकारका वित्तीय सेवा उपलब्ध रहेका छन् । डेरी लगायतका कृषि, वन, निर्माण तथा खाद्यान्नजन्य उद्योगहरू यस नगरपालिकामा रहेका छन् । यस नगरपालिका भित्र १४.२ कि.मी. पूर्व पश्चिम राजमार्ग, ५ कि.मी. बाँसगढी -मैनापोखर सडक र ६.५ कि.मी. कोहलपुर -सुर्खेत राजमार्ग कालोपत्रे सडक पर्दछ । नगरपालिका भित्रका अन्य ग्रामेल सडकले जिल्ला पूर्व पश्चिम राजमार्गसँग जोडिएको छ । जिल्लाको सदरमुकाम गुलरियासँग सडक सुबिधाको पहुँच रहेको यो नगरपालिकामा ७ वटा प्रमुख बजार केन्द्रहरू रहेका छन् । नगरपालिकाको महदेवा र लक्ष्मणा स्थानहरूमा हाट बजार लाग्ने गरेको छ । नगरपालिकाको सबै वडा तथा वस्तीमा विद्युत सेवा उपलब्ध रहेको छ । नगरपालिकाको सबै वडा र वस्तीहरूमा नेपाल टेलिकमको जिएसएम तथा सिडिएमए तथा एनसेलको मोवाइल सेवा उपलब्ध रहेको छ । गाविस क्षेत्रमा व्यक्तिगत र संस्थागत रुपबाट इन्टरनेट सुबिधालाई समेत उपयोग गरिएको छ ।

१.३. जनसांख्यिक विवरण :

यस परिच्छेदमा घर परिवारको विवरण, जनसंख्या बनौट, संरचना, वितरण सम्बन्धी विवरण समावेश गरिएको छ ।

१.३.१ पारिवारिक तथा जनसांख्यिक विवरण

डेउढाकला, मोतिपुर र बेलुवा तीनवटा गाविसलाई समायोजन गरी स्थापना गरिएको यस नगरपालिकामा साविकका तीनवटै गाविसको वि. सं. २०६८ सालको जम्मा घरपरिवार ११,२१० र जनसंख्या ५५,८७५ रहेको थियो भने वि. सं. २०७४ को घरधुरी सर्वेक्षणमा घरपरिवार र जनसंख्या बढेर क्रमशः १३,२७२ र ६३,२८७ पुगेको छ । २०६८ देखि २०७४ सम्मको जनसंख्यालाई विश्लेषण गर्दा जनसंख्याको वृद्धिदर २.२१ रहन गएको छ । नगरपालिकाको जनसंख्याको आवधिक तुलना सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.२: जनसंख्याको आवधिक तुलना सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	जनगणना २०६८				२०७४ सर्वेक्षण				
	घरधुरी	जनसंख्या			घरधुरी	जनसंख्या			
		पुरुष	महिला	जम्मा		पुरुष	महिला	जम्मा	जनसंख्याको वृद्धिदर
१	१,७६७	३,८७०	४,३३२	८,२०२	५०२	११३७	१३२४	२४६१	२.४४
२					१४९९	३३६६	३५७४	६९४०	
३	१४६८	३५७७	३७८९	७,३६६	१८०६	४१२३	४३६७	८४९०	२.५४
४	१५४४	३,७०९	४,२२९	७,९३८	१६८५	४१५४	४३१४	८४६८	१.११
५	१३८५	२,९०३	३,२८०	६,१८३	१७५६	३४३९	३७७४	७२१३	२.७८
६	१,२४९	३,२९१	३,६७४	६,९६५	१५३८	३९८३	४११९	८१०२	२.७२
७	७८०	२१७६	२,३४१	४,५१७	९९०	२३९३	२५५२	४९४५	१.५८
८	१,५२१	३,२७८	३,८६०	७,१३८	१८२१	३६९१	४३२३	८०१४	२.०५
९	१,४९६	३,४९८	४,०६८	७,५६६	१६७५	४११९	४५३५	८६५४	२.४०
hDdf	११,२१०	२६,३०२	२९,५७३	५५,८७५	१३,२७२	३०,४०५	३२,८८२	६३,२८७	२.२१

स्रोत : नगरको वस्तुगत विवरण, २०७४ तथा राष्ट्रिय जनगणना २०६८

नोट : जनगणना २०६८ मा गणना गरिएको साविक वेलुवा गाविसको वडा नं. ७ हाल बाँसगढी नगरपालिकाको वडा नं १ र केहि भाग वडा नं. २ मा पर्ने तर उक्त वडाको जनसंख्यालाई छुट्याउन नसकिने भएकोले वडा नं १ र २ लाई संयुक्तरूपमा राखिएको छ ।

१.३.२ वडागत घरधुरी विवरण

यस नगरपालिकामा रहेका कुल ९३ वटा बस्तीलाई वडागत रूपमा देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । पूर्ण सरसफाई अभियान सञ्चालन गर्न सहज हुने गरी उक्त बस्तीलाई स-साना टोलमा विभाजन गरि हाल १५० अनुमान गरिएको छ ।

तालिका नं.३: वडा अनुसार बस्ती तथा टोल सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	वडा अनुसार बस्तीको नाम	घरधुरी संख्या	जम्मा टोल संख्या
अ	चेपाङ, बाटुले, कुरुले, खोटे,भंगना र थकलेनी	५०२	६
ब	राभा, बेटहनी, असेवा, बिजौरा, अक्षेरिया, भुरिया टोल, नयाँ बस्ती, हजारीवगिया, सिमिन्टीकुला, नेउलावगिया, पुर्व नेउलावगिया, बरमुखा, अमैया	१४९९	१७
घ	महादेवा, सुन्दरवस्ती, बेलुवासल्यानी टोल, फल्कापुर, शान्तीपुर क, शान्तीपुर ख, लखना, पहाडीपुर, खल्ला, लक्ष्मणपुर, पशुपतिनगर, उत्तरभकारी, चमकपुर, दैलेखीटोल, गौरी	१८०६	२०
ङ	लक्ष्मणपुर, मटेरिया, संखरिया, बठुवा, मगरपुर, पिपलटाडी, अस्नेरी, नेवादा, मदहा, मनिकापुर	१६८५	१९
च	बाँसगढी, हाउपुर, हसनापुर, मोतिपुर, शान्तीपुर, खानेपानीटोल, उत्तर रामपुर, दक्षिण रामपुर, लक्ष्मणपुर	१७५६	२०
ट	मोतिपुर,सटेरिया, लिंकरोड, नारायणपुर, अठघरुवा, अमेलिया, दाङ्गपुर, दमौली, विजयनगर दमौली, जाजरकोटे टोल	१५३८	१७

वडा नम्बर	वडा अनुसार वस्तीको नाम	घरधुरी संख्या	जम्मा टोल संख्या
ठ	सगहापुर, बाभानपुर, कालावञ्जर, चौधरीपुर, गौरीपारा, बसन्तपुर, छोट्की डेउडा, वर्की डेउडा, हरैया, राधाकृष्ण टोल	990	11
ड	बेलौली, भैसासुर, रिहारपुर, ककौरा, भरनैया, बनगौरी, लक्ष्मणा, जुरैना, दाङ्गपुर, रेशमपुर	1821	20
ढ	माछागढ, दुर्गाफाँटा, कुनैठी, राजीपुर, तोरैया, खैरेनी, पहाडीपुर, थुमनी, शान्तीनगर, पारसपुर	1675	20
	जम्मा	13,272	150

स्रोत : नगरको वस्तुगत विवरण, २०७४ एवं वास योजना तर्जुमा कार्यशाला, २०७५

१.३.३ जनसंख्या बनावट तथा संरचना

जनसंख्याको बनावट तथा संरचना सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.६: जनसंख्याको बनावट तथा संरचना सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	घरमुली अनुसार घरधुरी			जनसंख्या	परिवारको आकार
	महिला घरमुली	पुरुष घरमुली	जम्मा		
1	118	384	502	2461	4.90
2	270	1229	1499	6940	4.63
3	307	1499	1806	8490	4.70
4	242	1443	1685	8468	5.03
5	455	1301	1756	7213	4.11
6	326	1212	1538	8102	5.27
7	106	884	990	4945	4.99
8	485	1336	1821	8014	4.40
9	207	1468	1675	8654	5.17
hDdf	2516	10756	13272	63287	4.77

स्रोत : नगरको वस्तुगत विवरण, २०७४

१.३.४ जातीयत घरधुरी

यस नगरपालिकामा सबै भन्दा धेरै ३८.२१ प्रतिशत घरधुरी मधेशी जनजाति तथा आदीबासीहरूको रहेको छ भने सबै भन्दा कम मधेशी बाहुमण क्षेत्री/राजपुत हरूको रहेको छ ।

तालिका नं. ५.: जाती अनुसार घरधुरी विवरण

जातजाती समूह	वडा अनुसार घरधुरी									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	hDdf
पहाडी दलित	160	385	188	253	127	97	35	173	245	1663
मधेशी दलित	3	4	6	2	4	17	14	4	4	58
पहाडी जनजाती तथा आदीबासी	63	54	142	252	176	193	149	164	148	1341
मधेशी जनजाती तथा आदीबासी	0	477	718	645	712	894	471	606	548	5071
पहाडी बाह्यमण क्षेत्री/ठकुरी/ सन्यासी	264	569	662	515	681	321	202	849	720	4783
मधेशी बाह्यमण क्षेत्री/राजपुत	2	1	6	1	6	9	5	0	4	34
मुस्लिम	4	0	64	17	15	7	9	23	6	145
पहाडी अन्य	0	0	10	0	30	0	0	2	0	42
मधेशी अन्य	6	9	10	0	5	0	105	0	0	135
जम्मा	502	1499	1806	1685	1756	1538	990	1821	1675	13272

स्रोत : नगरको वस्तुगत विवरण, घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

१.३.५ जातीय जनसंख्या

यस नगरपालिकामा मधेशी जनजाति तथा आदीबासीहरूको बाहुल्यता (३५.३ प्रतिशत) छ भने सबै भन्दा कम मधेशी बाह्यमण क्षेत्री/राजपुतहरूको छ । जाती अनुसार जनसंख्या सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ६.: जाती अनुसार जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

जातजाती समूह	वडा अनुसार जनसंख्या									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	hDdf
पहाडी दलित	760	1758	960	1248	470	460	142	758	1574	8130
मधेशी दलित	17	20	32	11	22	79	69	23	19	292
पहाडी जनजाती तथा आदीबासी	400	527	551	963	461	962	1003	743	785	6395
मधेशी जनजाती तथा आदीबासी	0	1566	3846	3694	2721	5065	2251	2757	2976	24876
पहाडी बाह्यमण क्षेत्री/ठकुरी/ सन्यासी	1230	3040	2570	2468	3290	1460	730	3620	3251	21659
मधेशी बाह्यमण क्षेत्री/राजपुत	7	3	27	5	32	44	25	0	17	160
मुस्लिम	22	0	401	79	66	32	42	105	32	779
पहाडी अन्य	0	0	61	0	125	0	0	8	0	194
मधेशी अन्य	25	26	42	0	26	0	683	0	0	802
जम्मा	2461	6940	8490	8468	7213	8102	4945	8014	8654	63287

स्रोत : नगरको वस्तुगत विवरण, २०७४

१.३.६ धर्म अनुसार परिवार तथा जनसंख्या

सबैभन्दा बढी ५६.७७ प्रतिशत परिवार तथा ५६.८६ प्रतिशत जनसंख्या हिन्दु धर्माबलम्बीहरूको रहेको छ भने सबैभन्दा कम बौद्ध धर्म मान्ने जनसंख्या रहेको पाइन्छ । धर्म अनुसारका घरधुरी संख्या तथा जनसंख्यालाई वडागत रूपमा देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं ७ : धर्मका आधारमा जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	हिन्दु		बौद्ध		मुस्लिम		क्रिश्चियन		जम्मा	
	परिवार	जनसंख्या	परिवार	जनसंख्या	परिवार	जनसंख्या	परिवार	जनसंख्या	परिवार	जनसंख्या
1	467	2313	4	14	4	22	27	112	502	2461
2	1482	6864	0	0	0	0	17	76	1499	6940
3	1722	8007	6	18	64	401	14	64	1806	8490
4	1612	8141	0	0	17	79	56	248	1685	8468
5	1706	6998	5	21	15	66	30	128	1756	7213
6	1496	7915	7	33	7	32	28	122	1538	8102
7	961	4822	2	9	9	42	18	72	990	4945
8	1762	7756	2	7	23	105	34	146	1821	8014
9	1635	8485	2	9	6	32	32	128	1675	8654
जम्मा	12843	61301	28	111	145	779	256	1096	13272	63287
प्रतिशत	96.77	96.86	0.21	0.18	1.09	1.23	1.93	1.73	100.00	100.00

स्रोत : नगरको वस्तुगत विवरण, २०७४

१.३.७ भाषागत जनसंख्या

सबै भन्दा बढी ५६.५५ प्रतिशत जनसंख्याले नेपाली भाषा बोल्ने गर्दछन् भने सबै भन्दा कम मैथिली भाषा बाल्नेहरू छन् ।

१.३.८ उमेर अनुसार जनसंख्या

नगरपालिकामा २५-६० (४२.५ प्रतिशत) बर्ष उमेर समुहको जनसंख्याका बाहुल्यता छ । त्यसैगरि १६-२४ बर्ष उमेर समुहको जनसंख्या २२.०८ प्रतिशत रहेको छ । यसरी, नगर भित्र आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या ६४.५८ प्रतिशत रहेको छ ।

१.३.९ अपाङ्गताको स्थिति विवरण

नपाको जनसंख्याको कुल अपाङ्गता भएका मध्य शारीरिक अपाङ्गता भएका नागरिकहरूको (६०.५ प्रतिशत) बाहुल्यता छ भने लैङ्गिक रूपमा अपाङ्गता पुरुषहरूको (५५.७६ प्रतिशत) रहेको छ । अपाङ्गताका आधारमा जनसंख्यासम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ८ : अपाङ्गताका आधारमा जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	शारीरिक अपाङ्गता (विकलाङ्ग)	सुस्त मनस्थिति	दृष्टिविहिन (आँखा नदेख्ने)	वोल्न तथा सुन्न नसक्ने (बहिर्वा)	बहुअपाङ्गता	जम्मा
-----------	--------------------------------	----------------	-------------------------------	-------------------------------------	-------------	-------

	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	जम्मा
1	20	26	2	2	6	1	1	1	0	1	29	31	60
2	50	61	7	5	12	12	11	10	0	0	80	88	168
3	48	63	6	11	10	11	9	11	2	3	75	99	174
4	51	45	5	7	9	7	11	7	1	1	77	67	144
5	24	20	6	5	5	16	2	3	0	1	37	45	82
6	12	21	0	3	3	6	7	12	0	4	22	46	68
7	13	18	3	3	4	8	5	8	0	0	25	37	62
8	42	45	6	11	7	4	11	15	2	4	68	79	147
9	40	44	5	7	14	16	8	12	2	3	69	82	151
जम्मा	300	343	40	54	70	81	65	79	7	17	482	574	1056

स्रोत : नगरको वस्तुगत विवरण, २०७४

१.४ शैक्षिक स्थिती एवं साक्षरता :

नगरपालिकामा रहेका शैक्षिक संस्था सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.४.१ सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालय

तालिका नं. १० : नगरपालिकामा रहेका शैक्षिक संस्था सम्बन्धी विवरण

बाल विकास केन्द्र	क्याम्पस	विद्यालय														
		आधारभुत १-५			आधारभुत ६-८			मावि ९-१०			मावि ११-१२			कुल जम्मा		
सामुदायिक	सामुदायिक	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा
69	2	17	7	24	10	4	14	9	3	12	4	1	5	40	15	55

स्रोत : नगरको वस्तुगत विवरण, २०७४

पुनश्च: कुल ५५ विद्यालय मध्ये दुईवटा माविमा प्राविधिक विषय र एकवटामा समाहित शिक्षा (दृष्टी विहिन) संचालन भएको छ ।

१.४.२ क्याम्पस सम्बन्धी विवरण

यस नगर क्षेत्रभित्र रहेका क्याम्पस, ती संस्थाहरू रहेको स्थान, सञ्चालित कार्यक्रम तथा विद्यार्थी संख्या सम्बन्धी विस्तृत विवरण देहायको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. ११: नगरपालिकामा रहेका उमावि तथा क्याम्पस सम्बन्धी विवरण

वडा नं	उमावि वा क्याम्पसको नाम	ठेगाना	सञ्चालित कार्यक्रम तथा तह	विद्यार्थी संख्या		
				छात्र	छात्रा	जम्मा
5	बाँसगढी बहुमुखी क्याम्पस	बाँसगढी	व्यवस्थापन, शिक्षा (स्नातक)	75	125	200
8	बर्दिया बहुमुखी क्याम्पस	लक्ष्मना	व्यवस्थापन, शिक्षा (स्नातक)	40	162	202

स्रोत : सम्बन्धित क्याम्पसको अभिलेख, २०७४

१.४.३. साक्षरताको स्थिती :

जनगणना २०६८ अनुसार यस नगर यस नगरपालिकाको साक्षरता दर ६७.०२ रहेकोमा हाल वृद्धि भई ८८.०२ प्रतिशत रहेको छ । महिला साक्षरता दर ५९.५५ प्रतिशत रहेकोमा २०७४ मा ८५.४९ प्रतिशत पुगी उल्लेखनीय वृद्धि भएको देखिन्छ । त्यसैगरि पुरुष साक्षरता दर ७५.५९ बाट वृद्धि भई ९०.७५ प्रतिशत पुगेको छ ।

वडागत रुपमा लैंगिकताका आधारमा साक्षरताको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.12 : साक्षरता सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	१५ वर्ष माथिको जनसंख्या			साक्षर जनसंख्या			निरक्षर जनसंख्या			साक्षरता प्रतिशत		
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
1	728	884	1612	628	762	1390	100	122	222	86.26	86.20	86.23
2	2361	2540	4901	2149	2170	4319	212	370	582	91.02	85.43	88.12
3	2887	3099	5986	2541	2527	5068	346	572	918	88.02	81.54	84.66
4	2929	3033	5962	2585	2474	5059	344	559	903	88.26	81.57	84.85
5	2531	2808	5339	2361	2485	4846	170	323	493	93.28	88.50	90.77
6	2897	2906	5803	2634	2491	5125	263	415	678	90.92	85.72	88.32
7	1688	1809	3497	1488	1470	2958	200	339	539	88.15	81.26	84.59
8	2619	2992	5611	2501	2702	5203	118	290	408	95.49	90.31	92.73
9	2899	3149	6048	2660	2770	5430	239	379	618	91.76	87.96	89.78
जम्मा	21539	23220	44759	19547	19851	39398	1992	3369	5361	90.75	85.49	88.02

स्रोत : नगरको वस्तुगत विवरण, घरघुरी सर्वेक्षण, २०७४

१.५ स्वास्थ्य स्थिति :

यस नगरपालिका क्षेत्रमा स्वास्थ्यसम्बन्धी सेवा सुविधाको लागि नपा भित्र रहेको स्वास्थ्य चौकी बाँसगढी, स्वास्थ्य चौकी डेउढाकला, स्वास्थ्य चौकी बेलवा प्रमुखरुपमा रहेका छन् । त्यसैगरी २ वटा सहरी स्वास्थ्य केन्द्र, एउटा सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई, २ वटा बर्थिङ सेन्टर, २ वटा एम्बुलेन्स सेवा र ३० वटा निजी औषधी पसल रहेका छन् । जिल्ला बाहिर भने कोहलपुर मेडिकल कलेज, भेरी अञ्चल अस्पताल तथा बर्दिया जिल्ला अस्पताल जस्ता स्वास्थ्य संस्था मुल रुपमा रहेका छन् । आधुनिक स्वास्थ्य उपचारका अतिरिक्त परम्परागत तथा आयुर्वेदिक उपचार पद्धतीको पनि अनुसरण यस गाविसका बासिन्दाहरुले गर्ने गरेका छन् ।

१.५.१ नजिकको स्वास्थ्य संस्थामा पुग्न लाग्ने समय

नगरपालिका क्षेत्रमा उपलब्ध स्वास्थ्यचौकीबाट अधिकांस मानिसहरुले स्वास्थ्य सेवा लिने गरेका छन् । नगर क्षेत्रका सम्पूर्ण घरघुरीहरुलाई गुलरिया, कोहलपुर र नेपालगञ्ज अस्पताल पुग्न १ घण्टा भन्दा बढी समय लाग्ने गर्दछ । वडा नं २, ७ र ९ का क्रमशः ३८०, ४०० र २१० घरपरिवारलाई स्वास्थ्य चौकी पुग्न १ घण्टा समय लाग्ने समय लाग्ने गर्दछ ।

१.५.२. नगरपालिका क्षेत्र भित्रमा देखा परेका मुख्य रोग र तिनका उपचार सम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिकामा देखिएका स्वास्थ्य सम्बन्धी विभिन्न किसिमका रोग तथा समस्याहरु मध्ये पहिलो स्थानमा ग्यास्ट्रिक, दोस्रोमा भ्वाडापखाला, तेस्रोमा निमोनिया रहेका छन् । क्षयरोगबाट भने २ जनाको मृत्यु भएको थियो । रोग तथा समस्या सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं.13: रोग तथा तिनको उपचार सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	रोगको नाम	विरामी संख्या	उपचार भएको संख्या	फलोअप गरिएको संख्या	रेफर गरिएको संख्या	मृत्यु भएको संख्या
१	ग्यास्ट्रिक	1997	1997	409	30	0
२	भ्वाडा पखाला	1799	1799	822	0	0

३	निमोनिया	794	794	518	0	0
४	रक्तचाप	503	163	153	421	0
५	क्षय रोग	56	56	56	1	2
६	कुष्ठ रोग	12	12	12	0	0
७	मुटु रोग	12	12	12	12	0
८	मलेरिया	10	10	6	0	0
९	अन्य	7293	7293	4392	194	0
जम्मा		12476	12136	6380	658	2

स्रोत :नगरको वस्तुगत विवरण,२०७४ स्वास्थ्य चौकी बाँसगढी, डेउढाकला र बेलुवा, २०७३

१.६ आर्थिक स्थिती :

यस नगरपालिकाको वस्तुगत सर्वेक्षण विवरण,२०७४ अनुसार १६ वर्ष देखि माथिका जनसंख्या मध्ये ३१०१६ जना कृषी र पशुपालन,४६९८ जना वैदेशिक रोजगारी, ३७२९ जना ज्याला मजदुरी, १०४२ उद्योग तथा व्यापार, १०१९ जना नोकरी जागीर, २३ जना व्यवसायिक कार्य, १ जना धार्मिक र २१ जना अन्य कार्यमा संलग्न रहेका छन् ।

यस नगरको जनसंख्याको पारिवारिक आयश्रोतका सन्दर्भमा ज्याला/मजदुरीमा सबै भन्दा बढी ६२९० घरपरिवार संलग्न भएकोमा औषत आम्दानी रु. ३७,५७२.३६ रहको छ । यसै गरी यस गाविसको आयश्रोत सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. 14: आम्दानीका श्रोत तथा औषत आम्दानी सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	आम्दानीका श्रोतहरू	औषत आम्दानी रकम (रु.)	घरधुरी	प्रतिशत
१	कृषि उत्पादन	38123.92	6199	6%
२	पशुपंक्षी पालन	53420.02	4424	9%
३	व्यापार तथा उद्योग	157553.44	1500	26%
४	नोकरी तथा पेन्सन	104570.87	2260	17%
५	वैदेशिक रोजगार	68323.26	3459	11%
६	ज्याला/मजदुरी	37572.36	6290	6%
७	अन्य	155480.37	1520	25%
जम्मा		615,044.23		

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

यस नगरपालिकाका १३२७२ घरधुरी मध्ये ११०९४ घरधुरीको आफ्नो स्वामीत्वमा जग्गा जमीन रहेको छ भने २१७८ घर भूमि विहिन छन् जो अरुको जग्गा अधियाँ गरेर वा ज्याला मजदुरी गरेर जिवन निर्वाह गर्न बाध्य छन् । कूल खेती गरिने जमिन खेत ८९८१.२ हेक्टर र बारी ६३१ हेक्टर रहेको छ । वडा नं. १ को सबै, वडा नं. ४ को ४७ हेक्टर र वडा नं. ९ को १८८ हेक्टर जमिन दर्ता भएको छैन । सिंचाई सुविधा ५८०८ हेक्टरमा पुगेको छ भने ३१७३.२ हेक्टर जमीनमा पुगेको छैन ।

कूल ९३.०५ प्रतिशत घरपरिवार उत्पादनमा अभ्यस्त भएकोमा वर्षभरी महिना खान पुग्ने तथा बचत हुने परिवार २२.१४ प्रतिशत छन् ।

वैदेशिक रोजगारका लागि महिला तथा पुरुष भारत, खाडी मुलुक लगायतका विश्वका अन्य मुलुकमा गएका मध्ये ५५.८ प्रतिशत खाडी मुलुक गएका छन् ।

नगरपालिकामा व्यापार व्यवसायमा ४२ वटा र वाणिज्यको रुपमा दर्ता भएका ३३ वटा पसलहरु सञ्चालनमा रहेका छन् । वि.स. २०७३ असार मसान्तसम्ममा यस नपामा ४९ वटा सहकारी संस्थाहरु सञ्चालनमा रहेका छन् ।

कर्णाली विकास बैंक मालिका विकास बैंक भार्गव विकास बैंक, नव जीवन कोअपरेटिभ लि. ग्रामिण विकास बैंक, एभरेष्ट विकास बैंक, जनउत्थान विकास बैंक, फरवार्ड विकास बैंक, प्रभु मनी ट्रान्सफर गरी ९ वटा बैंकहरु मार्फत बैकिङ्ग सुविधा उपलब्ध हुँदै आएको छ ।

(स्रोत नगरको वस्तुगत विवरण, २०७४)

परिच्छेद २: नगरपालिकामा खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छताको वर्तमान अवस्था :

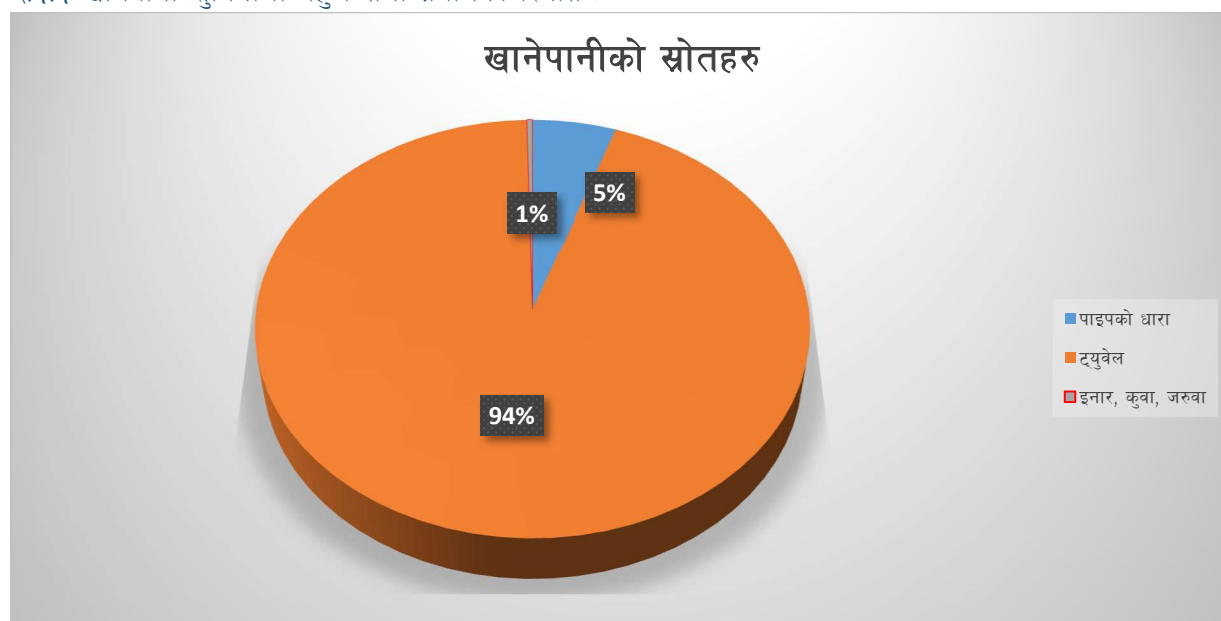
यस खण्डमा नेपालको पूर्ण सरसफाइ मार्गदर्शनमा उल्लेखित सूचकमा आधारित भई खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छताको वर्तमान अवस्थाको बारेमा उल्लेख गरिएको छ ।

२.१ नगरपालिकामा खानेपानीको अवस्था :

यस नगरपालिकामा भूमिगत पानीका स्रोतहरुको प्रयोग हुँदै आएको छ । अधिकांश ट्युबवेलहरु ३० फिट भन्दा कम गहिराईमा नै जडान गरिएका पाइन्छन् । बर्दिया जिल्ला आर्सेनिकयुक्त पानी हुने जिल्लाहरुमा तेश्रो स्थानमा रहेको छ । त्यसैले विगतमा आर्सेनिक परिक्षण पानी पिउन मिल्ने र नमिल्नेमा छुट्याइएको थियो । त्यसैगरी केही क्षेत्रमा पानीमा आइरन बढी मात्रामा रहेको पनि छ । जलवायु परिवर्तनका कारण कम गहिराईका ट्युबवेल, इनार खासगरी सुख्खा याममा सुक्ने र पानी अपर्याप्त हुने गरेको छ । ट्युबवेलहरु कम गहिराईका हुनु, चर्पीको नजिक बनाइनु तथा प्लेटफर्म नबनाइनु र नजिकै खाल्डो खनेर पानी जम्मा गर्नु (निकाशा व्यवस्थित नहुनु जस्ता कारणहरुले ट्युबवेलको पानी कोलिफर्म नामक भाडापखालाज्य रोगका किटाणुले प्रदुषित बन्न पुगेको छ । जस्को कारण दूषित पानीको कारण लाग्ने भाडापखाला, आउरगत, जुका, हेपाटाइटिस ए(जण्डिस), टाइफाइड लगायतका रोगहरु अभैपनि प्रमुख १० रोगहरु भित्र पर्ने गरेका छन् ।

सर्वेक्षण अनुसार ९४.३१ प्रतिशत घरपरिवारले ट्युबवेल र ५.३३ प्रतिशत घरपरिवारले पाईपको धाराको पानी पिउने गरेका छन् । हालसालै गरिएको अर्को सर्वेक्षण अनुसार ९.१ प्रतिशत घरधुरीले मात्रै पानी शुद्धिकरण विधिको प्रयोग गर्ने गरेका छन् जसमा ५४.२ ले फिल्टर गरेर, ४१.७ ले उमालेर र बाँकीले क्लोरिनेसन तथा सोडिस गर्ने गरेका छन् ।

२.१.१ खानेपानी सुबिधामा पहुँच तथा प्रयोगको स्थिति :

पानीको प्रयोगको स्रोत अनुसार वडागत घरधुरी सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.२ : पानी प्रयोगको स्रोत अनुसार घरधुरी सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	पानी प्रयोगको स्रोत अनुसार घर परिवार			
	पाइपको धारा	ट्युबेल	इनार, कुवा, जरुवा	जम्मा
1	125	329	48	502
2	0	1499	0	1499
3	0	1806	0	1806
4	73	1612	0	1685
5	480	1276	0	1756
6	29	1509	0	1538
7	0	990	0	990
8	0	1821	0	1821
9	0	1675	0	1675
जम्मा	707	12517	48	13272
प्रतिशत	5.33	94.31	0.36	100

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण, २०७३

पुनश्च : नगर क्षेत्र भित्र बाँसगढी खानेपानी आयोजनाबाट वडा नं ४,५ र ६ का घरपरिवारहरु लाभान्वित भएका छन् भने डेउडाकला खानेपानी आयोजना र चेपाङ्ग खानेपानी आयोजना निर्माणाधिन रहेको छ ।

खानेपानी सम्बन्धी हालसालै बाँसगढी नगरपालिकामा (२६५ घरधुरी) गरिएको सर्वेक्षणको नतिजालाई तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

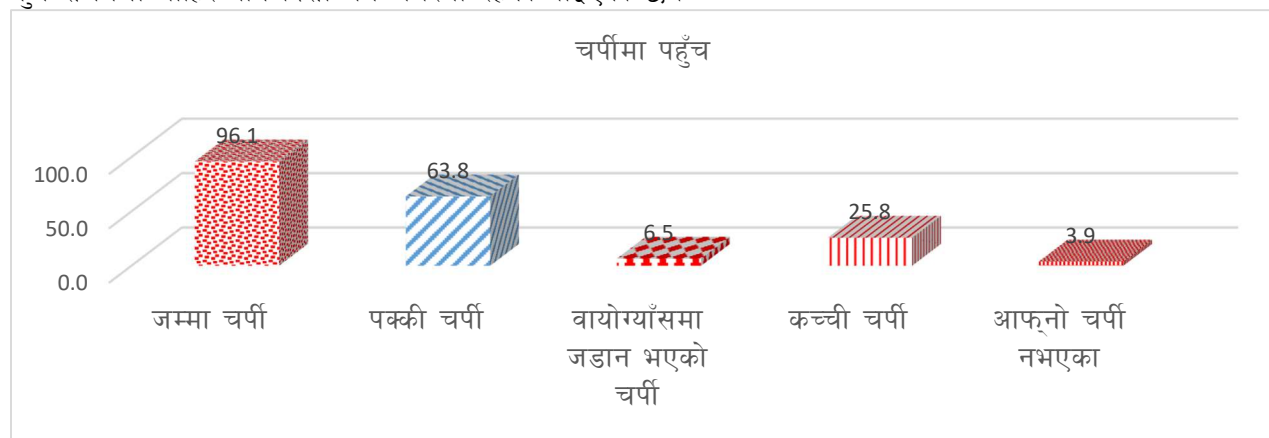
तालिका नं.३ : सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच तथा प्रयोगको अवस्था

क्र.स.	विवरण	प्रतिशत	क्र.स.	विवरण	प्रतिशत
1	वर्षभरी पानी पर्याप्त उपलब्ध हुने	90.9	6	चाहिएको बेलामा पानी उपलब्ध हुने	91.7
	वर्षभरी पानी अपर्याप्त हुने	4.9		चाहिएको बेलामा पानी उपलब्ध नहुने	8.3
	सुख्खा मौसममा पानी अपर्याप्त हुने	4.2	7	पानीको स्वाद मिठो भएका	56.6
2	पानीको गुणस्तरप्रति सन्तुष्टी थाहा नहुने	7.9		अर्को स्वाद भएका	18.9
	सन्तुष्ट नहुने	35.1		स्वादीलो नभएका	24.5
	सन्तुष्ट हुने	56.6	8	पानी पिउन योग्य / छैन थाहा छैन	14.3
3	पानी सफा भएका	86.8		पानी पिउन सुरक्षित छैन	28.7
	धमिलोपना भएका	13.2		पानी पिउन सुरक्षित छ	57
4	पानी परिक्षण गरेको छ	54	9	पानी शुद्धिकरण गर्ने	9.1
	पानी परिक्षण गरेको छैन	46		पानी शुद्धिकरण नगर्ने	91.9
5	पानीमा आर्सेनिक छ भन्ने थाहा नहुने	21.9	10	क्लोरीनेसन गर्ने	4.2
	आर्सेनिक छैन	46.4		उमाल्ने	41.7
	आर्सेनिक छ	31.7		फिल्टर गर्ने	54.2
				सोडिस गर्ने	4.2

स्रोत: वाटर एड वेस/वर्दिया

२.१.२ आधारभूत सरसफाइ शौचालय सुविधामा पहुँच तथा उपलब्धताको स्थिति

बि.स २०७१ मा ८३ प्रतिशत घरमा एक घर एक चर्पी रहेकोमा बि.स २०७४ मा लिइएको तथ्यांक अनुसार कच्ची तथा पक्की गरी १२७५१ घरधुरी (९६.१ प्रतिशत) मा शौचालय प्रयोगमा पहुँच रहेको र ५२९ (३.९ प्रतिशत) घरपरिवारमा आफ्नो चर्पी नभएको देखिन्छ। नीजि शौचालय नहुने घरपरिवारले संयुक्त रुपमा प्रयोग गर्ने तथा केहीले कुनै समयमा बाहिरै पनि दिसा गर्ने अवस्था रहेको पाइएको छ।

स्रोत : नगरको वस्तुगत विवरण, २०७४

नोट : हाल (२०७५ कार्तिक) समुदायमा विविध कारणले करिब १० प्रतिशतमा चर्पी नभएको तथा भएका मध्ये ३० प्रतिशत चर्पीहरु स्तरोन्नती गर्नु पर्ने अवस्थामा रहेको अनुमान गरिएको छ।

कुल १२७५१ चर्पी मध्ये ८४६७ पक्की, ८६२ गोबर ग्याँसमा जोडिएका र ३४२२ कच्ची चर्पी रहेका छन् । शौचालयका प्रकारका आधारमा वडागत घरधुरी सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.१७ : शौचालयको प्रकारका आधारमा घरधुरी सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	कूल घर परिवार	चर्पीको किसिम अनुसार घर परिवार संख्या			
		कच्ची	पक्की	वायोग्यासमा जडान भएको	जम्मा
1	502	212	271	3	486
2	1499	696	730	14	1440
3	1806	154	1541	41	1736
4	1685	216	1263	125	1604
5	1756	290	1245	156	1691
6	1538	485	798	192	1475
7	990	364	520	64	948
8	1821	645	925	182	1752
9	1675	360	1191	68	1619
जम्मा	13272	3422	8484	845	12751

स्रोत : नगरको वस्तुगत विवरण, २०७४

२.१.३ जोखिमपूर्ण अवस्थामा साबुनपानीले हात धुने अभ्यास

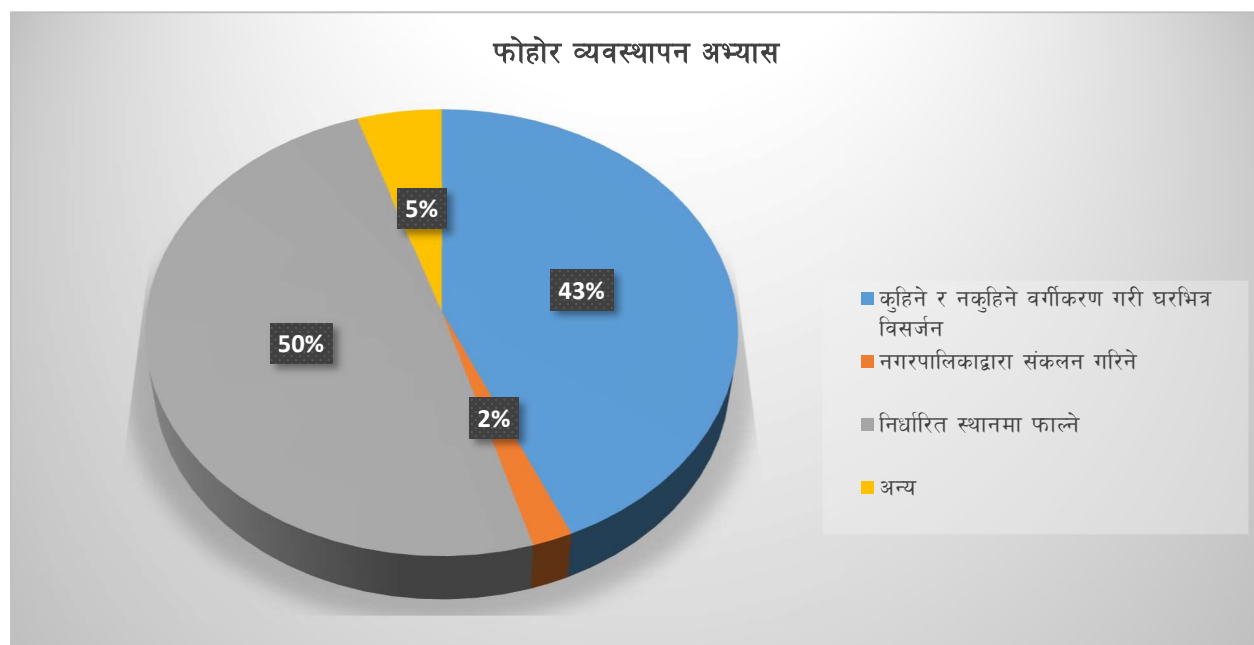
कुल ११९३१ घरपरिवार मध्ये ८९.९ प्रतिशत घर परिवारले जोखिमपूर्ण अवस्थाहरु जस्तै दिसा गरेपछि, खाना खानु खुवाउनु अघि, फोहोर वस्तु छोए पछि र खाना पकाउनु अघि हात धुने गरेको जवाफ पाइयो भने १३४१ घरपरिवार अर्थात १०.१० प्रतिशतमा हात धुने सम्बन्धी कमजोर अभ्यास पाइयो । हात धुने अभ्यासका आधारमा घर परिवार सम्बन्धी विवरण वडागत रुपमा देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.१८ : जोखिमपूर्ण अवस्थामा हात धुने घरधुरी सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	जोखिमपूर्ण अवस्थामा हात धुने अभ्यास				जम्मा
	भएको	प्रतिशत	नभएको	प्रतिशत	
1	448	89.24	54	10.76	502
2	1359	90.66	140	9.34	1499
3	1609	89.09	197	10.91	1806
4	1519	90.15	166	9.85	1685
5	1599	91.06	157	8.94	1756
6	1389	90.31	149	9.69	1538
7	826	83.43	164	16.57	990
8	1667	91.54	154	8.46	1821
9	1515	90.45	160	9.55	1675
जम्मा	11931	89.90	1341	10.10	13272

स्रोत : नगरको वस्तुगत विवरण, २०७४

२.१.४ फोहरमैला व्यवस्थापन

यस नगरपालीकाका वडा नं ३, ५, ८ र ९ मा गरि ३२५ अर्थात २ प्रतिशत घरधुरीबाट नगरपालिकाले फोहर संकलन गर्ने गरेको छ । निर्धारित समयमा फाल्ने ५० प्रतिशत, घरमा नै विसर्जन गर्ने ४३ प्रतिशत र अन्य ५ प्रतिशत रहेका छन् । फोहरमैला विसर्जन विधि अनुसार घरधुरी सम्बन्धी विवरण वडागत रूपमा देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.१९ :फोहरमैला विसर्जन विधि अनुसार घरधुरी सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	प्रति परिवार विसर्जन हुने फोहरमैला (केजी)	फोहरमैला विसर्जन विधि अनुसार घर परिवार संख्या				
		कुहिने र नकुहिने वर्गीकरण गरी घरभित्र विसर्जन	नगरपालिकाद्वारा संकलन गरिने	निर्धारित स्थानमा फाल्ने	अन्य	जम्मा
१	१.६	१८	०	२६७	२१७	५०२
२	१.४	३९	०	१४४४	१६	१४९९
३	१.६	९३७	४०	८२९	०	१८०६
४	१.८	८२६	०	६९९	१६०	१६८५
५	२.७	३८७	१५०	११८६	३३	१७५६
६	२.३	७४०	०	७८६	१२	१५३८
७	१.८	७१७	०	२५४	१९	९९०
८	२.२	९५३	८०	५९६	१९२	१८२१
९	२.४	१११०	५५	४९९	११	१६७५
जम्मा	१.९८	५७२७	३२५	६५६०	६६०	१३२७२

स्रोत : नगरको वस्तुगत विवरण, २०७४

२.५ चर्पीजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन

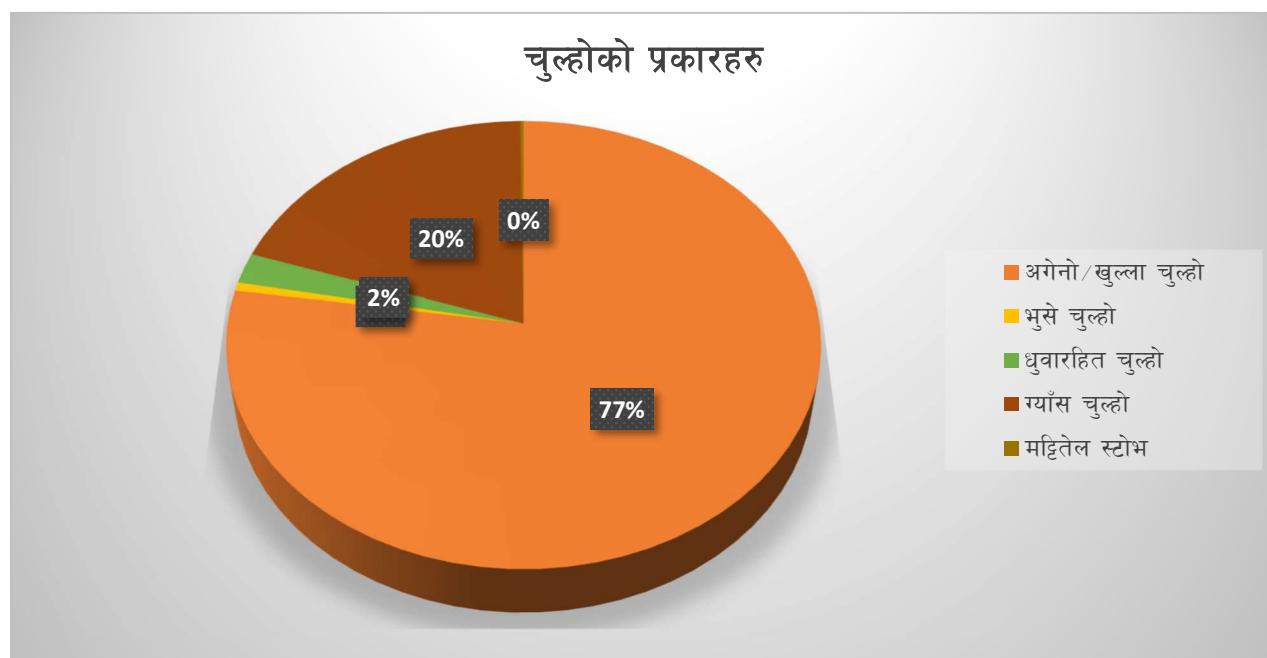
चर्पी भएका कुल परिवार मध्ये ७३.१६ प्रतिशत परिवारले चर्पीजन्य फोहोर सेफिट्ट्याङ्कमा मिसाउने गरेको पाइन्छ । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.२० : चर्पीको फोहरमैला विसर्जन गर्ने विधि अनुसार घरधुरी सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	चर्पी भएका घरधुरी	चर्पीको फोहरमैला विसर्जन गर्ने विधि अनुसारका घर परिवार संख्या	
		सेफिट्ट्याङ्कमा मिसाउने	अन्य
1	486	274	212
2	1440	744	696
3	1736	1582	154
4	1604	1388	216
5	1691	1401	290
6	1475	990	485
7	948	584	364
8	1752	1107	645
9	1619	1259	360
जम्मा	12751	9329	3422

स्रोत : नगरको वस्तुगत विवरण, २०७४

२.६ घरमा प्रयोग हुने चुल्होको प्रकार

यस नगरपालिका क्षेत्रमा बसोबास गर्ने अधिकांश अर्थात् ७७ प्रतिशत घर परिवारले अगेनो तथा परम्परागत चुल्होको प्रयोग गर्ने गरेका छन् भने १९.६ प्रतिशतले ग्याँस चुल्हो (गोबर ग्याँस ८६२ र अन्य सिलिन्डर गरि) को प्रयोग गर्ने गरेका छन् । त्यसैगरि २.२ प्रतिशतले धुवाँरहित, ०.६ प्रतिशतले भुषे चुल्हो र ०.२ प्रतिशतले मट्टितेल स्टोभ खाना पकाउन प्रयोग गर्ने गरेका छन् । चुल्होको प्रकार अनुसार घरधुरी सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.२१ : खाना पकाउन उपयोग गर्ने चुल्हो अनुसार घरधुरी सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	खाना पकाउन उपयोग गर्ने चुल्होको प्रकारहरू				
	अगेनो/खुल्ला चुल्हो	धुवारहित चुल्हो	भुसे चुल्हो	मट्टितेल स्टोभ	ग्याँस चुल्हो
१	३३७	२७	११	५	१२२
२	१४३८	५	१	३	५२
३	१४७९	४२	१२	०	२७३
४	१३९८	४३	८	३	२३३
५	९१७	५१	१२	२	७७४
६	१०४७	२९	७	१	४५४
७	८२३	१९	४	१	१४३
८	१३९७	३६	१९	२	३६७
९	१४४९	३९	७	३	१७७
जम्मा	१०२८५	२९१	८१	२०	२५९५

स्रोत : नगरको वस्तुगत विवरण, २०७४

२.२ शैक्षिक संस्थाहरूमा खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छताको अवस्था :

यस गाउँपालिकामा रहेका सामुदायिक विद्यालयहरूमा हालसालै गरिएको सर्वेक्षण अनुसार २७ वटामा सुरक्षित खानेपानी, १५ वटामा बाल, लैंगिक तथा अपांगतामैत्री शौचालय, २२ वटामा व्यवस्थित हात धुने सुविधा र १३ वटामा व्यवस्थित फोहोर संकलन तथा व्यवस्थापन सुविधा रहेको पाइएको थियो ।

त्यसैगरि मावि १३ (उमावि ३ सहित), आधारभुत २५ (९ निमावि) गरि ३८ वटा सामुदायिक विद्यालयहरूमा हालसालै गरिएको खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी सर्वेक्षण अनुसार २.६ ले इनाम, ५.३ ले पाइप प्रणाली र ९२.१ प्रतिशत विद्यालयमा ट्युबवेलको पानी उपलब्ध रहेको छ । जसमध्ये संरक्षित ७६.३ र असंरक्षित २३.७ प्रतिशत रहेका छन् । ६३.२ प्रतिशतमा जतिबेला पनि पानी आउने र ३६.८ प्रतिशतमा भने निश्चित समयमा पानी आउने गरेको पाइएको छ । ७६.३ प्रतिशतलाई पानी पर्याप्त र २३.७ लाई अपर्याप्त हुने गरेको छ । पानी अपर्याप्त हुनुको कारण ७७.८ प्रतिशतमा एउटै मात्र ट्युबेल द्वारा हुनु र २२.२ प्रतिशत मर्मत गर्नु पर्ने भएर भन्ने आएको छ । पानी जम्मा गर्ने ट्यांकी भएका २१.१ र नभएका ७८.९ विद्यालय रहेका छन् । ३४.२ प्रतिशतले पानी परिक्षण गरेको, ३४.२ लाई परिक्षण बारे थाहा नभएको तथा ३१.६ प्रतिशतले थाहा भएर पनि परिक्षण नगरेको पाइयो । पानी परिक्षण गरेका मध्ये ९२.३ प्रतिशत पिउनका लागि योग्य र ७.७ प्रतिशत अयोग्य नतिजा आएको, अयोग्य ठहर भएता पनि ६५.८ प्रतिशतले पानीको उपचार पद्धति नअपनाएको पाइयो । पानी शुद्धीकरण गर्ने ३४.२ प्रतिशत मध्ये ६६.७ ले फिल्टर र ३३.३ ले क्लोरोनिशेन विधि अपनाएको पाइयो ।

तालिका नं. २२ : विद्यालयमा खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी सर्वेक्षण नतिजा

क्र.स.	विवरण	प्रतिशत	क्र.स.	विवरण	प्रतिशत
1	छात्र र छात्राका लागि अलग शौचालय भएका	94.7	12	गोप्यता र सुरक्षा युक्त शौचालय	36.8
2	छात्र र छात्राका लागि अलग शौचालय नभएका	5.3	13	बालमैत्री शौचालय	26.3
3	विद्यार्थी र शिक्षकले उही शौचालय प्रयोग गर्ने	39.5	14	अपांगतामैत्री शौचालय	10.5
4	शिक्षक कर्मचारीले फरक शौचालय प्रयोग गर्ने	60.5	15	निश्चित हात धुने स्थान भएका विद्यालय	21.1
5	छात्रको लागि उपलब्ध शौचालय	76	16	हात धुन पानी मात्रै उपलब्ध भएका	62.5
6	छात्राको लागि उपलब्ध शौचालय	66	17	विद्यालयमा सेनेटरी प्याडको उपलब्धता भएका	28.9
7	प्रयोग गर्न मिल्ने छात्र शौचालय	71	18	विद्यालयमा सेनेटरी प्याडको उपलब्धता नभएका	44.7
8	प्रयोग गर्न मिल्ने छात्रा शौचालय	61	19	प्याड व्यवस्था गर्न नपर्ने विद्यालय	26.3
9	युरिनल सुविधा	92.1	20	महिनावारी स्वच्छता सम्बन्धी तालिम प्राप्त शिक्षक	18.4
10	शौचालयको सरसफाइ कायम भएका	13.2	21	बाल क्लब भएका विद्यालय	71
11	शौचालयको सरसफाइ कायम नभएका	86.8			

स्रोत : नगरपालिका, बेस बर्दिया, सर्वेक्षण २०७५

२.३ स्वास्थ्य संस्थाहरुमा खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छताको अबस्था :

क्र.स.	विवरण	खानेपानीको पहुँच छ/छैन	सेवाग्राहीका लागि समेत शुद्ध खानेपानी सेवा उपलब्ध छ/छैन	व्यवस्थित शौचालय सुविधा छ/छैन	सुत्केरी तथा महिनावारी मैत्री शौचालय छ/छैन	अपांगता मैत्री शौचालय छ/छैन	साबुन सहितको हात धुने स्थान छ/छैन	सेवाग्राहीले सहजै साबुनपानीले हात धुने सुविधा छ/छैन	मापदण्ड बमोजिम फोहोर व्यवस्थापन छ/छैन
1	स्वास्थ्य चौकी, बाँसगढी	छ	छ	छ	छ	छ	छ	छ	छ
2	स्वास्थ्य चौकी, डेउडाकला	छ	छ	छ	छ	छ	छ	छैन	छैन
3	स्वास्थ्य चौकी, वेलवा	छ	छैन	छ	छ	छैन	छ	छ	छ
4	सहरी स्वास्थ्य केन्द्र, दमौली	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छ
5	सहरी स्वास्थ्य केन्द्र, दमौली थुमनी	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छ
6	वर्धिङ सेन्टर, बाँसगढी	छ	छैन	छ	छ	छैन	छ	छ	छ
7	वर्धिङ सेन्टर, डेउडाकला	छ	छैन	छ	छ	छैन	छ	छ	छ

8	सहरी स्वास्थ्य केन्द्र,ववई	छ	छैन	छ	छ	छैन	छ	छ	छ
9	सामुदायिक स्वास्थ्य केन्द्र,	छ	छैन	छैन	छ	छैन	छ	छैन	छैन
जम्मा									

२.४ सरकारी तथा संघसंस्थाका कार्यालयहरुमा खानेपानी,सरसफाइ र स्वच्छताको अबस्था :

क्र. स.	कार्यालय तथा संघसंस्थाको नाम	खानेपानी को पहुँच छ/छैन	सेवाग्राहिका लागि समेत शुद्ध खानेपानी सेवा उपलब्ध छ/छैन	व्यवस्थित शौचालय सुविधा छ/छैन			साबुन सहितको हात धुने स्थान छ/छैन	फोहोर व्यवस्थापन छ/छैन	कैफियत
				बाल मैत्री	महिना वारी मैत्री	अपांगता मैत्री			
1	बाँसगढी नगरपालिकाको कार्यालय (मुख्य, ब्लक १)	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
2	बाँसगढी नगरपालिकाको कार्यालय (ब्लक २)	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
3	बाँसगढी नगरपालिकाको कार्यालय (ब्लक ३)	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
4	वडा नं १ को कार्यालय,	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छ	
5	वडा नं २ को कार्यालय,	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छ	
6	वडा नं ३ को कार्यालय,	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छ	२ र ३ संयुक्त
7	वडा नं ४ को कार्यालय,	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
8	वडा नं ५ को कार्यालय,	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
9	वडा नं ६ को कार्यालय,	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
10	वडा नं ७ को कार्यालय,	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
11	वडा नं ८ को कार्यालय,	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
12	वडा नं ९ को कार्यालय,	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
13	एस ओ एस बाल ग्राम	छ	छ	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	
14	एस ओ एस अस्पताल	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
15	इलाका प्रहरी कार्यालय	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
16	नेपाल दूरसञ्चार संस्थान	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	

17	कृषि कार्यालय भवन	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
18	पशुसेवा कार्यालय भवन	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
19	साना किसान सहकारी संस्था लि.	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
20	सामुदायिक वन भवन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
21	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी भवन	छ	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
22	सामुदायिक पुस्तकालय भवन, बाँसगढी	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
23	सामुदायिक पुस्तकालय भवन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	

हाल वडा नं २, ५ र ७ बाहेकका वडाको नीजि भवन नभएको तर निर्माणाधिन अवस्थामा रहेको ।

२.५ प्रमुख बजार तथा व्यापारिक क्षेत्रमा खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छताको अवस्था :

क्र.स	बजार तथा व्यापारिक क्षेत्रको नाम	वडा नं	खानेपानीको सुविधाको अवस्था	शौचालय सुविधा र सञ्चालनको अवस्था	फोहोरमैला व्यवस्थापन	सार्वजनिक स्थलको सरसफाइ स्थिती
1	बबई चेपाङ् बजार	१	छैन	छैन, बनाउन आवश्यक	छैन	मध्यम
2	बाँसगढी बजार	५	छ	छ, सुधार आवश्यक	छ	मध्यम
3	लक्ष्मणा बजार	८	छ	छ, प्रहरी कार्यालयले प्रयोग गर्छ	छैन	मध्यम
4	ककौरा बजार	८	निर्माणाधिन	छैन	छैन	मध्यम
5	माछागढ बजार	९	छैन	छैन	छैन	मध्यम
6	लखना बजार	३	छैन	छैन	छैन	मध्यम
7	डेउडाकला	७	छैन	छैन	छैन	मध्यम
8	दमौली बजार	६	छैन	छैन	छैन	मध्यम
9	मटेरिया	?	छैन	छैन	छैन	मध्यम
10	पुन्यनगर	?	छैन	छैन	छैन	मध्यम

२.६ खानेपानी तथा सरसफाइ सामग्रीहरूको बजारको स्थिती :

क्र.स	विवरण	संख्या अनुमानी त	सेवा उपलब्ध हुने बजार तथा स्थानहरूको नाम	सामग्रीहरूको उपलब्धताको अवस्था
१	हार्डवेयर पसल	२७	बाँसगढी, माछागढ, लक्ष्मणा, ककौरा, लखना चोक, बबई चेपाङ	सहजै सुपथ पाइने
२	इट्टा भट्टा उद्योग	१	बासगढी ३ बेलुवा	
३	वायो स्याण्ड फिल्टर उत्पादन व्यवसायी (नपाभित्र)	०	गुलरियामा उपलब्ध हुने	
४	खानेपानीको जगेडा पाटपुर्जा पाइने पसल	२७	बाँसगढी, माछागढ, लक्ष्मणा, ककौरा, लखना	सहजै सुपथ पाइने

			चोक, बबई चेपाङ	
५	शौचालय सरसफाई गर्ने सामग्री पाइने पसल	२७	बाँसगढी, माछागढ, लक्ष्मणा, ककौरा, लखना चोक, बबई चेपाङ	सहजै सुपथ पाइने
६	सेनेटरी प्याङ पाइने पसल	२७	बाँसगढी, माछागढ, लक्ष्मणा, ककौरा, लखना चोक, बबई चेपाङ	सहजै सुपथ पाइने
७	दिसाको लेदो सफा गर्ने ट्याङ्कर व्यवसायी	०	नेपालगञ्ज, कोहलपुर	
८	सिमेन्टको ब्लक कारखाना	४	बाँसगढी, माछागढ, बेलुवा र ककौरा	सहजै सुपथ पाइने

२.७ नगरमा वास कार्यक्रम सम्बन्धमा : सबल पक्ष, सुधारात्मक पक्ष, अवसर र चुनौती को विश्लेषण

२.७.१ सबल पक्षहरु:

- नगर स्तरीय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता समन्वय समिति गठन भई सकेको ।
- खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना (वास प्लान) तयार भई एमवासिसिवाट स्वीकृत भई सकेको ।
- नगरपालिकाको नीति तथा कार्यक्रममा खानेपानी तथा सरसफाई उल्लेख भएको ।
- समुदाय तहसम्म शिक्षा, स्वास्थ्यको सञ्जालबाट खुला दिसामुक्त अभियानमा राम्रो भूमिका निर्वाह भएको ।
- नगर स्तरीय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता समन्वय समितिको निर्णय बमोजिम वडा तहका संरचनाहरु गठन गरी अभियानको नेतृत्व लिन आतुर रहेको ।
- सबै वडाहरुमा ग्राभल सडकको पहुँच भएको ।
- स्थानीय तहसम्म सञ्चारका माध्यमहरुको पहुँच रहेको । बाँसगढीमै गुर्वावा एफ एम रहेको ।
- अभियानको रुपमा लाग्दा जुनसुकै कार्यक्रम सफल हुन्छ भन्ने धारणाको विकास भएको ।
- खुल्ला दिसामुक्त अभियानमा भै समुदायमा आधारित विभिन्न संघसंस्थाहरु: सामुदायिक वन, सहकारी, आमा समूह, युवा क्लब आदिको सक्रियता सहजै बढाउन सकिने ।
- वाटर एडको आर्थिक सहयोगमा ब्याकवार्ड सोसाइटी एजुकेसन (बेस) को प्राविधिक सहयोग वडा नं ९ मा खानेपानी सहितको पूर्ण सरसफाई कार्यक्रम सञ्चालन भई नमुना विद्यालय र समुदाय विकास भई रहेको ।
- लक्ष्मणपुर टोलमा युवाहरुको सक्रियतामा पूर्ण सरसफाई उन्मुख टोल विकास भई रहेको ।
- नेपाल सरकार, खानेपानी विभाग, डिभिजन कार्यालयको सहयोगमा ३ वटा ओभरहेड सिस्टमको खानेपानी आयोजनाहरु निर्माणाधीन रहेको ।
- फोहोर व्यवस्थापनको लागि नगरपालिकाले ट्याङ्कर र ट्याक्टर खरिद गरि सकेको छ भने फोहोरमैला संकलन गर्ने गरिएको छ ।
- मुख्य शहरी तथा बजार क्षेत्रमा क्रमशः ढल निर्माण गर्ने नगरपालिकाको योजना रहेको छ ।
- नगरपालिकाबाट खानेपानी र सरसफाई शिर्षकमा आ.व. २०७५÷७६ मा बजेट विनियोजन गरेको छ ।

२.७.२ सुधारात्मक पक्ष :

- खुला दिसामुक्त अवस्था हासिल भैसकेको लामो समयसम्म निष्कृत रहेका समन्वय समितिहरु नयाँ व्यवस्था बमोजिम खारेज वा पुर्न गठन गरी क्रियाशील बनाउनु पर्ने ।

- खुला दिसामुक्त अवस्था घोषणा भएता कहीकतै बाहिरै दिसा गर्ने, मर्मत संभार गरी शौचालयको प्रयोगलाई नियमितता नदिने घरपरिवार र समुदायलाई प्राथमिकतामा राखी सुरक्षित चर्पी निर्माण तथा प्रयोग, स्तरोन्नतिमा जोड दिनुपर्ने ।
- विद्यालयहरुमा न्यूनतम आवश्यक तथा सुरक्षित खानेपानीको लागि आवश्यक बहुधारा निर्माण, पानी शुद्धीकरण विधिको प्रयोगमा जोड दिनुपर्ने ।
- साबुन पानीले हात धुने अभ्यास, महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन र समग्रमा व्यक्तिगत सरसफाई प्रवर्द्धनमा व्यवहार परिवर्तनमूलक विधि तथा औजारहरुको खोजी र प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु पर्ने ।
- संस्थागत तहमा प्रयोगकर्तामैत्री शौचालयको अभाव, सरसफाइको अवस्थालाई केन्द्रित गर्नु पर्ने ।
- समुदायमा सुरक्षित खानेपानीको महत्वबारे जनचेतनाको कमी रहेको ।
- नगर क्षेत्रमा फोहोर व्यवस्थापन, ढल निकासको अवस्था कमजोर रहेको ।
- पूर्ण सरसफाइको क्षेत्रमा काम गर्ने मानव संसाधनको क्षमता विकास गर्नु पर्ने ।
- आगामी आ.ब. देखि रणनीतिक योजनालाई प्रभावकारी कार्यान्वय गराउन नगरपालिकाबाट आकर्षक बजेट तथा कार्यक्रम पार्नु पर्ने ।

२.६.३ अवसरहरु

- जन निर्वाचित पहिलो स्थानीय सरकारको नेतृत्वमा खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छताको क्षेत्रमा आमूल परिवर्तन गरी आम नागरिकको जीवनमा खुशीयाली ल्याउने ।
- हरेक जननिर्वाचित सदस्यहरुले आफ्नो वडा तथा क्लष्टरमा खानेपानी र पूर्ण सरसफाइको लक्ष्यलाई हासिल गर्न क्रियाशील रहदै जनताको सुखदुख र आवश्यकतासँग परिचित हुदै अन्य विकासका गतिविधिहरु सञ्चालन गर्दै समृद्धिको बाटोमा डोच्याउने ।
- खानेपानी र पूर्ण सरसफाइको कार्यक्रमलाई नगरपालिकाले नीतिगत रुपमै प्राथमिकतामा राखेर अधि बढ्ने ।
- खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता, वानी व्यवहार परिवर्तन, जलवायु परिवर्तन, भकारी सुधार, सुधारिएको चुल्हो, पोषण, स्वास्थ्य, शिक्षा, लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण लगायतका क्षेत्रमा कार्य गर्ने विभिन्न सहयोगी संघसंस्थाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने ।
- नेपाल सरकार, अन्य विकास साभेदार तथा नीजि क्षेत्रबाट समेत आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग प्राप्त गर्न सकिने ।
- शिक्षा, स्वास्थ्य, सामुदायिक वन, सहकारी संस्था, कृषि आदिको सञ्जाललाई परिचालन गर्न सकिने ।
- तालिम प्राप्त दक्ष मानव संसाधनलाई परिचालन गर्न सकिने ।
- स्थानीय स्रोत र साधनको पहिचान तथा परिचालनमा आम सहभागिता गर्न सकिने ।
- आम सञ्चार माध्यमहरूसँगको साभेदारिता र सहकार्यमा प्रचार प्रसार कार्यलाई तीव्रता दिन सकिने ।
- सार्वजनिक, निजी साभेदारिमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा सञ्चालन, फोहोरमैला व्यवस्थापन, ढल निकास, हरियाली प्रवर्द्धन, सरसफाइयुक्त पार्क निर्माण, होम स्टे सञ्चालन आदि गर्न सकिने ।
- समुदाय, वडा, विद्यालय तथा विद्यालय सेवा क्षेत्रहरु बीचमा स्वस्थ प्रतिस्पर्धा सिर्जना हुने ।
- खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना तथा पूर्ण सरसफाइ कार्यक्रमलाई विकासका अन्य कार्यक्रम तथा अभियानसँग समन्वयात्मक रुपमा सञ्चालन गर्न सकिने ।

२.६.४ चुनौतीहरु :

- स्थानीय स्रोतसाधनहरु जस्तै बाँस, खर, खडाई प्रयोग गरी बनाइएका शौचालयहरु, सिमेन्टको प्यान भएका एक खाल्डे (डाइरेक्ट) शौचालयहरुको स्तरोन्नतिमा अति गरिबी तथा अटेरीपनका कारण कठिनाई पर्ने ।

- ट्युबवेलको प्लेटफर्म निर्माण गर्न बाँकी रहेका, चर्पीको नजीकै ट्युबवेल भएका विशेषतः अति विपन्न वर्गका घरधुरीहरूमा सुरक्षित खानेपानीको पहुँचमा कठिनाई पर्ने ।
- व्यवस्थित खानेपानी आयोजना विस्तार हुँदै गए पनि र सुरक्षित पानीको महत्व बुझाई पानी प्रयोग गर्ने स्थानमा (POU) पानी शुद्धीकरण विधिको प्रयोगमा जोड दिनुपर्ने ।
- अति विपन्न, असहाय तथा पछाडि परेका वर्ग, जग्गा विहिन घरपरिवारमा पूर्ण सरसफाइयुक्त अवस्था हासिल गर्न कठिनाई पर्ने ।
- एक भन्दा बढी बसोबास क्षेत्र भएका घरधुरीहरू रहेको क्षेत्रमा पूर्ण सरसफाइका सूचकहरू हासिल गर्न कठिनाई पर्ने ।
- सिधै ढलमा जोडिएका शौचालय बनाइएका घरहरू तथा मौका छोपेर सेप्टिकट्यांकीको दिसापिसाबलाई ढलमा मिसाउने परिपाटीको नियन्त्रण गर्न कठिनाई पर्ने ।
- घर तथा संस्थागत तहमा फोहोरको व्यवस्थापन गर्ने सीप र बानीको विकास गर्न तथा नपा मा व्यवस्थित रूपमा ल्याण्डफिल्ड साइट सञ्चालन गर्न आर्थिक तथा व्यवस्थापनमा कठिनाई पर्न सक्ने ।
- गोठ तथा खोर व्यवस्थापन, सफा भान्सा जस्ता कार्यक्रमहरू अभियानको रूपमा नआउदा पूर्ण सरसफाइका सूचकहरू पुरा गर्न कठिनाई पर्ने ।
- इट्टा भट्टाको सरसफाइ अवस्थामा सुदृढीकरण गर्न समस्या पर्ने ।
- दैवी प्रकोपहरू : बाढी, आगलागी आदिको निरन्तर व्यवस्थापन गर्न ।
- राजमार्ग क्षेत्रका सडक, वनजंगल क्षेत्रमा सवारी रोकन निषेध गर्ने, यात्रुहरूबाट जथाभावी वान्ता तथा फोहोर फाल्ने प्रचलनको अन्त्य ।

२.८ नगरपालिका क्षेत्रमा WASH क्षेत्रमा सम्बद्ध निकायहरू :

हाल यस नगरपालिका क्षेत्रमा नेपाल सरकार, खानेपानी तथा ढल निकास विभाग, खानेपानी तथा सरसफाइ सब डिभिजन कार्यालयको आर्थिक सहयोगमा ओभर हेड प्रणालीको खानेपानी आयोजना निर्माणाधिन रहेको छ । जिल्ला खानेपानी तथा सरसफाइ सब डिभिजन कार्यालय, गुलरियाबाट समेत विगत वर्ष पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी नगरपालिका स्तरमा अभिमुखीकरण कार्यक्रम त्यसैगरि विगत वर्ष देखि वडा नं ९ मा वाटर एडको सहयोगमा बेस, बर्दियाले खानेपानी र सरसफाइ कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेको छ ।

बाँसगढी नगरपालिकालाई खुल्ला दिसामुक्त क्षेत्रको रूपमा विकास गर्न ग्लोबल स्यानिटेसन फण्ड/ यु.एन ह्याबिटाटको सहयोगमा आई.डि.एस. नेपालले सहजीकरण गरेको थियो । पूर्ण सरसफाइ अभियानमा समेत यसको सहयोग प्राप्त हुने संभावना रहेको छ ।

परिच्छेद ३. खानेपानी,सरसफाइ र स्वच्छता योजनाको परिकल्पना, लक्ष्य,उद्देश्य,रणनीति र कार्यनीति

३.१ परिकल्पना :

बाँसगढी नगरपालीका बासीहरुले खानेपानी,सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी आवश्यक संरचनाहरुको निर्माण तथा व्यवस्थापन गरी सरसफाइयुक्त स्वस्थकर आनीबानी अपनाउदै सफा, स्वच्छ हरायलीमय पूर्ण सरसफाइ उन्मुख अवस्थाको विकास गरी सहज, स्वस्थ, समृद्ध र आत्मसम्मानयुक्त जीवन यापन गरिरहेका हुनेछन् ।

३.२ नारा

“पूर्ण सरसफाइ अभियानमा सबै अघि बढी, सफा,स्वच्छ हराभरा बनाऔं हाम्रो बाँसगढी”

नगरपालिकाको पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी अन्य नाराहरु

1. हामी बाँसगढीबासीको रहर, पूर्ण सरसफाइ उन्मुख शहर
2. सुरक्षित खाना शुद्ध खानेपानी, खुशी र स्वस्थ जिन्दगानी
3. स्थानीय सरकारको रहर,सफा र हराभरा बाँसगढी शहर
4. पूर्ण सरसफाइ अभियानको लहर, सुन्दर सफा बाँसगढी शहर
5. सफा स्वच्छ वातावरण स्वस्थ जिन्दगानी,स्वर्ग बनाई यही धर्ती बाँचौ देवता बनी
6. बाँसगढीबासीको इज्जत र स्वाभीमान, पूर्ण सरसफाइ हाम्रो अभियान
7. सरसफाइ नै सभ्यता हो यही भावना जगाऔं, सबै मिली बाँसगढीलाई सफा सुन्दर बनाऔं
8. सफा स्वच्छ समृद्ध बनाउन बाँसगढी, जिम्मेवार भई काँधमा काँध मिलाउँ अघि बढी
9. सफा हुन सभ्य बन्न चाहिँदैन धेरै धन, सबै संभव हुन्छ भए मानिसको ठूलो मन
10. एक घर एक चर्पी,धारा हात धुने ठाउँ, फोहरबाट मोहर बनाई धर्ती स्वच्छ बनाऔं
11. सफा सुगन्ध घरआँगन,सफा बाटोघाटो, पूर्ण सरसफाइ उन्मुख बन्दैछ बाँसगढीको माटो
12. सफा सुन्दर स्वर्गसरी बनाई यही धर्ती, स्वस्थ भई रमाई बाँच्न दिन्छु यही अर्ती
13. सफा राखौं चर्पी धारा घर टोल सारा, सभ्य समाज बनाउने हाम्रो अभिभारा
14. फोहर व्यवस्थान गरौं सबै मिलीजुली, सफा सुगन्ध घरआँगन हुन्छ झिलिमिली
15. स्वास्थ्य नै ठूलो धन हो सुधारौं आनीबानी, पिउने गरौं सुरक्षित पानी,बाचौं स्वस्थ जिन्दगानी
16. शुद्धिकरण गरिएको सुरक्षित पानी, स्वस्थ हुन सधैं हामी पिउँ दुक्क मानी
17. बस्छन् किटाणु फोहर पानी भरी, प्लेटफर्म बनाऔं धारा वरिपरी
18. जन्मैदेखि सिक्यौं हामी स्वाभिमान बन्न, बन्द गरौ सरसफाइमा अरुको भर पर्न
19. फोहोरमैलाको उचित निकास, बाँसगढीको समग्र विकास
20. सरसफाइ हो सभ्यता र विकासको पहिचान, रोग व्याधी हट्छ अनि बढ्छ आत्मसम्मान
21. रोकिदैन सरसफाइको हाम्रो अभियान, सरसफाइले बढाउँछ अभै हाम्रो शान
22. विद्यालय फोहर भए ज्यानै जान्छ हाम्रो, सरसफाइको सुविधाले पढाई हुन्छ राम्रो
23. बानी राम्रो सरसफाइको सानै देखि लाग्यो, सफा सुगन्ध भए पछि रोग व्याधी भाग्यो
24. निरोगी र सुखी हुने एउटा अचुक जुक्ति, फोहोरमैला र फोहरी बानीबाट मुक्ति
25. नदी नाला पोखरीको संरक्षण गरौं, ढल फोहर मिसाउन सबैले बन्द गरौं
26. नदि नाला धिक्कादैछन् नमिसाऔं ढल, मानिस पशु सबैका लागी अमृतसरी जल
27. यति कुरा कहिल्यै नबिर्स बाबुनानी, फोहोर छोएपछि हात धुन साबुन र पानी
28. विद्यालय ज्ञान सीपको भण्डार हो छरौ मिलेर ज्योति, सरसफाइ नै विकास र सभ्यताको आधार हो साथी

29. कार्यालय हाम्रो प्रतिष्ठा र जीविकाको आधार, सफा सुन्दर पार्न हामी बनौं जिम्मेवार
30. म एक व्यापारी, ग्राहक मेरा देवता, सुरक्षित खानेकुरा शुद्ध पानी पाइन्छ हजुर यता
31. हानीकारक किटाणुको जमघट हुनसक्छ हातमा,साबुनपानीले हात धुने गरौं जोखिमपूर्ण अवस्थामा
32. महिनावारी प्राकृतिक भूमिका हो भन्ने सबैले मानौं,भेदभाव गर्दा कानुनी सजाय भोग्नु पर्छ भन्ने जानौं
33. भाडाकुँडाको उचित सफाई र राख्ने सफा ठाउँ,सुकाउने चलन राम्रो सबैलाई यही बताउँ
34. धाराबाट खेर जाने पानीलाई करेसाबारीमा प्रयोग गरी, दिनहुँ खाने गरौं हरिया ताजा तरकारी
35. बालबच्चा बृद्धवृद्धाको सरसफाइमा उचित ध्यान दिऔं,रोग ब्याधी र चिन्ताबाट सधैं टाढै रहौं

३.३ लक्ष्य

स्थानीय तहको नेतृत्वमा विभिन्न सरोकारवाला एवं दातृ निकायहरूसँगको समन्वय र सहकार्यमा आम सहभागिताको माध्यमबाट यस नगरपालीका एवं बर्दिया जिल्लालाई प्राप्त खुल्ला दिसामुक्त सम्बन्धी उपलब्धीलाई कायम राख्दै पूर्ण सरसफाइ अभियान सञ्चालन गरि वि.स २०७७ माघ मसान्त सम्ममा पूर्ण सरसफाइ उन्मुख नगरपालीका क्षेत्र घोषणा गर्नु यसको प्रमुख लक्ष्य रहेको छ ।

यस नगरपालीकाले लिएको लक्ष्यलाई हासिल गर्न वडागत तहमा लक्ष्य हासिल गर्ने समयावधी समेत तोकिएको छ, जुन निम्नानुसार रहेको छ ।

नाम	लक्षित पूर्ण सरसफाइ वडा/न.पा. संख्या	घोषणा समय
बाँसगढी न.पा. वडा नं. १	१ वडा	वि.स. २०७७ मंसिर
बाँसगढी न.पा. वडा नं. २	१ वडा	वि.स. २०७७ मंसिर
बाँसगढी न.पा. वडा नं. ३	१ वडा	वि.स. २०७७ कार्तिक
बाँसगढी न.पा. वडा नं. ४	१ वडा	वि.स. २०७७ कार्तिक
बाँसगढी न.पा. वडा नं. ५	१ वडा	वि.स. २०७७ असोज
बाँसगढी न.पा. वडा नं. ६	१ वडा	वि.स. २०७७ असोज
बाँसगढी न.पा. वडा नं. ७	१ वडा	वि.स. २०७७ मंसिर
बाँसगढी न.पा. वडा नं. ८	१ वडा	वि.स. २०७७ मंसिर
बाँसगढी न.पा. वडा नं. ९	१ वडा	वि.स. २०७७ मंसिर
पूर्ण सरसफाइ उन्मुख नगरपालिका घोषणा	१ नगरपालिका	वि.स. २०७७ माघ

पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक योजनालाई बस्तुनिष्ठ र मापन योग्य बनाउनको लागि देहाय बमोजिमको सूचक सहितको लक्ष्य तालिका तयार पारिएको छ ।

क्र.स.	सूचकहरु	इ काई	वर्तमान अवस्था	लक्ष्य वर्ष			पुस्त्याइका आधारहरु
				आ.ब. ०७५/ ७६	आ.ब. ०७६/ ७७	आ.ब. ०७७/ ७८	
1	भाडा पखालाजन्य रोगको प्रकोपमा न्युनीकरण प्रति १ हजारमा	संख्या	225	180	100	25	स्वास्थ्य शाखा वार्षिक प्रतिवेदन रेकर्ड
2	शवास प्रशवास सम्बन्धि रोगको प्रकोपमा न्युनीकरण प्रति १ हजार	संख्या	400	300	200	100	स्वास्थ्य शाखा वार्षिक प्रतिवेदन रेकर्ड
3	पूर्ण सरसफाइउन्मुख टोल विकास तथा घोषणा	संख्या	-	9	50	150	माइन्ट्युट, अनुगमन र घोषणाको प्रतिवेदन
4	पूर्ण सरसफाइउन्मुख शैक्षिक संस्था विकास तथा घोषणा	संख्या	-	18	40	60	माइन्ट्युट, अनुगमन र घोषणाको प्रतिवेदन
5	पूर्ण सरसफाइ उन्मुख कार्यालय विकास तथा घोषणा	संख्या	-	5	15	23	माइन्ट्युट, अनुगमन र घोषणाको प्रतिवेदन
6	पूर्ण सरसफाइ उन्मुख स्वास्थ्य संस्था विकास तथा घोषणा	संख्या	-	2	4		माइन्ट्युट, अनुगमन र घोषणाको प्रतिवेदन
7	पूर्ण सरसफाइ उन्मुख वार्ड विकास र घोषणा	संख्या	-	-	-	9	माइन्ट्युट, अनुगमन र घोषणाको प्रतिवेदन
8	पूर्ण सरसफाइ उन्मुख नगरपालिका घोषणा	संख्या	-	-	-	1	माइन्ट्युट, अनुगमन र घोषणाको प्रतिवेदन

३.४ उद्देश्य:

खानेपानी,सरसफाइ र स्वच्छता सुविधाको प्रत्यक्ष सम्बन्ध मानिसको स्वास्थ्य र दैनिक जीवनयापनसँग रही आएको छ । सरसफाइ र स्वच्छता सुविधाको समूचित प्रयोगबाट मानिसको स्वास्थ्यमा सुधार हुनुका साथै यससँग अन्तरनिहित अन्य क्षेत्रहरु जस्तै शिक्षा,नोकरी,व्यवसाय आदिमा प्रत्यक्ष सकारात्मक प्रभाव पर्दछ भने व्यक्ति स्वयंले सफा र स्वच्छ वातावरणमा सहजतापूर्वक आत्मसम्मानका साथ जीवन यापन गर्न पाउने हक प्राप्त गर्दछ । व्यक्तिगत, घरायसी,संस्थागत एवं वातावरणीय सरसफाइ र स्वच्छताका माध्यमबाट मानव जीवनस्तरमा अभिवृद्धि गर्नका लागि यस वास योजना /पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक योजनाले तपशिलका उद्देश्यहरु लिएको छ ।

1. नगर देखि वडा, क्लष्टर, टोल तहसम्मका संस्थागत संरचनालाई सुदृढ गरी पूर्ण सरसफाइ अभियानको नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्न सक्षम र उत्तरदायी बनाउने ।
2. नगर क्षेत्र भित्रका घरायसी,संस्थागत तथा सार्वजनिक शौचालयहरुको समूचित प्रयोग, मर्मत संभार तथा स्तरोन्नती गरि खुल्ला दिसामुक्त अवस्थाको दिगोपना कायम गर्ने ।
3. व्यक्तिगत सरसफाइ, साबुन पानीले जोखिमपूर्ण अवस्थाहरुमा हात धुने, महिनावारी हुँदाको स्वच्छता व्यवस्थापन सम्बन्धी बानी व्यवहार विकास गर्ने ।

- नगर क्षेत्र भित्रका सम्पूर्ण घरधुरी र संस्थागत तहमा नेपाल गुणस्तर मापदण्ड अनुसारको खानेपानीको सेवा सुनिश्चित गर्ने र घरायसी तथा संस्थागत तहमा पानी शुद्धीकरण विधिहरूको प्रवर्द्धन गर्ने ।
- सम्भव भएसम्म दुई खाल्डो चर्पी, गोबरग्याँस जडित चर्पी निर्माण गरि मानव मलमुत्रीय फोहोरको पर्यावरणमैत्री व्यवस्थापन गर्न नागरिकलाई जिम्मेवार बनाउने, मानव मलमुत्रीय फोहोर र अन्य ठोस फोहोरमैला पूनःप्रयोग गर्ने वा तोकिएको मापदण्डका आधारमा व्यवस्थापन गर्ने ।
- नगरपालीका क्षेत्रमा दिसा फोहोरमैला व्यवस्थापन केन्द्र र दिसा जन्य लेदो व्यवस्थापन केन्द्रको स्थापना र सञ्चालनको लागि दातृ निकाय तथा नीजि क्षेत्रसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने ।
- नगर क्षेत्र भित्र बग्ने खोला नाला, कुलो आदिमा चर्पीको लेदो र अन्य फोहोर मिसाउने विद्यमान अभ्यासलाई प्रतिबन्ध गर्दै पोखरी तथा साना जलाशय र खोला खोल्सीहरूको संरक्षण गरी प्राकृतिक गुणस्तर, स्वच्छता तथा सुन्दरता कायम राख्ने ।
- समता,अपांगता,सामाजिक समावेशीकरण जस्ता सवालहरूको सम्बोधन गर्दै अति विपन्न एवं असहाय घरपरिवारलाई सरसफाइ, स्वच्छता सम्बन्धी स्वस्थकर वानी व्यवहारका लागि आवश्यक सुविधामा पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

३.५ विशिष्ट उद्देश्य

- नगरमा समग्र खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रको एकिकृत विकासको लागि समन्वयात्मक र सहभागितात्मक रूपमा कार्य अगाडि बढाउन नगर स्तरीय खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिलाई सक्षम, प्रभावकारी र स्रोत साधन सम्पन्न बनाउने ।
- नगर क्षेत्र भित्र बसाई सरेर वा छुट्टिभन्ने भएर थप भएका नयाँ घरधुरीहरू एवं एक खाल्डो सिधै खाडलमाथी सिमेन्टका प्यान भएका चर्पीहरूलाई लाई विस्थापित गरी सुरक्षित अफसेट चर्पी बनाउन लगाउने, साथै घरायसी,संस्थागत तथा सार्वजनिक शौचालयहरूको समूचित प्रयोग, मर्मत संभार तथा स्तरोन्नती गरि खुल्ला दिसामुक्त अवस्थाको दिगोपना कायम गर्ने ।
- नगर भित्रका आवश्यक सार्वजनिक स्थल तथा संस्थाहरूमा भिन्न क्षमता भएका व्यक्ति, वृद्ध वृद्धा, लैङ्गिक तथा बाल मैत्री शौचालय निर्माण तथा प्रयोगमा पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।
- घरायसी तथा संस्थागत तहमा जोखिमपूर्ण अवस्थाहरूमा सहज रूपमा साबुन पानीले हात धुने वानीको दिगो विकास गर्न टुटी जडित भाडो,बेसिन, बहु धारा निर्माण र प्रयोगमा जोड दिने ।
- महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापनलाई पूर्ण सरसफाइ कार्यक्रमको अभिन्न अंगको रूपमा लिदै विभिन्न प्रवर्द्धनात्मक क्रियाकलापहरू संचालन गर्ने । संस्थागत र सार्वजनिक स्थलमा रहेका शौचालयमा अनिवार्य रूपमा महिनावारी हुँदा प्रयोग गरिने सेनिटरी प्याड फेर्ने, प्याडको सुरक्षित बिसर्जन गर्ने सुविधा उपलब्ध गराई छात्रा तथा महिलाको महिनावारी स्वच्छता सम्बन्धी हक उपभोगको सुनिश्चितता गर्ने ।
- घरायसी तथा संस्थागत तहमा भएका खानेपानीका स्रोतलाई सुरक्षित र सरसफाइयुक्त बनाउदै नेपाल गुणस्तर मापदण्ड अनुरूपको न्यूनतम, आवश्यक सुरक्षित पानीमा पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।
- घरायसी तथा होटल रेष्टुराँ, पसल, चिया पसल, होमस्टे आदिमा सुरक्षित तवरले खानेकुरा खाने, खुवाउने एवं विक्री बितरण गर्ने अभ्यास भएको सुनिश्चित गर्ने ।
- घरायसी तहमा नियमित सरसफाइ, फोहोरमैलाको वर्गीकरण र उचित व्यवस्थापन सम्बन्धी सुविधाको प्रयोग र व्यवस्थापन, सुधारिएको चुल्हो, भाडा सुकाउने चाङ्ग, भाडा माफ्ने जुठेल्ना, भाडा राख्ने र्याक आदिको प्रयोग सम्बन्धी अभ्यासको विकास र विस्तार गर्ने ।
- पशुपन्छी पालक किसानहरूले हाल घर अगाडि गोठ बनाउने, मलखाद थुपार्ने, आँगन तथा बाटो छेउमा गाईवस्तु बाँध्ने, धेरै दिनमा गोबर सोतर सोर्ने प्रचलनको अन्त्य गरी घरेलु पशुपन्छीहरूको गोठ खोर घर देखि अलग र व्यवस्थित बनाउने,मलखाद सोतरको उचित व्यवस्थापन गर्ने ।
- नगर तथा वडा स्तरका संन्यत्र तथा संस्थाहरूसँगको समन्वय तथा सहकार्यमा सबै विद्यालयहरूमा शौचालयको प्रयोग, हात धुने, तथा पिउने प्रयोजनको लागि पर्याप्त सुरक्षित पानीको उपलब्धता सुनिश्चित गर्दै पूर्ण

सरसफाई उन्मुख अवस्था हासिल गराई विद्यालयलाई बाल, लैंगिक, अपांग तथा वातावरण मैत्री प्राज्ञिक स्थलको रूपमा विकास गर्ने ।

11. नगर स्थित सरकारी तथा गैर सरकारी संघ संस्थाहरुमा सुधारिएको खानेपानी तथा प्रयोगकर्ता मैत्री सरसफाई सुविधा, साबुन पानीले हात धुने व्यवस्था गर्नुका साथै कार्यालय र हातालाई बगैँचाको अवधारणा अनुरूप वातावरणमैत्री बनाउने ।
12. नगरपालिकाबासी सबैलाई आआफ्नो घर,विद्यालय, कार्यालय तथा सार्वजनिक स्थलहरुमा फूल तथा वृक्ष रोपण गर्ने, सजावट गर्ने कार्यलाई प्रोत्साहन गर्दै समग्र नगरलाई सफा, स्वच्छ, सुन्दर, हरियालीयुक्त पार्ने ।
13. नगरमा अवस्थित सार्वजनिक स्थलहरु, बजारहरु, बजार उन्मुख ठाँउ, बाटोघाटो, पानीको मुहानहरु, पार्क, खेलमैदान आदि स्थलहरुमा वातावरणीरण सरसफाइमा सुधार गर्न'का साथै वृक्षारोपण गरि वातावरणमैत्री बनाउने ।
14. नगर भित्र बसोवास गर्नेहरुलाई सरसफाइको प्रवर्द्धन र सरसफाइको आनीवानी परिवर्तन गर्न आवश्यक पर्ने सामग्री तथा ज्ञान सुलभ र सजिलै पाउने वातावरण तयार गर्नुका साथै संस्थागत विकास, जिम्मेवारी, बजेटको व्यवस्थापन र उपलब्धीको दिगोपनाका लागि अनकूल अवस्था तयार गर्न सहयोग पुर्याउने ।
15. सबै तहका समन्वय समितिहरुमा पछाडि पारिएका वर्गको सहभागिता, प्रभाव तथा नेतृत्वलाई वृद्धि गर्दै सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी आर्जन गरेको ज्ञानलाई व्यवहार परिवर्तनका लागि प्रयोग गर्ने,
16. नगरपालिका भित्रका सार्वजनिक जग्गाहरुलाई संरक्षण गरि हरियाली पार्क निर्माण गरि पर्यटकीय प्रवर्द्धनलाई बढावा दिने ।
17. संभाव्य पर्यटकीय स्थानमा होम स्टे सहितका पूर्ण सरसफाइ उन्मुख समुदायहरु विकास गर्दै सरसफाइलाई सामाजिक प्रतिष्ठा, साँस्कृतिक तथा आर्थिक विकास सँग जोडेर लैजाने ।

३.६ रणनीतिहरु

1. संभाव्य सरोकारवालाहरुको खोजी तथा समन्वय गर्ने ।
2. स्थानीय स्रोत र साधनको उच्चतम परिचालन गर्ने ।
3. संस्थागत संरचनाहरुको सुदृढीकरण र क्षमता विकास गरि नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्न र उपलब्धीको दीगोपना दिन सक्ने बनाउने ।
4. सरसफाइ र स्वच्छता सुबिधाको निर्माण,स्तरोन्नती, व्यवस्थापन,प्रयोग, मर्मत संभार तथा सरसफाइमा घरवालालाई स्वयम्लाई जिम्मेवार बनाउने ।
5. खानेपानीको स्रोत संरक्षण र खानेपानी सुरक्षा योजना अवलम्बन गरी मुल देखी मुख सम्म गुणस्तर कायम गर्ने ।
6. नगर क्षेत्रभित्र फोहोर मैला संकलन, कम्पोस्टिङ्ग, पुनःप्रशोधन तथा आयआर्जन सम्बन्धी विद्यमान असल अभ्यासहरुलाई प्रोत्साहन तथा विस्तार गर्ने ।
7. फोहोर मैलालाई स्रोत मै वर्गीकरण गर्ने र कुहिने फोहोरमैलाबाट कम्पोष्ट मल बनाई प्रयोग गर्न प्रोत्साहित गर्ने ।
8. प्लाष्टिक, तथा अन्य खेर जाने फोहोरबाट विभिन्न सामग्री बनाउने, पुनः प्रयोग गर्ने तथा बिक्री गर्ने जस्ता आयआर्जन गर्न प्रोत्साहन गर्ने ।
9. सार्वजनिक तथा बजार क्षेत्रको सरसफाइ प्रवर्द्धन, स्रोत साधन व्यवस्थापन तथा मर्मत सम्भार र व्यवस्थापनका लागि सार्वजनिक र नीजि क्षेत्रको साभेदारी विकास गर्ने ।
10. सरसफाइ तथा स्वच्छताको पैरवी, प्रचार प्रसार, अनुगमन तथा प्रमाणीकरणका क्रियाकलापहरुमा समन्वय समितिका सबै सदस्य संस्था, आमसंचार, नागरिक समाज तथा उपभोक्ता समिति, विषयगत संघ संस्था आदिको सहकार्य संस्थागत गर्ने ।
11. सरसफाइ सम्बन्धी बानी व्यवहार विकास गर्नका लागि स्थानीय परिवेश र प्रविधिमा आधारित संचार रणनीति अवलम्बन गर्ने ।

12. नगरपालिका तथा वडा तहमा एक स्थायी कोष व्यवस्थापन गरी सरसफाइ प्रवर्द्धन, सम्मान, पुरस्कार, कदर र अनुगमन पद्धतिलाई सुदृढ गर्ने ।
13. वातावरणीय सरसफाइ र स्वच्छता कायम गर्न नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका घरधुरीहरूमा एक घर दुई विरुवा (रुख) रोप्ने कार्यलाई अनिवार्य बनाउदै लैजाने ।
14. नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका घरधुरीहरूमा सरसफाइ कार्डको व्यवस्था गर्ने ।
15. नगर तथा वडाहरू र तिनका विभिन्न तहहरू (टोल, विद्यालय) मा सरसफाइ स्रोत केन्द्र स्थापना गरी पूर्ण सरसफाइ अभियानमा राज्यको कर्तव्य र दिगोपनामा संस्थागत संरचना र नागरिकको भूमिकालाई सबल बनाउने ।
16. कलकारखाना र उद्योगहरूलाई वातावरणमैत्री बनाउन प्रोत्साहन गर्ने र प्रदूषण न्युनिकरणमा जोड दिने ।
17. रसायनिक मल र किटनाशक विषाधीको प्रयोगलाई निरुत्साहित गर्दै इकोसान तथा जैविक खेतीलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।
18. विपद् जोखिम व्यवस्थापनका लागि खानेपानी र सरसफाइको सेवाका लागि पूर्व तयारीमा जोड दिने ।
19. खुला दिसामुक्त अभियानसंगै हासिल भएका सामाजिक, आर्थिक र स्वास्थ्य सम्बन्धी प्रमाणमा आधारित उपलब्धिहरूको संकलन, अभिलेखीकरण र व्यापक प्रचारप्रसार गर्ने ।
20. असहाय तथा आर्थिक रुपमा अति विपन्न वर्गका महिला, अपांगता भएका, जेष्ठ नागरिक तथा बालबालिकाहरूको खानेपानी र सरसफाइ सम्बन्धी सुविधामा पहुँचका लागि सामूहिक रुपमा वा स्वेच्छिक सहयोग गर्ने ।

३.७ कार्यनीतिहरू

पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक योजनाले निर्धारण गरे अनुसारका लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्नको लागि देहाय बमोजिमको कार्यनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ ।

1. पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक योजना तर्जुमा, स्वीकृत तथा कार्यान्वयनमा नगरपालिका र वडा कार्यालय र सम्बन्धित तहका खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिले जिम्मेवारी बहन गर्ने ।
2. स्थानीय तह र सहयोगी संस्थाहरू बीचमा समझदारीपत्रमा हस्ताक्षर गरेर मात्र कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
3. पूर्ण सरसफाइको क्षेत्रमा कार्य गर्ने निकायहरू बीच समन्वय, संयुक्त कार्ययोजना र सहकार्य गर्ने ।
4. रणनीतिक योजना कार्यान्वयनका लागि नगरपालिकाबाट बजेट विनियोजन गर्ने, अन्य स्थानीय स्रोत साधनको पहिचान र परिचालन गर्ने,
5. तरल तथा ठोस फोहोर व्यवस्थापन, सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा व्यवस्थापन आदिमा सार्वजनिक/स्थानीय तह र निजी क्षेत्र बीच साझेदारी (**Public Private Partnership/PPP**) पद्धति अपनाउने,
6. नगरपालिका क्षेत्रको फोहोरमैला व्यवस्थापन तथा स्वस्थकर आनीबानीको विकास गरि पूर्ण सरसफाइ उन्मुख अवस्था हासिल गर्न सरसफाइ आचारसंहिता लागू गर्ने ।
7. नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका मानवस्रोत पहिचान गरि अभियानमा परिचालन गर्ने,
8. सूचना, सञ्चार, शिक्षा, व्यवहार परिवर्तन सम्बन्धि क्रियाकलापहरू सञ्चालन गरी आम परिचालनको वातावरण सिर्जना गर्ने,
9. नगरपालिका तथा वडाहरू र विद्यालयहरूमा सरसफाइ कोष स्थापना तथा वृद्धि र सञ्चालन गर्ने,
10. नगरपालिका तथा वडा स्तरमा पूर्ण सरसफाइ तथा खाद्य अनुगमन तथा प्रमाणिकरण संयन्त्र गठन र परिचालन गर्ने,
11. आवश्यकतानुसार परामर्श, प्रोत्साहन गर्ने र उल्लेखनीय कार्य गर्नेलाई पुरस्कार, कदर, सम्मान गर्ने,
12. असहाय तथा अति विपन्न परिवार, विपन्न परिवारका अपांगता भएका मानिसहरूको सरसफाइ सुविधामा पहुँचका लागि विशेष पहलकदमी चाल्ने,
13. नियमित बैठक तथा समिक्षा गोष्ठीहरू आयोजना गरि रणनीतिक योजना कार्यान्वयन र उपलब्धीको प्रभावकारीतालाई बढाउने ।

३.८ पूर्ण सरसफाइका चरण र सूचकहरु :

नेपालको पूर्ण सरसफाइ मार्गदर्शन २०७३ अनुसार पूर्ण सरसफाइ अभियान अर्न्तगत सफा र स्वच्छ चरण एवं पूर्ण सरसफाइउन्मुख चरणको स्व घोषणा वा प्रमाणीकरणका लागि अनुगमन गर्दा तपशिलका सूचकहरुलाई आधार मानी उक्त क्षेत्रको अवस्थाको लेखाजोखा, घोषणा एवं प्रमाणीकरणको अनुमोदन प्रकृया अबलम्बन गरिने छ ।

क) सफा र स्वच्छ अवस्था क्षेत्र घोषणा चरणका सूचकहरु

तल दिइएका ७ वटा मुख्य सूचकहरु अध्ययन गरी सो हासिल भएको पाइएमा कुनै क्षेत्रलाई सफा र स्वच्छ क्षेत्र भनी स्व-घोषणा वा प्रमाणीकरण सकिने छ ।

१. योजना तर्जुमा तथा व्यवस्थापन

- समन्वय समिति सक्रिय रहेको,
- छक्क एबिल तर्जुमा भएको,
- क्षमता विकासको लागि तालिमहरु सञ्चालन गरिएको,

२. चर्पीको समुचित प्रयोग

- प्रत्येक घरधुरी , संघसंस्था र आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक स्थानहरुमा चर्पी निर्माण भइ प्रयोग भएको,
- साबुन पानी सहितको सुरक्षित,सफा चर्पी भएको,
- खुला ठाउँमा दिसा नभेटिएको,
- संघसंस्था र सार्वजनिक शौचालय प्रयोगकर्ता मैत्री भएको,

३. व्यक्तिगत सरसफाइ

- प्रत्येक घरले उपयुक्त स्थानमा साबुन पानी सहितको हात धुने स्थान बनाएको,
- घर, विद्यालय संघसंस्था र सार्वजनिक शौचालयहरुमा साबुन पानीले हात धुने सुविधा (स्थान र साबुन पानी) भएका,
- घर,विद्यालय,स्वास्थ्य संस्था,कार्यालयहरुमा साबुन पानीले हात धुने, महिलाको मासिक धर्म व्यवस्थापन लगायतका व्यक्तिगत सरसफाइ सम्बन्धी ज्ञान र अभ्यास भएको,
- व्यक्तिगत सरसफाइमा ध्यान पुऱ्याएको (समुदायका सदस्य, विद्यालयका विद्यार्थी/कर्मचारी , होटेल र रेष्टुराका कर्मचारी/व्यवस्थापक समेत)

४. सुरक्षित पानीमा पहुँच तथा प्रयोग

- आधारभूत स्तरको खानेपानीमा सबैको पहुँच भएको,
- खानेपानी प्रणालीबाट सुरक्षित खानेपानी उपलब्ध नभएको अवस्थामा घरायसी,विद्यालय,संघसंस्थामा पानी शुद्धीकरणको कुनै एक विधीको प्रयोग गरेर मात्र पानी पिउने गरेको,
- घरायसी पानी शुद्धीकरणका आवश्यक सामग्रीहरु स्थानीय बजारमा उपलब्ध भएको,

५. सुरक्षित खानाको प्रयोग

- घरको भान्सा,होटेल,क्यान्टिन तथा रेष्टुरा सफा रहेको र बासी तथा सडेगलेको खाना नखाने/नबेच्ने गरेको,
- खाना पकाउने र खाने भाँडा सफा हुनुका साथै खानेकुरा र पिउने पानी छोपेर राखेको,
- फलफूल तथा खानेकुराहरु राम्रोसँग सफा गरेर एवं पकाएर , तताएर खाने , खुवाउने गरेको,
- सुरक्षित खानाको अनुगमनका लागि कार्यदल गठन गरी कम्तीमा चौमासिक रुपमा अनुगमन हुने गरेको,

६. घरायसी एवं संस्थागत सरसफाइ

- घर, विद्यालय, संघसंस्था भित्र तथा बाहिर सफा रहेको,
- विद्यालय, संघसंस्था र सार्वजनिक शौचालयहरूमा मासिक धर्म/महिनावारीमा प्रयोग गरिएका स्यानिटरी प्याड वा अन्य साधनहरूको सफाइ एवं विसर्जन गर्ने वैज्ञानिक व्यवस्था भएको,
- घर, आँगन एवं विद्यालय, संघसंस्थाबाट निस्कने फोहोरलाई वर्गीकरण गरी कुहिने र नकुहिने फोहोरको समुचित व्यवस्थापन गरेको । घर एवं विद्यालय, संघसंस्थाबाट निस्कने फोहोरपानीको सुरक्षित निष्कासन भएको,
- अस्पताल, उद्योग, कलकारखानाबाट निस्कने फोहोरको सुरक्षित संकलन, निष्कासन तथा विसर्जन सोही संस्थाले गर्ने गरेको,
- उपयुक्त तरिकाले पशुपंक्षीको गोठ तथा खोर र मलमुत्र व्यवस्थापन गर्ने गरेको,
- भान्सा कोठामा हावा ओहोरदोहोर हुने उचित व्यवस्था तथा धुँवा रहित चुल्होको प्रयोग भएको,

७. वातावरणीय सरसफाइ

- समुदाय, टोल, नगर एवं सडक, खोला खोल्सा, चौतारा, धार्मिक स्थल आदि सार्वजनिक स्थानहरूको सरसफाइ समिति गठन भएको,
- घरायसी एवं संस्थागत तहमा ठोस तथा तरल फोहोर (मानव मलमुत्र बाहेक) व्यवस्थापनको आवश्यकता अनुसार उपयुक्त प्रविधिको प्रयोग भएको (पक्की वाटरशील चर्पी र व्यवस्थित सेप्टिक ट्यांकमा जोडिएको),
- मानव मलमुत्रको व्यवस्थापनको हकमा व्यवस्थित सेप्टिक ट्यांकमा जोडिएको पक्की वाटरशील चर्पी लगायत अन्य उपयुक्त प्रविधिको प्रयोग भएको,
- नगर र नगरोन्मुख क्षेत्रबाट निस्कने फोहोरमैला (ठोस तथा तरल) को उचित व्यवस्थापन भएको,
- नगर र नगरोन्मुख क्षेत्रमा ठोस फोहोरमैलाको व्यवस्थापनको लागि स्यानिटरी ल्यान्डफिल्ड साइटको पहिचान गरी निर्माणका योजना तर्जुमा भएको,
- व्यवस्थित ढल प्रणाली (मानव मल मुत्रीय फोहोरको व्यवस्थापन वा वैज्ञानिक फोहोरपानी प्रशोधन प्रणाली) को योजना तर्जुमा भएको,

ख) पूर्ण सरसफाइ उन्मुख क्षेत्र घोषणा भरणका सुचकहरु

- प्रयोगकर्ता-मैत्री गुणस्तरीय चर्पी निर्माण भएको,
- नेपाल गुणस्तर मापदण्ड अनुसारको पिउने पानीमा सवैको पहुँच भएको,
- ग्रामीण तथा छरिएका वस्तीमा मानव मलमुत्रको व्यवस्थापनको हकमा व्यवस्थित सेप्टिक ट्यांकमा जोडिएको पक्की वाटरशील चर्पी लगायत अन्य उपयुक्त प्रविधिको प्रयोग भएको,
- नगर र नगरोन्मुख क्षेत्रमा प्रशोधन सहितको व्यवस्थित ढल निर्माण भएको,
- ठोस फोहोरमैलाको व्यवस्थापनका लागि आवश्यकता अनुसार स्यानिटरी ल्यान्ड फिल्ड साइटको निर्माण गरी संचलनमा रहेको,
- नगर र नगरोन्मुख क्षेत्रमा सम्भव भएसम्म फोहोरमैलाको कम उत्पादन, पुन प्रयोग र रिसाइकल गर्ने व्यवस्था भएको,
- आवश्यकता अनुसार आकाशेपानी संकलन र उपयोग भएको,
- नदीनाला , पोखरी, ताल तलैयाको पानीको प्राकृतिक गुणस्तर कायम राखेको,
- बस्ती, टोल वरपर यथोचित हरियाली र पार्क निर्माण भएको,

परिच्छेद ४. वास प्रवर्द्धनका क्षेत्रहरुको क्षेत्रगत सूचक, लक्ष्य तालिका र कार्य योजना

४.१ : योजना तर्जुमा, M/W-WASH-CC हरुको संस्थागत सुदृढिकरण तथा क्षमता विकास

४.१.१ क्षेत्रगत सूचक, वर्तमान अवस्था तथा लक्ष्य तालिका

सूचक	इकाई	वर्तमान अवस्था	लक्ष्य (आर्थिक वर्ष)			पुस्त्याइका आधारहरु
			०७५ / ७६	०७६ / ७७	०७७ / ७८	
नगरपालिका समन्वय समिति	संख्या		१	१	१	बैठक माइन्सुट
वडा समन्वय समितिहरु	संख्या	०	९	९	९	बैठक माइन्सुट
सकृय समन्वय समितिहरु	संख्या	०	१०	१०	१०	बैठक माइन्सुट
पुर्ण सरसफाई सम्बन्धी क्षमता विकास भएका समन्वय समितिहरु (नगर र वडा तह)	संख्या	१	१०	१०	१०	बैठक माइन्सुट, रणनीतिक योजना
खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता सम्बन्धी आधारभूत तथ्याङ्कहरु संकलन तथा अद्यावधिक गर्ने वडाहरु	संख्या	०	९	९	९	तथ्याङ्क, प्रतिवेदन
खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता योजना तर्जुमा भएका समन्वय समितिहरु	संख्या	१	१०	१०	१०	रणनीतिक योजना
खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता योजना अनुसार वार्षिक कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने समन्वय समितिहरु	संख्या	०	१०	१०	१०	कार्य योजना, माइन्सुट
नियमित बैठक गर्ने नगर तथा वार्ड स्तरीय समन्वय समितिहरु (प्रत्येक महिनामा)	संख्या	०	१०	१०	१०	माइन्सुट
सरसफाई स्रोत केन्द्र स्थापना र सञ्चालन भएका समन्वय समितिहरु	संख्या	०	१०	१०	१०	स्रोत केन्द्रको फोटो तथा अभिलेख
खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता सम्बन्धी कोष स्थापना गरेका वार्ड समन्वय समितिहरु	संख्या	०	९	९	९	प्रतिवेदन, माइन्सुट, बैंक खाता
वास कार्य दल गठन र क्रियाशीलता (कार्यक्रम तर्जुमा, बजेट व्यवस्थापन, अभियानमा सहयोग..)	संख्या	०	१०	१०	१०	बैठक माइन्सुट
अनुगमन समितिहरु गठन भएका समन्वय समितिहरु	संख्या	०	१०	१०	१०	प्रतिवेदन, माइन्सुट
अनुगमन निर्देशिका तथा फाराम भएका समन्वय समितिहरु	संख्या	०	१०	१०	१०	अनुगमन फारम, माइन्सुट
अनुगमन निर्देशिका अनुरूप नियमित अनुगमन गर्ने समितिहरु	संख्या	०	१०	१०	१०	अनुगमन प्रतिवेदन, माइन्सुट
पुर्ण सरसफाई सम्बन्धी तालिम/अभिमुखिकरण प्राप्त भएका समन्वय समितिहरु (नगर र वडा तह)	संख्या	१	६	११	११	प्रतिवेदन, माइन्सुट
स्थानीय स्तरका संजालहरु (स्वास्थ्य, शिक्षा,	संख्या	०	१०	१०	१०	प्रतिवेदन, माइन्सुट

सामाजिक परिचालन) पुर्ण सरसफाई तथा व्यवहार परिवर्तन सम्बन्धी तालिम संचालन भएका समन्वय समितिहरु						
नगर वडा क्षेत्रभित्रका घर, कार्यालय, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था, सुरक्षा निकाय, उद्योग तथा वाणिज्य सबै क्षेत्रलाई समेटेर पूर्ण सरसफाई सम्बन्धी विभिन्न गतिविधि (बैठक, घरदैलो, भेला, अभिमुखीकरण, भिडियो प्रदर्शन आदि) मार्फत क्षमता अभिवृद्धि गराउने स्थानीय तहगत वास समन्वय समितिहरु	संख्या	०	१०	१०	१०	प्रतिवेदन, माइन्सुट
पुर्ण सरसफाई सम्बन्धी तालिम/अभिमुखीकरण प्राप्त भएका बजार तथा टोल वास समन्वय समितिहरु	संख्या	१	३१	१२५	१५०	प्रतिवेदन, माइन्सुट

४.१.२ कार्य योजना

क्र.स	कृयाकलापहरु	प्रमुख जिम्मेवारी	सहयोग तथा सहजीकरण
१	एमवाससिसिका पदाधिकारी र नगरपालिकाका विषयगत इकाइका फोकल पर्सनका लागि पूर्ण सरसफाई सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम (२ दिन)	एम वास सिसि	एमवाससिसि /नगरपालिका /विकास साभेदार
२	आधारभूत तथ्यांक संकलन तथा अद्यावधीकरण	एम, वार्ड वास सिसि	नपा, वा.का, विकास साभेदार
३	नगरपालिकाको वास योजना तर्जुमा कार्यशाला - शुरुमा २ दिन, अन्तिमरूप दिन १ दिन गरि ३ दिन)	एम वास सिसि	नगरपालिका /विकास साभेदार (वाटर एड /बेस)
४	नगरपालिकाको वास योजना छपाई तथा सार्वजनिकरण	एम वास सिसि	नगरपालिका, वाटर एड/बेस
५	एमवास सिसिको नियमित मासिक बैठक	एम वास सिसि	नगरपालिका /विकास साभेदार
६	नगरपालिका स्तरमा वास योजनाको कार्यान्वयन, उपलब्धी तथा भावी योजना तर्जुमाका लागि अर्ध वार्षिक तथा वार्षिक समिक्षा गोष्ठी	एम वास सिसि	नगरपालिका /विकास साभेदार
७	वडा स्तरीय खानेपानी,सरसफाई तथा स्वच्छता समन्वय समितिहरु गठन, कार्य दल र अनुगमन समिति गठन र परिचालन	एम/वार्ड वास सिसि	नपा/वा.का. वार्ड वास सिसि
८	वार्ड वास सिसिका पदाधिकारी र सरोकारवालाहरुको लागि पूर्ण सरसफाई सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम (२ दिन)	एम/वार्ड वास सिसि	नगरपालिका /विकास साभेदार
९	वडाको वास योजना /पूर्ण सरसफाई रणनीतिक योजना तर्जुमा कार्यशाला (पहिले १ दिन, अन्तिम रूप	वार्ड वास सिसि	एम वास सिसि, नगरपालिका /विकास साभेदार
१०	वार्ड वास सिसिको नियमित मासिक बैठक सञ्चालन	वार्ड वास सिसि	एम वास सिसि, विकास साभेदार

११	वडाहरुको वास योजना छपाई तथा सार्वजनीकरण	वार्ड वास सिसि	एम वास सिसि, नगरपालिका /विकास साभेदार
१२	सरसफाई आचारसंहिता कार्यान्वयन गराउने	एम/वार्ड वाससिसि	नगरपालिका /वडा कार्यालयहरु /विकास साभेदार, सुरक्षा निकाय
१३	सरसफाई कार्डको व्यवस्था र लागू गर्ने	एम/वार्ड वाससिसि	नगरपालिका /वडा कार्यालयहरु /विकास साभेदार
१४	नगरपालिका स्तर तथा वडा कार्यालयहरुमा सरसफाई कोषको स्थापना, सुदृढीकरण, परिचालन	एम/वार्ड वाससिसि	नगरपालिका /वडाहरु/विकास साभेदार
१५	नगरपालिका तहमा खानेपानी तथा सरसफाई स्रोत केन्द्र स्थापना तथा सुदृढीकरण	एम वास सिसि	नगरपालिका / विकास साभेदार
१६	वडा कार्यालय, स्वास्थ्य संस्थाहरुमा स्रोत केन्द्र स्थापना तथा सुदृढीकरण	एमरवडा वाससिसी, जिजस्वाका	नगरपालिका /वडाहरु/विकास साभेदार
१७	नगरपालिका तहमा खानेपानी,सरसफाई सम्बन्धी दिवस तथा सप्ताह मनाउने	एमवाससिसि,	नगरपालिका /वडाहरु/विकास साभेदार
१८	नगरपालिकाबाट वडा स्तरमा समय समयमा गरिने संयुक्त अनुगमन - उपलब्धीको मापन गर्न, उत्प्रेरणा जगाउन)	एमवाससिसि, संयुक्त अनुगमन टोली	नगरपालिका /विकास साभेदार
१९	घोषणा पूर्वको अनुगमन : प्रमाणीकरण तथा स्वीकृतीका लागि नगरपालिकाबाट वडा स्तरबाट अनुरोध भए पछि गरिने संयुक्त अनुगमन	एमवाससिसि, संयुक्त अनुगमन टोली	नगरपालिका /वडाहरु/विकास साभेदार
२०	सरकारी तथा गैरसरकारी निकाय, दातृ संस्था, एवं जिल्ला र नगरमा अवस्थित बहु क्षेत्रगत सरोकारवालाहरूसँग समन्वय, बैठक	एम वास सिसि	नगरपालिका, वडाहरु
२१	अनुगमन गर्ने (वास योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन, उपलब्धीको मापन तथा कार्य योजना पुनरावलोकनका लागि)	एम वार्ड वास सिसि, अनुगमन टोली	नगरपालिका /वडाहरु/विकास साभेदार
२२	नगर वडा स्तरमा पूर्ण सरसफाई वारेमा सचेतना जगाउन तथा अभियानलाई निरन्तरता दिन आवश्यक पहिचान गरिएका मानव स्रोतहरुको पूर्ण सरसफाई सम्बन्धी क्षमता विकास गर्ने	एम/वार्ड वाससिसि	नगरपालिका /वडाहरु/विकास साभेदार
२३	अर्ध वार्षिक /वार्षिक पूर्ण सरसफाई बुलेटिन प्रकाशन गर्ने	एम वास सिसि	नगरपालिका /वडाहरु/विकास साभेदार

४.२ : पूर्ण सरसफाइ उन्मुख घर,टोल,वडा विकास

४.२.१ क्षेत्रगत सूचक,वर्तमान अवस्था तथा लक्ष्य तालिका

यस तालिकामा उल्लेखित वर्तमान अवस्था नगरको वस्तुगत सर्वेक्षण विवरणको आधारमा तयार पारिएको छ भने वस्तुगत सर्वेक्षणबाट नआएका एवं सामुहिक छलफलबाट अनुमान गरि राखिएको छ ।

सूचकहरु	ईकाइ	वर्तमान अवस्था	लक्ष्य (आ.वर्ष)			पुस्त्याईका आधारहरु
			०७५ / ७६	०७६ / ७७	०७७ / ७८	
आधारभुत सुरक्षित शौचालय भएका घरधुरी	संख्या	९३२९	१०८२९	१२८२९	१३२७२	प्रतिवेदन, माइन्युट
कच्ची शौचालय भएका घरधुरी	संख्या	३४२२	२५२२	८२२	०	प्रतिवेदन, माइन्युट
चर्पी नभएका वा अरुको चर्पी प्रयोग गर्ने घरधुरी	संख्या	५२९	४२१	१२१	०	प्रतिवेदन, माइन्युट
चर्पीको स्तरोन्नति तथा सुधार गर्नु पर्ने (चर्पीको घर, ढोका, छाना, भेन्टिलेसन) घरधुरी	प्रतिशत	४० %	३० %	१५ %	०	अनुगमन प्रतिवेदन, तथ्याङ्क
चर्पीको प्रयोग गरी नियमित रुपमा चर्पीको सरसफाइ गर्ने घरधुरी (ब्रस, सफा गर्ने वस्तु भएको, चर्पीमा दिसा नदेखिने, ट्याङ्की वरपर दिसा नदेखिएको)	प्रतिशत	६५%	७५ %	९०%	१०० %	अनुगमन प्रतिवेदन, तथ्याङ्क
प्रयोगकर्तामैत्री चर्पी भएको (बाल,लैंगिक, अपांगता)	प्रतिशत	५० %	६० %	८० %	९५%	अनुगमन प्रतिवेदन, तथ्याङ्क
सावुन पानीले हात धुने व्यवस्थित स्थान भएका घरधुरी (टयुबवेल,बेसिन,धारा,भाडा मध्ये कुनै एक भएका)	प्रतिशत	९०%	९३%	९७%	१००%	अनुगमन प्रतिवेदन, तथ्याङ्क
जोखिमपूर्ण अवस्थामा सावुनपानीले हात धुने बानीको विकास भएका घरधुरी	प्रतिशत	८२%	८६ %	९५%	१००%	अनुगमन प्रतिवेदन, तथ्याङ्क
महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन सम्बन्धी ज्ञान र उचित अभ्यास भएका घरधुरी	प्रतिशत	६० %	७५ %	९०%	९९%	अनुगमन प्रतिवेदन, तथ्याङ्क
पानी शुद्धीकरण गरी उपभोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	३०%	४५ %	७५ %	९५%	अनुगमन प्रतिवेदन, तथ्याङ्क
व्यवस्थित भान्सा तथा भाडाकुडा राख्ने उचित व्यवस्थापन भएका र खानेकुराहरु सधैं छोपेर राख्ने गरेका घरधुरी	प्रतिशत	६५ %	७५ %	९०%	१०० %	अनुगमन प्रतिवेदन, तथ्याङ्क
खानेकुराहरु राम्रोसँग पकाएर खाने तथा काँचै खाने खानेकुराहरु र फलफूल सफा पानीले पखालेर मात्र खाने गरेका घरधुरीहरु	प्रतिशत	७० %	८५ %	९५%	१००%	अनुगमन प्रतिवेदन, तथ्याङ्क
घर आँगनको सधैं सफाई गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	७५%	८५ %	९५%	१०० %	अनुगमन प्रतिवेदन, तथ्याङ्क
घरबाट निस्कने ठोस फोहोरको उचित व्यवस्थापन गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	२२ %		९५%	१०० %	अनुगमन प्रतिवेदन, तथ्याङ्क
घरबाट निस्कने फोहोर पानीको उचित व्यवस्थापन गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	६० %	७० %	९०%	९८%	अनुगमन प्रतिवेदन, तथ्याङ्क

भाडा सुकाउने चाङ्ग/ च्याक भएका घरधुरी	प्रतिशत	१५ %	४० %	७० %	९५%	अनुगमन प्रतिवेदन, तथ्याङ्क
सुधारिएको चुल्हो / ग्याँसको प्रयोग भएका घरधुरी (ग्याँस चुल्हो, धुवाँ बाहिर जाने चुल्हो,मटितेल स्टोभ)	संख्या	२२.६ %	३० %	५० %	९०%	अनुगमन प्रतिवेदन, तथ्याङ्क
गाईवस्तुको गोठ र मलखादको उचित व्यवस्थापन भएका घरधुरी	प्रतिशत	५०%	६० %	७५ %	९०%	अनुगमन प्रतिवेदन, तथ्याङ्क
घरपालुवा अन्य पशुपन्छी (भेडा,बाख्रा,सुँगुर, बंगुर, हाँस कुखुरा, कुकुर आदि) खोर र मलखादको उचित व्यवस्थापन भएका घरधुरी	प्रतिशत	६०%	७० %	८५ %	९५%	अनुगमन प्रतिवेदन, तथ्याङ्क
एक घर दुई बिरुवा रोपेका, फूलबारी बनाएका घरधुरीहरु	प्रतिशत	४५%	६० %	८० %	९५%	अनुगमन प्रतिवेदन, तथ्याङ्क
बाटो घाटो, सार्वजनिक स्थल, चौतारो सफा भएका टोलहरु	संख्या	२	२०	११०	१४०	अनुगमन प्रतिवेदन, तथ्याङ्क
पूर्ण सरसफाइ उन्मुख अवस्था हासिल गरेका टोलहरु	संख्या	०	२०	८०	१४०	अनुगमन प्रतिवेदन, घोषणा माइन्युट
पूर्ण सरसफाइ उन्मुख अवस्था हासिल गरेका वडा	संख्या	०	०	०	९	अनुगमन, घोषणा प्रतिवेदन, माइन्युट

४.२.२ कार्य योजना

क्र.स	कृयाकलापहरु	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
१	पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी ५ दिने प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम सञ्चालन गर्ने (पूर्ण सरसफाइ अभियानका कर्मचारीहरु, र छनोट गरिएका प्रतिनिधिहरु - शैक्षिक,स्वास्थ्य, सामाजिक विकास, खानेपानी, मिडिया आदि क्षेत्र)	एम वास सिसि, सहयोगी निकाय	नगरपालिका / वडा, सहयोगी निकाय, विकास साभेदार
२	तालिम प्राप्त जनशक्तिको उपस्थितीमा टोल टोलमा आम भेला गरी पूर्ण सरसफाइको बारेमा सचेतना जगाई समिति, अनुगमन समिति गठन गर्ने	वार्ड वास सिसि, सहजकर्ता	नगरपालिका / वडा, सहयोगी निकाय, विकास साभेदार
३	सहभागितात्मक रुपमा आधारभुत तथ्याँक विश्लेषण गरी कार्य योजना तथा लक्ष्य सीमा निर्धारण गर्ने	सम्बन्धित समन्वय समिति, सहजकर्ता	नगरपालिका / वडा, सहयोगी निकाय, विकास साभेदार
४	समुदाय स्तरीय ट्रिगरिंग / मास बैठक गरी पूर्ण सरसफाइ बारेमा तपशिलका बिषयमा जनचेतना जगाई अभियान चलाउने	एम/वार्ड वास सिसि, सहजकर्ता	नगरपालिका, वडा कार्यालय, तालिम प्राप्त मानव संसाधनहरु, विकास साभेदार
५	चर्पीको समूचित प्रयोग सम्बन्धी गतिविधि सञ्चालन गर्ने (प्रयोगकर्तामैत्री, छाना, ढोका, बार, खाडल सम्बन्धी सुधार, सफा गर्ने सामग्री, चप्पल आदिको व्यवस्था, बेबी पट) असुरक्षित चर्पीलाई विस्थापित गरी सुरक्षित चर्पी निर्माण गराउने, दिसाको लेदो व्यवस्थापन, पिसाबलाई मलको रुपमा प्रयोग गर्ने)	समन्वय समिति, महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविका, शिक्षक, विद्यार्थी, सहजकर्ता	नगरपालिका, वडा कार्यालय, विकास साभेदार

६	व्यक्तिगत सरसफाइ : हात धुने स्टेशन (साबुन सहितको) निर्माण तथा प्रयोग, जोखिमपूर्ण ६ अवस्था र हात धुने तरिका बारेमा ज्ञान र सीप विकास, अन्य व्यक्तिगत सरसफाइ अभियान	समन्वय समिति,महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविका, शिक्षक, विद्यार्थी,सहजकर्ता	नगरपालिका,वडा कार्यालय, विकास साभेदार
७	महिनावारी हुँदाको सरसफाइ सम्बन्धी सचेतना फैलाउने, कपडाको प्याड बनाउने सीप विकास गर्ने, र स्थानीय बजारमा सेनेटरी प्याडको सहज उपलब्धता गराउने	नगर,वार्ड,क्लष्टर, टोल समिति, स्वास्थ्य चौकी,सहजकर्ता	नगरपालिका,वडा कार्यालय, विकास साभेदार
८	सुरक्षित पानीमा पहुँच तथा प्रयोग : पानीको स्रोत वरिपरिको सफाइ (प्लेटफर्म), निकाशा, पानीको भाडाको सफाइ र छोपेर राख्ने अभ्यास	सम्बन्धित घर,संस्थागत निकाय	नगरपालिका,वडा कार्यालय, विकास साभेदार
९	पानीमा हानिकारक तत्व तथा किटाणु नभएको सुनिश्चितता (गुणस्तर परिक्षण) पानी सुद्धिकरण गर्ने साधन तथा विधिको प्रयोग,	सम्बन्धित घर,संस्थागत निकाय,सहयोगी निकाय	नगरपालिका,वडा कार्यालय, विकास साभेदार, खानेपानी कार्यालय
१०	सुरक्षित खानाको प्रयोग : ● खानेकुरा, पानी छोपेर राख्ने, बासी तथा सडेगलेका, म्याद नाघेका खानेकुरा नखाने, ● गाजा,मुला, फलफूल धोएर खाने, ● सफा भान्सा, भाडाकुँडा सफा रयाकमा राख्ने	वार्ड,क्लष्टर,टोल वास सिसि, सम्बन्धित घर, सहजकर्ता	नगरपालिका,वडा कार्यालय, विकास साभेदार
११	घरायसी सरसफाइ : बडाने, लिपपोत गर्ने, ● भाडा माभ्ने जुठेलु बनाउने, चाङ्ग बनाउने, ● ठोस फोहोरमैलाको स्रोतमै वर्गीकरण गरी मल बनाउने, पुनः प्रयोग गर्ने, सामग्री बनाउने, बिक्री गर्ने जस्ता अभ्यास बसाउने ● फोहर मलाई तथा डष्टबिनको प्रयोग गर्ने, सुधारिएको चुल्होको प्रयोग, ● गोठ तथा भकारो सुधार, ● सिलौटा सुरक्षित स्थानमा छोपेर राख्ने, ● करेसावारी एवं फूलवारी निर्माण	वार्ड,क्लष्टर,टोल वास सिसि, सम्बन्धित घर, सहजकर्ता	नगरपालिका,वडा कार्यालय, विकास साभेदार, वन,कृषी, पशुसेवा कार्यालय
१२	सरसफाइ आचारसंहिता बोर्ड टोल टोलमा राख्ने र प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने गराउने	सम्बन्धित तहका समितिहरु	नपा,वडा, प्रहरी चौकी, विकास साभेदार
१३	टोल सरसफाइ - शूमा साप्ताहिक, पछि पाक्षिक) : सार्वजनिक स्थल, पोखरी, ताल, खोला, नदी, ऐतिहासिक तथा धार्मिक स्थल आदि) क्षेत्र	नपा, वडा, टोल, बजार तहका समितिहरु	नपा,वडा, उद्योग वाणिज्य संघ,आदि सरोकारवाला निकाय,विकास साभेदार
१६	पसलेहरुसँग समन्वय गरी खानेपानी र सरसफाइका सामग्रीहरु स्थानीय बजारमा सुपथ मुल्यमा पाइने व्यवस्था मिलाउने	नपा र वडा समन्वय समिति	नगरपालिका /वडा, सहयोगी निकाय विकास साभेदार
१७	घरदैलो कार्यक्रम गरी प्रगती अनुगमन गर्दै आवश्यकतानुसार प्रसंशा, उत्प्रेरणा जगाउने, प्रतिबद्धता लिने	वास समन्वय समिति, अनुगमन समिति, सहजकर्ता	नपा,वडा, सहयोगी निकाय,विकास साभेदार
१८	टोल, वडा, नपा स्तरीय अनुगमन संयन्त्र परिचालन	सम्बन्धित समन्वय समिति	नपा,वडा, विकास साभेदार

	गर्ने		
१९	टोल टोलमा भिडियो प्रदर्शन तथा उत्प्रेरणा, नाटक, गीत नाँच आदि कार्यक्रम गर्ने	सम्बन्धित समन्वय समिति	वार्ड वास सिसि, वडा, विकास साभेदार
२०	मासिक रुपमा टोल भेला गरी प्रगती समिक्षा, अभिमुखीकरण तथा कार्य योजना	टोल तहका समितिहरु	वार्ड वास सिसि, वडा, विकास साभेदार
२१	तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने	सम्बन्धित समन्वय समिति	नपा,वडा,विकास साभेदार सहयोगी निकाय
२२	स्थानीय परिवेश र भाषा अनुरूप सूचना, शिक्षा र सञ्चार सामग्रीहरुको (होर्डिङ्ग बोर्ड, भित्ते लेखन, पोष्टर) विकास र वितरण	सम्बन्धित समन्वय समिति	नपा,वडा,विकास साभेदार सहयोगी निकाय
२३	खानेपानी,सरसफाइ, स्वच्छता सम्बन्धी दिवस, सप्ताह मनाउने	सम्बन्धित समन्वय समिति	नपा,वडा,विकास साभेदार सहयोगी निकाय
२४	जिल्लाभित्र/ अन्तर वडा /अन्तर टोल अवलोकन भ्रमण गराउने	सम्बन्धित समन्वय समिति	नपा,वडा,विकास साभेदार सहयोगी निकाय
२५	समुदाय तथा टोल स्तरमा सरसफाइ स्रोत केन्द्र स्थापना र सञ्चालन गराउने	सम्बन्धित समन्वय समिति	नपा,वडा,विकास साभेदार सहयोगी निकाय
२५	वडा तथा टोल स्तरमा सरसफाइ कोष स्थापना र सञ्चालन गराउने	वार्ड वाससिसि, टोल समिति	नपा,वडा,विकास साभेदार सहयोगी निकाय
२६	सुरक्षित खाना सम्बन्धी सचेतना, बजारमा खाद्य सुरक्षा अनुगमन	नगरपालिका र वडा कार्यालय	नगरपालिका र वडा कार्यालय
२७	पुरस्कार तथा सम्मान - व्यक्ति, घर, टोल, संस्था)	सम्बन्धित समन्वय समिति	नपा,वडा,विकास साभेदार सहयोगी निकाय
२८	पूर्ण सरसफाइ उन्मुख टोल तथा वडा घोषणा पूर्वको संयुक्त अनुगमन तथा प्रमाणीकरण	सम्बन्धित तथा उपल्लो तहको समन्वय समिति	नपा,वडा,सहयोगी निकाय/सहजीकरण गर्ने निकाय
२९	पूर्ण सरसफाइ उन्मुख घर, टोल, वडा, अनुगमन, प्रमाणीकरण र घोषणा	सम्बन्धित तथा उपल्लो तहको समन्वय समिति	नपा,वडा,सहयोगी निकाय/सहजीकरण गर्ने निकाय
३०	घोषणा पश्चातको समिक्षा तथा दिगोपनाका लागि कार्य योजना तर्जुमा	एम, वार्ड,टोल वास सिसि	नपा,वडा,सहयोगी निकाय/सहजीकरण गर्ने निकाय

४.३ शैक्षिक संस्थाहरुमा पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धन

नगरपालिकामा ४० सामुदायिक र १५ संस्थागत विद्यालय, २ वटा सामुदायिक क्याम्पस र ६९ वटा बाल शिक्षा सञ्चालन भएका विद्यालयहरु रहेका छन् ।

४.३.१ क्षेत्रगत सूचक, वर्तमान अवस्था तथा लक्ष्य तालिका

सूचकहरु	ईकाइ	वर्तमान अवस्था	लक्ष्य (आ.वर्ष)			पुस्त्याईका आधारहरु
			०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	
प्रति शौचालय छात्रा अनुपात	संख्या					शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
प्रति शौचालय छात्र अनुपात	संख्या					शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
छात्र र छात्राका लागि अलग शौचालय भएका विद्यालय	प्रतिशत	९४.७	९६.९	९८	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
युरिनल भएका विद्यालय	प्रतिशत	९२.१	९४	९६	९८	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
शौचालयको सरसफाइ कायम भएका	प्रतिशत	13.2	२८.४	६५	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
सुरक्षा र गोपनियता कायम भएका शौचालय	प्रतिशत	36.8	५०	७५	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
बालमैत्री शौचालय	प्रतिशत	26.3	५०	७५	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
महिनावारीमैत्री (इन्सिरेटर, ड्रिफ्टबिन, खाडल) शौचालय	प्रतिशत	25	५०	७५	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
अपांगतामैत्री शौचालय	प्रतिशत	10.5	५०	७५	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
विद्यालयमा सेनेटरी प्याडको उपलब्धता भएका	प्रतिशत	28.9	५०	७५	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
निश्चित हात धुने स्थान भएका	प्रतिशत	21.1	५०	७५	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
हातधुने स्थानमा सावुन पानीको व्यवस्था भएका	प्रतिशत	37.5	५०	७५	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
महिनावारी स्वच्छता सम्बन्धी तालिम	प्रतिशत	18.4	५०	७५	१००	शिक्षा शाखाको

प्राप्त शिक्षक						प्रतिवेदन
शौचालयमा सरसफाइ सामग्री भएका	प्रतिशत	३० %	५०	७५	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
शौचालयमा पानीको सहज उपलब्धता भएका	प्रतिशत	३० %	५०	७५	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
विद्यालयमा नियमित खानेपानीको आपूर्ति व्यवस्था भएका	प्रतिशत	८५ %	९०	९५	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
समुह हात धुने सुविधा भएका	प्रतिशत	४० %	६०	८५	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
खानेपानीको शुद्धिकरण गरी प्रयोग गर्ने विद्यालय (सुरक्षित पानीमा पहुँच भएका)	प्रतिशत	५० %	६५	८५	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
कक्षा कोठा सफा रहेका	प्रतिशत	७० %	८०	९०	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
ठोस तथा तरल फोहरको उचित संकलन तथा व्यवस्थापन भएका	प्रतिशत	५० %	६५	८५	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
विद्यालयको हाता सफा रहेको	प्रतिशत	५० %	६५	८५	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
बाल क्लब गठन भएका विद्यालय	प्रतिशत	७१ %	८०	९०	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
सरसफाइ तथा स्वच्छता फोकल व्यक्ति भएका	प्रतिशत	१० %	४०	१००	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
सरसफाई तथा स्वच्छता सम्बन्धी कार्ययोजना निर्माण	प्रतिशत	२० %	५०	८०	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
सरसफाई सुधार योजना SIP मा समावेश	प्रतिशत	२५ %	५०	७५	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
खानेपानी तथा सरसफाई मर्मत संभार कोष स्थापना	प्रतिशत	१० %	४०	७५	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
सरसफाइ सम्बन्धि आचार संहिता बनाई लागु गरेका	प्रतिशत	१० %	४०	७५	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
खानेपानी तथा सरसफाईको नियमित	प्रतिशत	१० %	४०	७५	१००	शिक्षा शाखाको

निरिक्षण तथा व्यवस्थापन संयन्त्र						प्रतिवेदन
विद्यार्थीको व्यक्तिगत सरसफाईको दैनिक रुपमा निरिक्षण हुने	प्रतिशत	३० %	६५	८५	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
सरसफाई सम्बन्धि सन्देश राखिएका	प्रतिशत	१० %	४०	७५	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
महिनावारी सरसफाई बारेमा छात्राहरुलाई जानकारी	प्रतिशत	२० %	४०	७५	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन
सरसफाई तथा साबुन पानीले हात धुने बारे विद्यार्थीलाई जानकारी	प्रतिशत	६० %	७५	८५	१००	शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन

४.३.२ कार्य योजना

क्र.स	कृयाकलापहरु	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
१	शिक्षक, बाल क्लब, अभिभावक संघ, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, सरसफाई फोकल शिक्षकको क्षमता अभिवृद्धि	एसवाससिसि, विद्यालय	नगरपालिका विकास साभेदार
२	प्रयोगकर्ता मैत्री (लैंगिक, महिनावारी मैत्री, अपांगतामैत्री) शौचालयनिर्माण, स्तरोन्नती, संचालन तथा व्यवस्थापन	विद्यालय, एसवाससिसि,	नगरपालिका
३	विद्यालयमा सेनेटरी प्याड लगायतका व्यक्तिगत सरसफाई प्रवर्द्धनको सामग्रीको व्यवस्था (टावेल, नड.कटर, ऐना आदि)	विद्यालय एसवाससिसि,	नगरपालिका विकास साभेदार
४	बालमैत्री सुविधायुक्त पानी धाराको व्यवस्था	एसवाससिसि, विद्यालय	नगरपालिका, नगरपालिका विकास साभेदार
५	बाल बालिका मैत्री सुविधा भएको हात धुने निश्चित स्थान निर्माण	एसवाससिसि, विद्यालय	,नगरपालिका विकास साभेदार
६	विद्यालय सरसफाई कोष वृद्धि तथा सञ्चालन	एसवाससिसि, विद्यालय	नगरपालिका, नगरपालिका विकास साभेदार
७	पूर्ण सरसफाई प्रवर्द्धनात्मक क्रियाकलापहरु सञ्चालन (र्याली, हाजिरी जवाफ, घरदैलो, गीत, नाच, नाटक ई.)	एसवाससिसि, विद्यालय	नगरपालिका, नगरपालिका विकास साभेदार
८	सरसफाई स्रोत केन्द्र सञ्चालन	एसवाससिसि, विद्यालय	नगरपालिका, नगरपालिका विकास साभेदार
९	विद्यालयमा सरसफाई सम्बन्धी चेतनामूलक कृयाकलाप सञ्चालन	एसवाससिसि, विद्यालय	नगरपालिका, नगरपालिका विकास साभेदार
१०	विद्यालयद्वारा समुदायमा सरसफाई सचेतना अभिवृद्धि, अनुगमन तथा अभिप्रेरणा जगाउने	एसवाससिसि, विद्यालय	नगरपालिका,वडा
११	सरसफाई फोकल शिक्षकबाट सरसफाई सम्बन्धी कक्षा सञ्चालन	एसवाससिसि, विद्यालय	नगरपालिका,वडा

१२	सरसफाई आचारसंहिता लागू गर्ने (फेलेक्स वा भित्तेलेखन)	एसवाससिसि, विद्यालय	वडा, नगरपालिका विकास साभेदार
१३	साप्ताहिक तथा वार्षिक कार्ययोजना तयार पारी कार्यान्वयन गर्ने	एसवाससिसि, विद्यालय	नगरपालिका
१४	लैंगिक समावेसी सरसफाई अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण योजना तयारी तथा कार्यान्वयन	एसवाससिसि, विद्यालय	नगरपालिका
१५	अन्तर विद्यालय अवलोकन भ्रमण	एसवाससिसि, विद्यालय	नगरपालिका, विकास साभेदार
१६	समिति, बाल क्लबको नियमित बैठक, समिक्षा	एसवाससिसि, विद्यालय	वडा,नगरपालिका, विकास साभेदार
१७	पूर्ण सरसफाईउन्मुख विद्यालय घोषणा पूर्वको अनुगमन	विद्यालय,वार्ड वास सिसि	एम वास सिसि,विकास साभेदार
१८	पूर्ण सरसफाईउन्मुख विद्यालय घोषणा	एसवाससिसि, विद्यालय	वडा, नगरपालिका, विकास साभेदार

४.४ स्वास्थ्य संस्थाहरुमा पूर्ण सरसफाइ प्रबर्द्धन

यस नगरपालिकामा हाल ३ वटा शहरी स्वास्थ्य केन्द्र र ४ वटा स्वास्थ्य चौकी गरि ७ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरु छन् ।

४.४.१ क्षेत्रगत सूचक,वर्तमान अवस्था तथा लक्ष्य तालिका

क्र.स.	सूचकहरु	इकाई	वर्तमान अवस्था	लक्ष्य (आर्थिक वर्ष)			पुष्ट्याइका आधारहरु
				०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	
1	खानेपानी,सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी सूचनाहरु प्रवाह गरेका (स्वा.चौकी ४, सहरी स्वास्थ्य केन्द्र ३)	संख्या	1	3	6	7	अनुगमन प्रतिवेदन, फोटो, माइन्युट
2	सरसफाइ फोकल पर्सन,सरसफाइ डेष्क भएका	संख्या	0	3	7	7	नामावली, डेष्क
3	पूर्ण सरसफाइ अभियानमा परिचालन भएका स्वास्थ्य स्वयम् सेविकाहरु	संख्या	12	102	102	102	अनुगमन प्रतिवेदन, माइन्युट
4	खानेपानीको सबै धारा तथा ट्युबवेल प्रयोगमा रहेका	प्रतिशत	83.3	90	100	100	” ” ” ”
5	खानेपानी स्टेशन भएका	प्रतिशत	66.7	80	100	100	” ” ” ”
6	विरामी र हेरचाह गर्नेको पहुँचमा खानेपानी भएका	प्रतिशत	66.7	80	100	100	” ” ” ”
7	बालबालिकाको पहुँचमा भएका खानेपानी	प्रतिशत	0	25	75	100	” ” ” ”
8	अपांगता भएकाहरुको पहुँचमा खानेपानी भएका	प्रतिशत	33.3	58	75	100	” ” ” ”
9	खानेपानीको भाडा छोपेर राखिएका	प्रतिशत	83.3	90	100	100	” ” ” ”
10	स्टाफ र विरामीका लागि छुट्टै शौचालय भएका	प्रतिशत	33.3	66	100	100	” ” ” ”
11	शौचालयको सरसफाइ कायम गरिएका	प्रतिशत	50	75	100	100	” ” ” ”
12	गोपनीयता र सुरक्षा युक्त शौचालय	प्रतिशत	83.3	90	100	100	” ” ” ”
13	बालमैत्री शौचालय भएका	प्रतिशत	16.7	50	75	100	” ” ” ”
14	लैंगिकमैत्री बनाइएका शौचालय	प्रतिशत	33.3	50	75	100	” ” ” ”
15	महिला शौचालयभित्र डष्टविन भएका	प्रतिशत	50	75	100	100	” ” ” ”
16	अपांगतामैत्री भएका शौचालय	प्रतिशत	16.7	32	50	75	” ” ” ”
17	शौचालय नजिक हात धुने स्टेशन भएका	प्रतिशत	66.7	85	100	100	” ” ” ”
18	उक्त हात धुने स्टेशनमा साबुन भएका	प्रतिशत	100	100	100	100	” ” ” ”
19	बालमैत्री हात धुने स्थान भएका	प्रतिशत	25	50	80	100	” ” ” ”
20	अपांगतामैत्री हात धुने स्थान भएका	प्रतिशत	25	50	80	100	” ” ” ”

21	ओपिडीमा हात धुने स्थान भएका	प्रतिशत	50				” ” ” ”
22	ओपिडीको हात धुने स्थानमा साबुन पानी र अन्य सामग्री भएका	प्रतिशत	100	100	100	100	” ” ” ”
23	सालनालको सुरक्षित विसर्जन अभ्यास भएका	प्रतिशत	100	100	100	100	” ” ” ”
24	डेलिभरी रुममा शौचालय भएका	प्रतिशत	100	100	100	100	” ” ” ”
25	डेलिभरी रुममा साबुन सहितको हात धुने स्थान भएका	प्रतिशत	100	100	100	100	” ” ” ”
26	कलर कोटेड डफ्टविनमा जम्मा गर्ने	प्रतिशत	50	60	80	100	” ” ” ”
27	नन कलर कोटेड डफ्टविनमा जम्मा गर्ने	प्रतिशत	50	60	80	100	” ” ” ”
28	हानीकारक फोहोर उपचार गर्ने	प्रतिशत	50	75	100	100	” ” ” ”
29	जैविक फोहोर प्रशोधन/ कम्पोस्ट मल बनाउने	प्रतिशत	50	75	100	100	” ” ” ”
30	स्यानिटरी ल्याण्डफिल इन्सिनेरेटर भएका	प्रतिशत	16.7	50	75	100	” ” ” ”
31	हे.पो., पिएचसिसि परिसरमा फूल, वृक्षरोपण भएका	संख्या	1	3	7	7	” ” ” ”
32	परिसर तथा कम्पाउण्ड वालमा स्वास्थ्य तथा सरसफाइ सम्बन्धी भित्तेलेखन गरेको, होर्डि बोर्ड राखेका	संख्या	1	3	7	7	अनुगमन प्रतिवेदन, फोटो
33	पूर्ण सरसफाइ उन्मुख स्वास्थ्य संस्था	संख्या	0	3	5	7	घोषणा प्रतिवेदन, प्रमाणपत्र

४.४.२ कार्य योजना

क्र. स	कृयाकलाप	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण तथा सहयोग
१	कर्मचारीहरुको बैठक बसी पूर्ण सरसफाइको बारेमा छलफल गर्ने,सरसफाइ फोकल पर्सन तोक्ने	सम्बन्धित कार्यालय प्रमुख, फोकल पर्सन	एम/वार्ड वाससिसि
२	अवस्था विश्लेषण गरी कार्य योजना तयार पार्ने	सम्बन्धित कार्यालय तथा फोकल पर्सन	एम/वार्ड वाससिसि, विकास साभेदार
३	सामुदायिक महिला स्वयम् सेविका,स्वस्थ आमा समूहहरुलाई पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी अभिमुखीकरण गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय, एम वार्ड वाससिसि	नगरपालिका, विकास साभेदार
४	सरसफाइ आचारसंहिता बनाई कार्यान्वयन गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय फोकल पर्सन	एम/वार्ड वाससिसि, विकास साभेदार
५	सामुदायिक महिला स्वयम् सविकाहरुको मासिक बैठकमा सरसफाइ बारे छलफल गर्ने, वडामा परिचालन गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय फोकल पर्सन	एम/वार्ड वाससिसि, विकास साभेदार
६	आवश्यकतानुसार शौचालयहरुलाई स्तरोन्नती गरि प्रयोगकर्तामैत्री बनाउने (बाल,लैंगिक, अपांगता, सुत्केरी,बिरामी, महिनावारीमैत्री)	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन,वार्ड वास सिसि	नगरपालिका, विकास साभेदार

७	शौचालय प्रयोगपछि हात धुनका लागि प्रयोगकर्तामैत्री हात धुने स्टेशन निर्माण तथा सावुन र पानीको व्यवस्थापन गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन,वार्ड वास सिसि	नगरपालिका, विकास साभेदार
८	फोहोर व्यवस्थापनको लागि जैविक तथा अजैविक फोहोरलाई अलग अलग छुट्याउने तथा व्यवस्थापन गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन	
९	जोखिमयुक्त फोहोरहरुको उचित संकलन र विर्सजन (स्वास्थ्य मापदण्ड बमोजिम)	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन	नगरपालिका, विकास साभेदार
१०	इन्सिरेटर निर्माण तथा व्यवस्थापन (नभएका आवश्यकमा)	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन	नगरपालिका,विकास साभेदार
११	व्यवस्थित तथा प्रयोगकर्तामैत्री सुरक्षित खानेपानी को सेवा उपलब्ध गराउने (पानी सुद्धिकरण, बाल तथा अपांगमैत्री)	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन	” ” ” ” ” ” ”
१२	कार्यालय परिसर, कोठा सफा राख्ने, कोठाहरुमा डष्टबिनको प्रयोग गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय,फोकल पर्सन	
१३	कार्यालय हाता भित्र फूल तथा बगैचा बनाइ हरियाली कायम गर्नको लागि वृक्षारोपण गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय	
१४	कार्यालयहरुमा सरसफाइ सम्बन्धी सन्देशहरु राख्ने	सम्बन्धित कार्यालय,फोकल पर्सन	एम/वडा वाससिसि, विकास साभेदार
१५	खानेपानी,सरसफाइ,स्वच्छता सम्बन्धी दिवसहरु मनाउने	सम्बन्धित कार्यालय	” ” ” ” ” ” ”
१६	पूर्ण सरसफाइ उन्मुख अवस्था हासिल भएपछि सम्बन्धित निकायमा अनुगमन तथा प्रमाणीकरणका लागि समन्वय गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय	एम/वार्ड वाससिसि
१७	पूर्ण सरसफाइ उन्मुख स्वास्थ्य संस्था घोषणा गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय र वार्ड वाससिसि	विकास साभेदार

४.५ सरकारी तथा गैरसरकारी कार्यालयहरुमा पूर्ण सरसफाइ प्रबर्द्धन

४.५.१ क्षेत्रगत सूचक,वर्तमान अवस्था तथा लक्ष्य तालिका

सूचकहरु	ईकाइ	वर्तमान अवस्था	लक्ष्य (आ.वर्ष)			पुस्त्याईका आधारहरु
			०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	
नगर स्तरीय सरकारी तथा गैर सरकारी कार्यालय (२३ वटा)	संख्या	-				कार्यालयको सूचि, अनुगमन प्रतिवेदन
कार्यालय भवनको भौतिक संरचना राम्रो अवस्थामा रहेका (रंगरोगन,कम्पाउण्ड वाल भएका)	प्रतिशत	30	50	75	100	प्रतिवेदन
शौचालय (युरिनल छुट्टै नभएका) सुविधा भएका कार्यालय	प्रतिशत	40	30	20	5	प्रतिवेदन

युरिनल सहितको शौचालय सुविधा भएका कार्यालय	प्रतिशत	60	70	90	95	प्रतिवेदन
बालमैत्री शौचालय भएका कार्यालय	प्रतिशत	50	70	80	100	प्रतिवेदन
महिलामैत्री शौचालय भएका कार्यालय	प्रतिशत	40	60	80	100	प्रतिवेदन
अपांगतामैत्री शौचालय भएका कार्यालय	प्रतिशत	20	40	60	80	प्रतिवेदन
सफा गर्ने सामग्रीहरु र पानी सहितका शौचालय	प्रतिशत	60	70	90	100	प्रतिवेदन
शौचालय सफा गरि सरसफाइ कायम गरेका	प्रतिशत	50	70	90	100	प्रतिवेदन
शौचालय प्रयोग पछि हात धुने स्थान भएका साबुन पानीले हात धुने स्टेशन (बाल तथा अपांगमैत्री) भएका कार्यालय	प्रतिशत	20	40	60	80	प्रतिवेदन
कार्यालयमा खानेपानी सुविधा उपलब्ध भएका	संख्या	90	95	100	100	प्रतिवेदन
सुरक्षित तथा प्रयोगकर्तामैत्री खानेपानीमा कर्मचारी र सेवाग्राही दुवैलाई पहुँच भएका	प्रतिशत	15	55	75	100	प्रतिवेदन
स्रोतमै फोहोर वर्गीकरण गरी व्यवस्थापन गर्ने गरेका (डप्टविन,खाडल, आदि भएको)	प्रतिशत	50	70	90	100	प्रतिवेदन
सरसफाइ आचारसंहिता बनाई लागू गरेका (प्लाष्टिकको भोला प्रवेशमा रोक, सुर्ती, खैनी, पान, पुकार, चुरोट आदि र मदिरा निशेधित क्षेत्र बनाइएको)	प्रतिशत	10	60	80	100	प्रतिवेदन
कार्यालय परिसरमा फूल बिरुवा रोपेर हरियाली र सुन्दरता बढाइएको	प्रतिशत	25	50	80	100	प्रतिवेदन
भवन तथा कार्यालय परिसर सफा भएका	प्रतिशत	50	75	85	100	प्रतिवेदन
कार्यालयमा तथा बाहिर पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी सन्देशमूलक सामग्रीहरु राखेका कार्यालय	प्रतिशत	10	40	70	100	प्रतिवेदन
सरसफाइ फोकल पर्सन तोकिएका कार्यालय	प्रतिशत	15	60	90	100	प्रतिवेदन
कर्मचारीहरुको बैठकमा वास सम्बन्धी एजेण्डामा छलफल तथा निर्णय गर्ने गरेका कार्यालय	प्रतिशत	20	50	70	100	प्रतिवेदन
साप्ताहिक सरसफाइ अभियानमा नेतृत्व गर्ने/ सहभागी हुने गरेका कार्यालय	प्रतिशत	10	40	70	100	प्रतिवेदन
कार्यालय तथा सेवा क्षेत्रका लागि वास क्षेत्रमा बजेट विनियोजन गरेका कार्यालय	संख्या	7	9	10	10	प्रतिवेदन
ठोस फोहोरको उचित संकलन तथा व्यवस्थापन	प्रतिशत	25	60	80	100	प्रतिवेदन

भएका कार्यालय तथा संस्था						
तरल फोहरको उचित संकलन तथा व्यवस्थापन भएका कार्यालय तथा संस्था	प्रतिशत	25	60	80	100	प्रतिवेदन
सफा स्वच्छ /पूर्ण सरसफाइ उन्मुख अवस्था हासिल गरेका कार्यालय	संख्या	-	5	15	23	प्रतिवेदन

४.५.२ : कार्य योजना

क्र. स	कृयाकलाप	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
१	कर्मचारीहरुको बैठक बसी सरसफाइको अवस्था विश्लेषण गरि कार्य योजना तयार पार्ने, सरसफाइ फोकल पर्सन तोक्ने	सम्बन्धित कार्यालय तथा संघसंस्थाका वास सिसिमा आवद्ध व्यक्तिहरु	एमवाससिसि, विकास साभेदार
२	सरसफाइ कार्य योजना, सरसफाइ आचारसंहिता बनाई कार्यान्वयन गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय तथा संघसंस्थाका फोकल पर्सन	एमवाससिसि, विकास साभेदार
३	कार्यालयहरुमा प्रयोगकर्तामैत्री शौचालय निर्माण तथा स्तरोन्नती गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन	एमवाससिसि, विकास साभेदार
४	कार्यालयमा महिलाका लागि कम्तिमा १ महिनावारी शौचालयको व्यवस्था गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन	एमवाससिसि, विकास साभेदार
५	चर्पी सरसफाइ सामग्रीको व्यवस्थापन र प्रयोग गरी चर्पीको सरसफाइ कायम राख्ने	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन	एमवाससिसि, विकास साभेदार
६	सावुन पानीले हात धुने स्थान र सावुनको उपलब्धता गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन	एमवाससिसि, विकास साभेदार
७	व्यवस्थित खानेपानीको व्यवस्थापन तथा सुरक्षित पिउनेपानीको व्यवस्था मिलाउने (पानी सुद्धिकरण)	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन	एमवाससिसि, विकास साभेदार
८	कार्यालयमा पूर्ण सरसफाइ तथा बानी परिवर्तन सम्बन्धी अभिमुखिकरण सञ्चालन गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय,	एमवाससिसि, विकास साभेदार
९	फोहोर व्यवस्थापनको लागि जैविक तथा अजैविक फोहोरलाई अलग अलग छुट्याउने तथा व्यवस्थापन गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन	एमवाससिसि, विकास साभेदार
१०	कर्मचारीको व्यक्तिगत सरसफाइ तथा कार्यालय तथा कार्य कक्षको सरसफाइलाई पनि कार्य सम्पादन मूल्यांकनको रुपमा लागु गर्ने	सम्बन्धित कार्यालयका प्रमुख,फोकल पर्सन	एमवाससिसि, विकास साभेदार
११	कार्यालय परिसर, कोठा सफा राख्ने, कोठाहरुमा डष्टबिनको प्रयोग गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय,फोकल पर्सन	एमवाससिसि, विकास साभेदार
१२	कार्यालय हाता भित्र फूल तथा बगैचा बनाइ हरियाली कायम गर्नको लागि वृक्षारोपण गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय	एमवाससिसि, विकास साभेदार
१३	प्रत्येक कर्मचारी बैठकमा सरसफाइको एजेण्डा माथि छलफल गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन	एमवाससिसि, विकास साभेदार
१४	कार्यालयहरुमा सरसफाइ सम्बन्धि सन्देशहरु राख्ने	सम्बन्धित कार्यालय,फोकल पर्सन	एमवाससिसि, विकास साभेदार

१५	आवश्यकतानुसार भवन तथा कम्पाण्ड रंगरोगन गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय	नेपाल सरकार, नगरपालिका
१६	साप्ताहिक तथा अन्य समयमा आयोजना गरिने सरसफाइ अभियानमा सहभागीता जनाउने	सम्बन्धित कार्यालय कर्मचारी सबै	नगरपालिका, एमवासिसिसि, विकास साभेदार
१७	नगर परिषद्, विश्व वातावरण दिवस, राष्ट्रिय सरसफाइ सप्ताहको अवसरमा खानेपानी तथा पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धनमा उत्कृष्ट कार्य गर्ने व्यक्ति, कार्यालय तथा संघसंस्थालाई पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय, एमवासिसिसि,	नगरपालिका, विकास साभेदार
१८	कार्यालय सरसफाइ सम्बन्धी अनुगमन तथा मुल्यांकन गरी (बार्षिक २ पटक) प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्ने	एमवासिसिसि, संयुक्त अनुगमन समूह	नगरपालिका, विकास साभेदार
१९	पूर्ण सरसफाइ उन्मुख अवस्था हासिल भएपछि सम्बन्धित निकायमा अनुगमन तथा प्रमाणीकरणका लागि समन्वय गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय प्रमुख, फोकलपर्सन	एम/वार्ड वास सिसि
२०	पूर्ण सरसफाइ उन्मुख कार्यालय घोषणा तथा हरियो स्टीकर टाँस गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय र वासिसिसि	एम वास सिसि, नगरपालिका, विकास साभेदार

४.६ : सुरक्षित खानेपानी सुबिधाको विस्तार, स्तरोन्नती र शुद्धीकरण बिधिको प्रवर्द्धन

४.६.१ क्षेत्रगत सूचक, वर्तमान अवस्था र लक्ष्य

सर्वेक्षण अनुसार ९४.३१ प्रतिशत घरपरिवारले ट्युबवेल र ५.३३ प्रतिशत घरपरिवारले पाईपको धाराको पानी पिउने गरेका छन् । पानीको प्रयोगको श्रोत अनुसार घरधुरी सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

सूचकहरु	ईकाइ	वर्तमान अवस्था	लक्ष्य (बर्षमा)			पुस्त्याईका आधारहरु
			०७५÷७६	०७६÷ ७७	०७७÷७८	
आधारभूत खानेपानी सुबिधामा पहुँच पुगेको (ट्युबवेल ९४.३१, पाइपधारा ५.३३)	प्रतिशत	९९.६४	९९.८	१००	१००	बार्षिक प्रतिवेदन
व्यवस्थित खानेपानी (पाइप धारा) प्रणालीमा पहुँच	प्रतिशत	५.३३	१०	१५	२५	बार्षिक प्रतिवेदन
व्यवस्थित खानेपानी (पाइप धारा) प्रणाली) सम्पन्न आयोजना	संख्या	१	२	४	७	बार्षिक प्रतिवेदन
व्यवस्थित खानेपानी (पाइप धारा) प्रणाली) निर्माणधिन आयोजना	संख्या	३	५	७	७	अनुगमन तथा बार्षिक प्रतिवेदन
राम्रो संग संचालनमा रहेका आयोजना	संख्या	१	२	४	७	बार्षिक प्रतिवेदन
पुनःस्थापना तथा पुन निर्माण गर्नु पर्ने	संख्या	०	०	०	०	बार्षिक प्रतिवेदन

आयोजना						
मर्मत संभार कार्यकर्ता भएका आयोजना	संख्या	१	२	४	७	वार्षिक प्रतिवेदन
नियमित महसुल उठाउने व्यवस्था भएका आयोजना	संख्या	१	२	४	७	वार्षिक प्रतिवेदन
मर्मत संभार औजार भएका आयोजना	संख्या	१	२	४	७	वार्षिक प्रतिवेदन
श्रोत तथा मुहान,संरचना संरक्षण भएका आयोजना	प्रतिशत	१	२	४	७	वार्षिक प्रतिवेदन
खानेपानी सुरक्षा योजना लागु भएका आयोजना	संख्या	१	२	४	७	वार्षिक प्रतिवेदन
खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता महासंघमा दर्ता भएका आयोजना	संख्या	०	२	४	७	वार्षिक प्रतिवेदन
ट्युबवेलमा प्लेटफर्म बनाएका र पानीको उचित निकास भएका	प्रतिशत	४०	५०	८०	९०	तथ्यांक तथा अनुगमन प्रतिवेदन
पानी परिक्षण गरिएका धारा तथा ट्युबवेल	प्रतिशत	१५	२५	३५	५०	'' '' '' ''
पानी परिक्षण पछि क्लोरिनेसन गरि स्टेरलाइज गरिएका ट्युबवेल	प्रतिशत	१०	२५	५०	१००	'' '' '' ''
घरायसी तहमा पानी शुद्धीकरण विधिको प्रयोग	प्रतिशत	१०	१५	३०	५०	'' '' '' ''
संस्थागत तह(विद्यालय,स्वास्थ्य संस्था, कार्यालय)मा पानी शुद्धीकरण विधिको प्रयोग	प्रतिशत	५	२०	५०	७५	'' '' '' ''
निर्माण तथा मर्मत संभार औजार तथा सामग्री उपलब्ध हुने स्थानीय बजारका पसल	संख्या	४०	४५	४५	५०	तथ्यांक तथा अनुगमन प्रतिवेदन

४.६.२ कार्य योजना

क्र.	कृयाकलाप	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
------	----------	-------------------	---------------

स			
१	खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजनाहरुको तथ्यांक संकलन तथा अद्यावधिक गर्ने	एमवाससिसि	खा.पा.स.डि.का, फेडवासन, दातृ निकाय,
२	मर्मत संभार कार्यकर्ता लाई तालिम खानेपानी र सरसफाइ सम्बन्धी तालिम	एमवाससिसि	खा.पा.स.डि.का, फेडवासन
३	आयोजनाहरुको मर्मत संभार,विस्तार तथा स्तरोन्नती गर्ने (खानेपानी सुरक्षा योजना समेत लागू गर्ने)	खापासउस	खा.पा.स.डि.का, खानेपानी उपभोक्ता समिति, दातृ निकाय
४	खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिहरुलाई खानेपानी आयोजना व्यवस्थापन, खानेपानी सुरक्षा योजना, पानी सुद्धिकरण सम्बन्धि तालिम	एमवाससिसि	खा.पा.स.डि.का, फेडवासन, विकास साभेदार
५	नगर, वडा, टोल, विद्यालय स्तरमा पानी शुद्धीकरण सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम गर्ने	एम/वार्ड सिसि,विद्यालय	नगरपालिका,विकास साभेदार, फेडवासन,रेडक्रस
६	व्यवसायीसँग समन्वय गरि नगरपालिका स्तरमा वायो स्याण्ड फिल्टर उत्पादन तथा बिक्री वितरण गर्न पहल गर्ने	एम वास सिसि	नगरपालिका, विकास साभेदार
७	विश्व पानी दिवस (२२ मार्च) तथा राष्ट्रिय सरसफाइ सप्ताह (५ देखि ११ जुन) विशेष कार्यक्रम गरी मनाउने	एम/वार्ड वास सिसि,विद्यालय, खासउस,	नगरपालिका,फेडवासन, विकास साभेदार
८	खानेपानी आयोजनाका लागि जगेडा पार्टपुर्जाहरु स्थानीय बजारमा सहज उपलब्धता गराउने	एम/वार्ड वास सिसि,खासउस	स्थानिय व्यापारी,फेडवासन

४.७ : सुरक्षित खानाको प्रयोग सम्बन्धी व्यवहार प्रवर्द्धन र खाद्य सुरक्षा:

४.७.१ क्षेत्रगत सूचक, वर्तमान अवस्था र लक्ष्य

खाना सम्बन्धी सुरक्षित व्यवहार सम्बन्धमा कार्यशालाबाटै वर्तमान अवस्थाको अनुमान गरि सोही आधारमा लक्ष्य तोकिएको छ ।

सूचकहरु	ईकाइ	वर्तमान अवस्था	लक्ष्य (वर्षमा)			पुस्त्याईका आधारहरु
			०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	
भान्सा कोठाको उचित सरसफाइ भएका घरधुरी	प्रतिशत	७०	८०	९०	१००	अनुगमन प्रतिवेदन
भान्सा कोठाको उचित सरसफाइ कायम गरेका होटल, रेष्टुराँ, क्यान्टिनहरु	प्रतिशत	७०	८०	९०	१००	अनुगमन प्रतिवेदन
खानेकुराहरु राम्ररी पकाएर खाने खुवाउने अभ्यास भएका घरधुरीहरु	प्रतिशत	७५	८५	९५	१००	अनुगमन प्रतिवेदन
खानेकुराहरु राम्ररी पकाएर सुरक्षित तवरले भण्डारण गरि बेच्ने तथा खुवाउने अभ्यास भएका होटल,रेष्टुराँ,क्यान्टिन तथा चियाखाजा पसलहरु	प्रतिशत	६०	७५	८५	१००	अनुगमन प्रतिवेदन
काँचै खाने सागसब्जी तथा फलफूलहरु राम्ररी	प्रतिशत	७०	८०	९०	१००	अनुगमन प्रतिवेदन

धोएर खाने तथा खुवाउने अभ्यास भएका घरधुरी						
काँचै खाने सागसब्जी तथा फलफूलहरु राम्ररी धोएर खाने तथा खुवाउने अभ्यास भएका होटल, क्यान्टिन तथा रेष्टुराहरु	प्रतिशत	८०	८५	९५	१००	अनुगमन प्रतिवेदन
बासी तथा सडेगलेको खाना नखाने/ नवेच्ने गरेको	प्रतिशत	६५	७५	९०	१००	अनुगमन प्रतिवेदन
खाना पकाउने र खाने भाँडा सफा हुनुको साथै खानेकुरा र पिउने पानी छोपेर राखेको	प्रतिशत	७५	८०	९०	१००	अनुगमन प्रतिवेदन
खाद्य अनुगमन कार्य दलबाट सुरक्षित खानाको अनुगमन (चौमासिक रुपमा)	संख्या	०	४	८	१२	अनुगमन प्रतिवेदन, माइन्ट
बिशाक्त खानाको कारण बिरामी परेका	संख्या	१०००	५००	२५०	१००	स्वास्थ्य संस्थाको प्रतिवेदन तथा रेकर्ड
असुरक्षित खानाको कारण बिरामी परेका	संख्या	७०००	५०००	४०००	२०००	

४.७.२ कार्य योजना

क्र.स	कृयाकलापहरु	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
१	टोल टोलमा सुरक्षित एवं पोषणयुक्त खाना सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	एम/वाडं वास सिसि	स्वास्थ्य संस्था, पोषण कार्यक्रम, विकास साभेदार
२	सफा र व्यवस्थित भान्सा अभियान सञ्चालन गर्ने (धुवारहित चुल्होको प्रयोगसम्बन्धी उत्प्रेरणा जगाउने, भाडा राख्ने र्याकको व्यवस्था गर्न लगाउने, पर्याप्त उज्यालोपन, भाडाको सफाइ)	एम/वाडं वास सिसि	स्वास्थ्य संस्था, पोषण कार्यक्रम, विकास साभेदार
३	घरदैलो गरि चिया खाजा पसल, रेष्टुरा, होटल आदिमा पकाइएका खानेकुरालाई सुरक्षित तवरले राख्न जालीको व्यवस्था गर्न लगाउने	एम/वाडं वास सिसि, होटल व्यवसायी संघ	नगरपालिका, स्वास्थ्य संस्था, विकास साभेदार
४	खाद्य सुरक्षा कार्य दल गठन तथा चौमासिक रुपमा परिचालन गर्ने, प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्ने	एम/ वाडं वास सिसि	नगरपालिका, उद्योग व्यवसायी संघ
५	विद्यालय तथा कार्यालयमा जंक फूड निशेधित क्षेत्रको रुपमा विकास गर्न आवश्यक सचेतना तथा आचारसंहिताको निर्माण र कार्यान्वयन गर्ने	एम/ वाडं वास सिसि, विद्यालय, सम्बन्धित कार्यालय	नगरपालिका, उद्योग व्यवसायी संघ

४.८ : शहरी क्षेत्रमा पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धन र सरसफाइ सामग्रीको बजारीकरण

४.८.१ क्षेत्रगत सूचक, वर्तमान अवस्था र लक्ष्य

सूचकहरु	ईका इ	वर्तमान अवस्था	लक्ष्य (आ.वर्षमा)			पुस्त्याईका आधारहरु
			०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	

नगरमा रहेका जम्मा प्रमुख बजार क्षेत्र (१० वटा)	संख्या	०	२	६	१०	नामावली सूचि
सफा स्वच्छ हरियाली युक्त बजार क्षेत्र	संख्या	०	२	६	१०	प्रतिवेदन, माइन्सुट
नियमित रुपमा सार्वजनिक स्थलहरु, सडक, बाटाघाटो सफा गर्ने बजार क्षेत्र	संख्या	०	५	८	१०	प्रतिवेदन, माइन्सुट
बजार स्तरीय खानेपानी,सरसफाई तथा स्वच्छता समन्वय समिति गठन भएका बजार क्षेत्र	संख्या	०	५	१०	१०	प्रतिवेदन, माइन्सुट
बजार खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता विकास कार्य योजना निर्माण भएका बजार क्षेत्र	संख्या	०	३	८	१०	प्रतिवेदन, माइन्सुट
खानेपानीको सहज आपूर्ति व्यवस्था भएका बजार क्षेत्र	संख्या	२	४	७	१०	प्रतिवेदन, माइन्सुट
सार्वजनिक शौचालयको निर्माण र व्यवस्थापन भएका बजार क्षेत्र	संख्या	२	४	७	१०	प्रतिवेदन, माइन्सुट
ढल निकासको उचित व्यवस्थापन भएका बजार क्षेत्र	संख्या	०	३	७	१०	प्रतिवेदन, माइन्सुट
घर र पसलबाट निस्कने ठोस फोहरको बर्गिकरण गर्ने अभ्यास भएका बजार क्षेत्र	संख्या	०	३	७	१०	प्रतिवेदन, माइन्सुट
घर र पसलबाट निस्कने ठोस तथा तरल फोहरको सुरक्षित व्यवस्थापन गर्ने अभ्यास भएका बजार क्षेत्र	संख्या	०	३	७	१०	प्रतिवेदन, माइन्सुट
प्लाष्टिकजन्य पदार्थको न्युनीकरण र उचित व्यवस्थापन भएका बजार क्षेत्र	संख्या	०	३	७	१०	प्रतिवेदन, माइन्सुट
वाटोघाटो, सार्वजनिक स्थल, चौतारो सफा भएका बजार क्षेत्र	संख्या	०	३	७	१०	प्रतिवेदन, माइन्सुट
ल्याण्डफिल साइटको व्यवस्थापन तथा नियमित सेवामा पहुँच भएका बजार क्षेत्र	संख्या	१	३	६	१०	प्रतिवेदन, माइन्सुट
फूल तथा बोटबिरुवा रोपेर सुन्दरता तथा हरियाली प्रवर्द्धन गरिएका बजार क्षेत्र	संख्या	२	५	८	१०	प्रतिवेदन, माइन्सुट
कम्तिमा एक पार्क भएका बजार क्षेत्र	संख्या	०	१	२	३	प्रतिवेदन, माइन्सुट
खानेपानी र सरसफाईका सामग्रीहरु सजिलै पाइने बजार क्षेत्र	संख्या	१०	१०	१०	१०	प्रतिवेदन, माइन्सुट

हाल खानेपानी र सरसफाईको बजार सन्तोषजनक रहेतापनि अभियानका क्रममा कपडाको प्याड, वायो स्याण्ड फिल्टर, पानीको गुणस्तर परिक्षण ल्यावको उत्पादन तथा व्यवस्थापन पक्षमा जोड दिनु पर्नेछ ।

४.८.२ कार्य योजना

क्र. स	क्रियाकलापहरु	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
१	बजार स्तरीय खानेपानी,सरसफाई तथा स्वच्छता समन्वय समिति गठन गर्ने वा बजार व्यवस्थापन समितिलाई नै बजार क्षेत्रमा पूर्ण सरसफाई प्रवर्द्धनमा जिम्मेवारी तोक्ने	एम/वार्ड वास सिसि	उद्योग वाणिज्य संघ, नगरपालिका, विकास साभेदार

२	बजार भेला गरि कार्य योजना तयार पार्ने र कार्यान्वयन गर्ने	बजार समिति, एम/वार्ड वास सिसि	उद्योग वाणिज्य संघ, नगरपालिका, विकास साभेदार
३	ठाउँ ठाउँमा शिक्षा, सूचना, सावधान मूलक बोर्डहरु राख्ने (घर पसल, होटल आदिसँग साभेदारिता तथा सौजन्यमा)	बजार समिति, एम/वार्ड वास सिसि	उद्योग वाणिज्य संघ, नगरपालिका, विकास साभेदार
४	घरायसी तहमा फोहोरलाई स्रोत मै वर्गीकरण गरि डस्टबिन, बोरामा राख्ने, मल बनाउने, वा ल्याण्डफिल साइटमा पठाउने	बजार समिति, बजारवासी,टोल	नगरपालिका /सहयोगी निकाय
५	फोहोर मैला व्यवस्थापन सम्बन्धी बजार स्तरीय आचारसंहिता निर्माण तथा कार्यान्वयन गराउने	बजार समिति, एम/वार्ड वास सिसि	नगरपालिका /सहयोगी निकाय
६	साप्ताहिक रुपमा सार्वजनिक स्थलको सरसफाइ गर्ने (राजमार्ग,सडक, धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थलहरु, ताल,पोखरी,खोला आदि)	बजार समिति, एम/वार्ड/टोल वास सिसिसि	नपा, बजार व्य स, टोल विकास समिति
७	फुलवारी निर्माण, करेसावारी निर्माण, कौशी खेती सम्बन्धी अभियान चलाउने	नपा/वडा समन्वय समिति,बजार,टोल समिति	कृषि कार्यालय/सहयोगी निकाय
८	सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा स्तरोन्नती र व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने	बजार समिति, सा.शौ.सं.स., एम/वार्ड/टोल वास सिसि	नगरपालिका, उद्योग संघ, विकास साभेदार
९	व्यवस्थित र सुरक्षित खानेपानी निर्माण तथा व्यवस्थापन, पानी शुद्धीकरण विधि सम्बन्धी कार्यमूलक तथा सचेतनामूक गतिविधिहरु सञ्चालन गर्ने	एम/वार्ड वास सिसि, व.व्य.स.	नगरपालिका, विकास साभेदार
१०	ढल निर्माण तथा व्यवस्थापन गर्ने (आवश्यक स्थानमा)	एम/वार्ड वास सिसि	नगरपालिका, विकास साभेदार
११	सेनेटरी ल्याण्डफिल साइट निर्माण तथा सञ्चालन गर्ने (नगरपालिकामा कम्तिमा १)	एम/वार्ड वास सिसि	नगरपालिका, विकास साभेदार
१२	प्लाष्टिकको भोलामुक्त सफा शहर अभियान चलाउने	एम/वार्ड वास सिसि, व.व्य.स.	नगरपालिका, विकास साभेदार,उद्योग वा.सं
१३	आवश्यक स्थानहरुमा बधशालाहरु निर्माण गर्ने	व्यवसायी आफै, उ.वा.सं, व.व्य.स.	नगरपालिका, कृषि तथा पशुसेवा कार्यालय
१४	पार्क निर्माण तथा व्यवस्थापन गर्ने (नपामा कम्तीमा ३ स्थानमा)	एम/वार्ड वास सिसि, व.व्य.स.	नगरपालिका, वडा,सरोकारवाला
१५	खानेपानी र सरसफाइका सामग्रीहरुको सहज उपलब्धताका लागि पसल तथा सप्लायरसँग समन्वय गर्ने	एम/वार्ड वास सिसि, व.व्य.स.	नगरपालिका, उद्योग संघ, विकास साभेदार
१६	खानेपानी र सरसफाइका सामग्रीहरुको सहज उपलब्धता स्थानीय स्तरमा गराउने	एम/वार्ड वास सिसि, व.व्य.स.	नगरपालिका, उद्योग संघ, विकास साभेदार
१७	सार्वजनिक स्थल, खेलकुद स्थल र वस पार्कमा शौचालय एवं पानीको व्यवस्था मिलाउने	सम्बन्धित वाससिसि, व.व्य.स, वडा, नपा, खासउस,	विकास साभेदार, उवासंघ
१८	समय समयमा रोचक सचेतनामूलक, प्रचार प्रसारात्मक कृयाकलापहरु सञ्चालन गर्ने	एम/वार्ड वास सिसि, व.व्य.स.	विकास साभेदार, उवासंघ, नपा, वडा
१९	सार्वजनिक शौचालयनिर्माण तथा सञ्चालन सम्बन्धि र फोहोर व्यवस्थापन सम्बन्धि नीति तयार पारी कार्यान्वयन	सम्बन्धित वाससिसि, व.व्य.स, उवासंघ	विकास साभेदार

	गर्ने		
२०	पूर्ण सरसफाइ उन्मुख बजार विकासका लागि उत्प्रेरणा, पुरस्कार, सम्मान	सम्बन्धित वाससिसि, बव्यस, उ.वा.स	नगरपालिका, विकास साभेदार

४.५ जलवायु परिवर्तन तथा जोखिम न्यूनीकरण

४.५.१ क्षेत्रगत सूचक, अवस्था तथा लक्ष्य तालीका

सूचकहरू	इकाई	वर्तमान अवस्था	लक्ष्य (आ.वर्षमा)			पुस्त्याइका आधारहरू
			०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	
जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी क्षेत्रगत कार्य समूह स्थापना भएको	संख्या	०	२	५	५	
नपा स्तरमा जलवायु परिवर्तन तथा जोखिम न्यूनीकरण (ज.प.जो.न्यु.) सम्बन्धि रणनीतिक योजना निर्माण भएको	संख्या	०	२	५	५	जपजोन्यू रणनीतिक योजना
वडा स्तरमा जलवायु परिवर्तन र जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी रणनीतिक योजना निर्माण भई कार्यान्वयन भएको	संख्या	०	२	५	५	जपजोन्यू रणनीति योजना, प्रतिवेदन
नपा तथा वडा स्तरमा जपजोन्यू सम्बन्धी कोषको स्थापना तथा परिचालन भएको	संख्या	०	२	५	५	विपद् व्यवस्थापन समिति
नगरपालिका स्तरमा जपजोन्यू को क्षेत्रमा सक्रिय निकायहरू	संख्या	८	८	८	८	
नपा स्तरमा जपजोन्यूको लागि वार्षिक रूपमा स्थानीय तहहरूको परिषद्बाट विनियोजन हुने बजेट	हजारमा	२०००	२५००	३०००	३५००	तथ्यांक, प्रतिवेदन
नपा स्तरमा जपजोन्यूको लागि वार्षिक रूपमा स्थानीय तह वाहेक अन्य सरकारी तथा गैसस निकायहरूबाट विनियोजन हुने बजेट	हजारमा	१००००	थप ४ लाख	थप ४ लाख	थप ४ लाख	तथ्यांक, प्रतिवेदन

४.५.२ कार्य योजना

क्र.स	कृयाकलाप	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
१	नगरमा जलवायु परिवर्तन र विपद् न्यूनीकरण सम्बन्धि अभिमुखिकरण तालीम सञ्चालन	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह	विकास साभेदार
२	नगरमा जलवायु परिवर्तन र विपद् न्यूनीकरण सम्बन्धि तालीम प्राप्त मानव संसाधनको रोष्टर तयार गर्ने	डिवाससिसि, सचिवालय	विकास साभेदार
३	जलवायु अनुकुलन योजना तयारी तथा कार्यान्वयन -	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह,	विकास साभेदार

	नपा र वडा तहमा)		
४	विपत न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन योजना तयारी तथा कार्यान्वयन (नपा र वडा तहमा)	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह तथा आम जनसमुदाय	विकास साभेदार
५	जलबायू परिवर्तनका असर तथा जोखिम न्यूनीकरण गरी निर्माण तथा मर्मत सुधार गरि खानेपानी आयोजना सञ्चालन	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह तथा आम जनसमुदाय	विकास साभेदार
६	जलबायू परिवर्तनका असर तथा जोखिम न्यूनीकरण गरी बाटोघाटो लगायतका संरचना निर्माण गर्ने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह तथा आम जनसमुदाय	विकास साभेदार
७	घरभित्रको धुवाँ रहित वडा र नपा घोषणा गर्ने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह, आम जनसमुदाय	विकास साभेदार
८	जलवायु परिवर्तनको जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धि कार्य गर्ने निकायहरू बीचमा सञ्जाल, नियमित बैठक र समिक्षा	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह,	विकास साभेदार
९	विपत तथा प्रकोपको सम्बोधनको लागि क्लोरिन भोल, सरसफाई सामग्रीको भण्डारण गर्ने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह,	विकास साभेदार
१०	आपतकालिन खानेपानी र सरसफाई सम्बन्धी कोष स्थापना गर्ने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह,	विकास साभेदार
११	खानेपानी तथा सरसफाई आयोजनाको स्रोत संरक्षणको लागि वृक्षारोपण गर्ने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह, आम जनसमुदाय	विकास साभेदार
१२	भुसंरक्षण, तटबन्धन, नदिखोला छेउमा वृक्षारोपण	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह, आम जनसमुदाय	विकास साभेदार

४.१० लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण, बानी व्यहोरा विकास तथा परिवर्तन

४.१०.१ क्षेत्रगत सूचक,वर्तमान अवस्था र लक्ष्य तालिका

सूचकहरू	ईकाइ	वर्तमान अवस्था	लक्ष्य (आ.बर्षमा)			पुस्त्याईका आधारहरू
			०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	
लैंगिक तथा सामाजिक समावेशी नगर तथा वडा तहका वास समन्वय समितिहरू (३३ प्र.महिला सहित)	संख्या	१	१०	१०	१०	प्रतिवेदन, माइन्सुट
लैंगिक तथा सामाजिक समावेशी टोल तथा बजार तहका वास समन्वय समितिहरू (३३ प्र.महिला सहित)	संख्या	०	३०	१२०	१५०	प्रतिवेदन, माइन्सुट
लैंगिक तथा सामाजिक वर्ग, समूहका सवेदनशील तथ्यांक भएका स्थानीय तह	संख्या	१	३	५	५	प्रतिवेदन, माइन्सुट
क्षमता अभिवृद्धिका क्रियाकलाप संचालन गर्दा अनिवार्यतः लैंगिक सन्तुलन कायम गर्ने स्थानीय तह	संख्या	०	१०	१०	१०	प्रतिवेदन, माइन्सुट

पूर्ण सरसफाई जनचेतनामूलक सामग्री विकास गर्दा लैंगिक पक्ष र समावेशितामा ध्यान दिने स्थानीय तह	संख्या	०	१०	१०	१०	प्रतिवेदन, माइन्सुट
लैंगिक, अपांग, बाल, वृद्ध सम्बेदनशील सुविधाहरू प्रवर्द्धन गर्ने स्थानीय तह	संख्या	०	१०	१०	१०	प्रतिवेदन, माइन्सुट
आयआर्जन र जीविकोपार्जनमुखी सरसफाइका क्रियाकलापहरू प्रवर्द्धन गर्ने स्थानीय तह	संख्या	०	१०	१०	१०	प्रतिवेदन, माइन्सुट
नियमित रूपमा व्यवहार परिवर्तनमूलक सामग्रीहरू प्रसारण गर्ने संचार माध्यमहरू	संख्या	१	३	३	३	प्रतिवेदन, प्रसारण सामग्री
नियमित रूपमा व्यवहार परिवर्तनमूलक खोजमूलक सामग्रीहरू प्रकाशन गर्ने संचार माध्यमहरू (नगर भित्र तथा बाहिर)	संख्या	०	२	४	६	प्रतिवेदन, अभिलेख
पूर्ण सरसफाई प्रवर्द्धनका लागि रणनीतिक स्थानमा राखिएका होर्डिङ बोर्ड संख्या	संख्या	१५	३०	४५	६०	सम्बन्धित निकायको प्रतिवेदन
व्यवहार परिवर्तनका अभियान संचालन गर्ने निकाय (नगर तह तथा वाह्य, सरकारी तथा गैसस निकाय)	संख्या	४	४	५	५	अभिलेख, प्रतिवेदन
नगरपालिका स्तरीय सञ्चार रणनीति योजना	संख्या	०	१	१	१	रणनीति योजना
खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समितिमा ३३ प्रतिशत र मुख्य पदमा कम्तीमा १ महिलाको प्रतिनिधित्व भएका समिति - ५ वटा समिति हुने	संख्या	२	४	६	५	सम्बन्धित निकायको प्रतिवेदन
जातियताका हिसाबले समानुपातिक प्रतिनिधित्व भएका खा.स.उ.स	संख्या	२	४	६	५	प्रतिवेदन, माइन्सुट
महिला तथा पछाडि पारिएका वर्गहरूको निर्णय प्रकृत्यामा अर्थपूर्ण सहभागिता हुने गरेका खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समिति	संख्या	२	४	६	५	प्रतिवेदन, माइन्सुट

४.१०.२ कार्य योजना

क्र.स	कृयाकलाप	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
१	नगरमा पूर्ण सरसफाई बस्नर लगायतका सूचना, शिक्षा तथा सञ्चारमूलक सामग्रीहरू तयार पार्ने (पोष्टर, गीत, अडियो, भिडियो सडक नाटक आदि)	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह,	विकास साभेदार
२	ठाउँ ठाउँमा पूर्ण सरसफाई सम्बन्धी होर्डिङ बोर्डहरू राख्ने, घर तथा कार्यालयमा आनीबानी परिवर्तन सम्बन्धी फेलेक्स पोष्टर राख्ने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह,	विकास साभेदार

३	ऋयक्तगलअबतध्यल क्तचवतभनथ उबिल तयार पारी संलग्न निकायहरू बीचमा समन्वय र सहकार्य गरी एकै किसिमका व्यवहार परिवर्तन सम्बन्धी सामग्री (फेलेक्स, पोष्टर आदि) प्रयोग गर्ने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह,	विकास साभेदार
४	नगर तथा वडा स्तरीय समन्वय समितिहरू, तालिम गोष्ठीहरूमा पछाडि पारिएका वर्गहरूको सहभागिता वृद्धि गर्न अन्तरक्रिया तथा अभिमुखीकरण गर्ने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह,	विकास साभेदार
५	पछाडि पारिएका वर्गहरूलाई लक्षित गरी आनीबानी परिवर्तन र सहभागिता वृद्धि सम्बन्धमा अभिमुखीकरण तथा सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह,	विकास साभेदार
६	खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिमा ३३ प्रतिशत र मुख्य पदमा कम्तीमा १ महिलाको प्रतिनिधित्वका लागि उपभोक्ता समितिहरूलाई उत्प्रेरणा जगाउने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह, खासउस	विकास साभेदार
७	खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिहरूमा महिला प्रतिनिधित्व वृद्धि गराउने (वडा वाससिसीमा ३३ प्रतिशत, अन्यमा सकेसम्म)	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह, खासउस	विकास साभेदार
८	नपा तथा वडा तहमा सञ्चालन गरिने जुनसुकै तालिम,गोष्ठीमा आनीबानी परिवर्तन, सामाजिक समावेशीकरणलाई समावेश गर्ने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह,	विकास साभेदार
९	सचेतना मूलक खोज मूलक कार्यक्रम प्रसारण तथा प्रकाशन गर्ने एवं प्रमाणमा आधारित पैरवी तथा सञ्चार प्याकेजको प्रयोग गर्ने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह,	विकास साभेदार
१०	खानेपानी उपभोक्ता समितिमा महिला तथा पछि पारिएका वर्गको समानुपातिक र अर्थपूर्ण प्रतिनिधित्व गराउने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह, खासउस	विकास साभेदार

परिच्छेद ५. ध्वज का संस्थागत संरचनाहरू र तिनका प्रमुख कार्यहरू

५.१.१ नगरपालिका स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति :

नगरपालिका स्तरमा नगर प्रमुख अध्यक्ष, नगरउपप्रमुख उपाध्यक्ष, सबै वडाका अध्यक्षहरू पदेन सदस्य, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सदस्य सचिव र विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्था, सञ्जाल, समिति, विकास साम्नेदार तथा सहजीकरण सहयोग गर्ने निकायका प्रतिनिधिहरू सदस्य रहने गरि एक समावेशी नगरपालिका स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति गठन भई सकेको छ । वास योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन, उपलब्धीहरूको अनुगमन, बैठक तथा समिक्षा गोष्ठी आयोजना, तथ्यांक तथा कार्य योजना अद्यावधीकरण, सूचना तथा सञ्चार, समन्वय लगायतका कार्यहरू गर्न नगरपालिका स्तरमा नगरपालिका स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति (एमवासिसिसि) क्रियाशील र जिम्मेवार रहने छ । नगरपालिकाबाट विनियोजन हुने बजेटबाट वास योजना बमोजिमको क्रियाकलाप बनाउन तथा थप बजेट व्यवस्थापन गर्न, वडा, तथा टोलटोलमा अभियान सञ्चालन गर्न सहयोग गर्ने हेतुले नगरपालिका स्तरमा एक कार्य दल गठन गरिने छ । उक्त कार्यदलमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, खानेपानी, सरसफाइ, शिक्षा, स्वास्थ्य, सामाजिक विकास, कृषि, पशु लगायतका शाखा प्रमुखहरू, संघसंस्थाका प्रतिनिधि रहनेछन् । त्यसैगरि एक अनुगमन संयन्त्र बनाइने छ ।

५.१.२ समन्वय समितिको कार्यहरू:

- नगरपालिकाको खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी विवरण तयार पार्ने र अद्यावधिक गर्ने ।
- वास योजना तर्जुमा गरि नगर परिषदबाट पारित गराई नगरपालिकाको दस्तावेजको रूपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
- वास योजनालाई दृष्टिगत गरी बार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा गरी नगर परिषदबाट पारित गर्ने ।
- कम्तिमा २ महिनामा एक पटक बैठक बसी कार्यक्रमको समिक्षा, चुनौतिहरूको विश्लेषण र कार्य योजना तर्जुमा गर्ने ।
- सरसफाइ प्रवर्धन सम्बन्धी क्रियाकलापहरू तथा सो को लागि आवश्यक बजेट सहितको अल्पकालिन र दीर्घकालिन योजना बनाइ नगरपालिका स्तरीय संयुक्त कार्ययोजना तयार पार्ने र कार्यान्वयन गर्ने ।
- नियमित अनुगमन गर्न अनुगमन टोली गठन गर्ने र समुदाय तथा विद्यालयहरूलाई प्राविधिक सरसल्लाह तथा सहयोग उपलब्ध गराउने ।
- निर्वाधरूपमा कार्यक्रमहरूको सरल कार्यान्वयनको निमित्त समिक्षा बैठक लगायत अनुगमन क्रियाकलापहरू संचालन र आयोजना गर्ने ।
- आवश्यक सूचना र निर्णयको परस्पर आदान प्रदानको लागि प्रदेश तथा जिल्ला खानेपानी तथा सरसफाइ समन्वय समितिसँग समन्वय गर्ने ।
- कार्यक्रमको लागि स्रोत साधनको पहिचान तथा सरोकारवालाहरूको खोजी विश्लेषण र परिचालन गर्ने ।
- क्षेत्रगत क्रियाकलापहरूको योजना, कार्यक्रम र कार्यसम्पादनको मूल्याङ्कन गर्नका लागि हरेक तीन महिनामा बैठक आयोजना गर्ने ।
- उपयुक्तता तथा आवश्यकता अनुसार नौला एवं सिर्जनशील क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने ।
- सरसफाइ स्रोत केन्द्र, सरसफाइ कोष स्थापना र सञ्चालन गर्ने गराउने ।
- यस वास योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन र दिगोपनाका लागि आवश्यक कार्य गर्ने ।

५.२.१ वडा स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति

वडा स्तरमा वडा अध्यक्ष नै वडा स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिको अध्यक्ष, वडा सदस्यहरू पदेन सदस्य, वडा सचिव सदस्य सचिव, र विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्था, सञ्जाल, समिति, सहजीकरण सहयोग गर्ने निकायका प्रतिनिधिहरू सदस्य रहने गरि समिति गठन गरिने छ । समन्वय समितिको कामलाई थप चुस्त बनाउन वडा सदस्य, बिषयगत शाखा र संघसंस्थाका प्रतिनिधि सम्मिलित एक कार्य दल एवं वडा अध्यक्ष वा तोकेको सदस्यको संयोजकत्वमा एक अनुगमन संयन्त्र बनाइने छ ।

५.२.२ वडा समन्वय समितिको काम

- वडाको खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी विवरण तयार पार्ने र अद्यावधिक गर्ने ।
- वास योजना तर्जुमा गरि परिषद्बाट पारित गराई वडाको दस्तावेजको रूपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
- वास योजनालाई दृष्टिगत गरी बार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा गरी वडा तथा नगर परिषद्बाट पारित गर्ने ।
- महिनामा एक पटक बैठक बसी कार्यक्रमको समिक्षा, चुनौतिहरूको विश्लेषण र कार्य योजना तर्जुमा गर्ने ।
- सरसफाइ प्रवर्धन सम्बन्धी क्रियाकलापहरू तथा सो को लागि आवश्यक बजेट सहितको अल्पकालिन र दीर्घकालिन योजना बनाई नगरपालिका स्तरीय संयुक्त कार्ययोजना तयार पार्ने र कार्यान्वयन गर्ने ।
- नियमित अनुगमन गर्न अनुगमन टोली गठन गर्ने र समुदाय तथा विद्यालयहरूलाई प्राविधिक सरसल्लाह तथा सहयोग उपलब्ध गराउने ।
- निर्वाधरूपमा कार्यक्रमहरूको सरल कार्यान्वयनको निमित्त समीक्षा बैठक लगायत अनुगमन क्रियाकलापहरू संचालन र आयोजना गर्ने ।
- आवश्यक सूचना र निर्णयको परस्पर आदान प्रदानको लागि नगरपालिका, जिल्ला स्तरीय खानेपानी तथा सरसफाइ समन्वय समितिसँग समन्वय गर्ने ।
- कार्यक्रमको लागि स्रोत साधनको पहिचान तथा सरोकारवालाहरूको खोजी विश्लेषण र परिचालन गर्ने ।
- क्षेत्रगत क्रियाकलापहरूको योजना, कार्यक्रम र कार्यसम्पादनको मूल्याङ्कन गर्नका लागि हरेक तीन महिनामा समिक्षा बैठक आयोजना गर्ने ।
- उपयुक्तता तथा आवश्यकता अनुसार नौला एवं सिर्जनशील क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने ।
- सरसफाइ स्रोत केन्द्र, सरसफाइ कोष स्थापना र सञ्चालन गर्ने गराउने ।
- यस वास योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन र दिगोपनाका लागि आवश्यक कार्य गर्ने ।

५.३.१ टोल स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति

टोल स्तरीय सामुहिक भेलाबाट एक समावेशी टोल स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति गठन गरिने छ । टोल समिति आवश्यकतानुसार सबै स-साना टोल, जातजाती, महिला पुरुष समावेश हुनेगरि ११ देखि १५ सदस्य गठन गर्न सकिने छ । त्यसैगरि दक्ष मानवसंसाधन सम्मिलत अनुगमन तथा उत्प्रेरणा समूह गठन तथा परिचालन गरिने छ ।

५.३.२ टोल समितिको काम

- तथ्यांक संकलन तथा विश्लेषण गरी सामुहिक भेलाबाट कार्य योजना तर्जुमा गर्ने ।
- अनुगमन तथा उत्प्रेरणा समूह गठन तथा परिचालन गर्ने ।
- घरदैलो गरि आवश्यक उत्प्रेरणा गर्ने ज्ञान र सीप प्रवर्द्धन गर्ने,
- वास संरचनाहरूको निर्माण, प्रयोग तथा मर्मतसंभार स्तरोन्नती लगायतका कार्य भए नभएको हेर्न घरदैलो कार्यक्रम गर्ने ।
- कार्य योजनाको कार्यान्वयन गराउने ।
- सरसफाइ कोष स्थापना र नियमित सञ्चालन गर्ने
- सरसफाइ स्रोत केन्द्र स्थापना र सञ्चालन गर्ने
- मासिक बैठक बसी आवश्यक छलफल गरी कार्य योजना बनाई कार्य गर्ने ।
- आवश्यकतानुसार वडा स्तरीय समन्वय समिति, वडा कार्यालय वा अन्य सरोकारवालासँग समन्वय गर्ने ।
- वास योजनाको कार्यान्वयन सम्बन्धी अन्य सम्पूर्ण आवश्यक कार्य गर्ने ।

५.४.१ विद्यालय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति

हरेक विद्यालयमा तपशिल बमोजिमको ७ सदस्यसय विद्यालय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति गठन गरिने छ ।

- क) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्षले तोकेको सो समितिको सदस्य - अध्यक्ष
- ख) विद्यालयका प्रधानाध्यापक - सदस्य
- ग) शिक्षक अभिभावक सङ्घले आफूमध्येबाट छानी पठाएको एकजना महिला सदस्य - सदस्य
- घ) विद्यालय सेवा क्षेत्रभित्र रहेको स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाको प्रतिनिधि एकजना - सदस्य
- ङ) बाल क्लबका पदाधारीहरूले आफूमध्येबाट छानी पठाएको एकजना छात्रा सहित दुईजना - सदस्य
- च) विद्यालय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्पर्क शिक्षक एकजना - सदस्य सचिव

५.४.२ समितिको काम

- विद्यालय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सुविधाहरूको सुनिश्चितताका लागि सहभागितात्मक योजना, तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने,
- विद्यालयमा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्धनका लागि सरोकारवालाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने,
- विद्यालय सुधार योजनामा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताका क्रियाकलापहरू समावेश गराइ स्वच्छताको अभ्यास गराउने वातावरण तयार गर्ने,
- विद्यालयलाई मापदण्डको आधारमा उत्कृष्ट अवस्थामा पुर्याउनका लागि आवश्यक स्रोतहरूको खोजी र व्यवस्थापन गर्ने,
- विद्यालयका खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सुविधाहरूको मर्मत, सम्भार, रेखदेख र अनुगमन गर्ने,
- विद्यालय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको स्वअनुगमन फाराम भरी विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई उपलब्ध गराउने,
- विद्यालयलाई तीनतारायुक्त बनाउन र निरन्तरता दिनका लागि विद्यालय व्यवस्थापन, प्रशासन र बालक्लबसँग समन्वय गरी अन्य आवश्यक क्रियाकलापहरू गर्ने,
- विद्यालय रहेको टोल तथा सेवा क्षेत्रलाई पूर्ण सरसफाइ उन्मुख क्षेत्रको रूपमा विकास गर्न समिति, बाल क्लब, विद्यालय सबै अभियानहरूमा सहभागी भई महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्ने ।

परिच्छेद ६. लागत अनुमान, स्रोत साधन व्यवस्थापन

६.१ लागत अनुमान

यस नगरपालिकाको पूर्ण सरसफाइ लक्ष्य हासिल गर्न तपशिल बमोजिमका कृयाकलापहरू सञ्चालन गर्दा एवं खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी संरचनाहरूको निर्माण, स्तरोन्नती, व्यवस्थापन तथा सञ्चालन गर्दा अनुमानित लागत कुल ५ अरब, २८ करोड ७ लाख ४६ हजार अनुमान गरिएको छ ।

क्र सं	कृयाकलापहरु	प्रमुख जिम्मेवारी	आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग	कार्य सम्पादन गर्ने बर्ष			अनुमानित लागत
				आ.ब २०७५/७६	आ.ब २०७६/७७	आ.ब २०७७/७८	
१.	क्षेत्रगत समन्वय र योजना तर्जुमा						10205000
1.1	वडा,बजार तथा टोल स्तरीय खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति गठन गर्ने (१५ सय प्रति वडा :५,बजार समिति:१०, १ हजार प्रति टोल: १४०) र माइनेट रजिष्टर (टोल विकास समिति गठन सहीत)	नगरपालिका, वडा कार्यालय	नगरपालिका, वडा कार्यालय, विकास साभेदार				2,20,000
1.2	नगरपालिका स्तरीय खानेपानी,सरसफाई तथा स्वच्छता समन्वय समितिको बैठक (त्रैमासिक रुपमा) ८ हजार प्रति बैठक, १५)	एम वास सिसि	नगरपालिका, विकास साभेदार				1,20,000
1.3	नगरपालिका स्तरीय वास रणनीतिक योजना तयारी, छपाई, सार्वजनिकरण एवं वितरण	एम वास सिसि	नगरपालिका, विकास साभेदार				250,000
1.4	वडा स्तरीय वास तथा पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक योजना तयारी, छपाई, सार्वजनिकरण एवं वितरण	एम वास सिसि, वार्ड वास सिसि	नगरपालिका, वडा कार्यालय, विकास साभेदार				450000
1.5	वडा स्तरिय खानेपानी,सरसफाई तथा स्वच्छता समन्वय समितिको द्विमासिक बैठक (३० पटक, ३ हजार प्रति बैठक,५ वटा समिति)	वार्ड वास सिसि	वडा कार्यालय, विकास साभेदार				405000
1.6	बजार एवं टोल स्तरीय वास सिसि को मासिक बैठक सञ्चालन (३० पटक, रु १ हजार प्रति बैठक १५० समिति)	वार्ड/ क्लष्टर,टोल वास सिसि	वडा कार्यालय, विकास साभेदार				450000

1.7	नगरपालीका र वडा कार्यालयमा सरसफाई स्रोत केन्द्र स्थापना र सञ्चालन	नगरपालिका, वडा कार्यालय	नगरपालिका, वडा कार्यालय, विकास साभेदार				250000
1.8	नगरपालीका तथा वडा तहमा सरसफाई कोष स्थापना र सञ्चालन	नगरपालिका, वडा कार्यालय	नगरपालिका, वडा कार्यालय, विकास साभेदार				900000
1.9	अन्तरसम्बन्धित विषयहरूको सम्बोधन (विपद व्यवस्थापन, जलवायु परिवर्तनको अनुकूलन आदि)	नगरपालिका, वडा कार्यालय, नेरेसो, सहयोगी निकाय	नगरपालिका, वडा कार्यालय, विकास साभेदार				7500000
२	क्षमता विकास						4056000
2.1	पूर्ण सरसफाई सहजकर्ता, कार्यालयका विषयगत फोकल पर्सन र छनोट गरिएका प्रतिनिधिहरूका लागि पूर्ण सरसफाई सम्बन्धी प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम (५ दिनको, २० जना)	एम वास सिसि, विकास साभेदार	नगरपालिका, वडा कार्यालय, विकास साभेदार				500000
2.2	नगर पालीका स्तरीय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता समन्वय समिति र सरोकारवालाहरूको लागि पूर्ण सरसफाई सम्बन्धी तालिम	एम वास सिसि, विकास साभेदार	नगरपालिका, विकास साभेदार				60000
2.3	नगर पालीका स्तरीय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना तर्जुमा कार्यशाला ३ दिनको	एम वास सिसि, विकास साभेदार	नगरपालिका, विकास साभेदार				130000

2.4	वडा स्तरीय खानेपानी,सरसफाई तथा स्वच्छता समन्वय समिति र सरोकारवालाहरुको लागि पूर्ण सरसफाई सम्बन्धी तालिम र अभिमूखीकरण	एम, वार्ड वास सिसि, विकास साम्भेदार	नगरपालिका,वडा कार्यालय, विकास साम्भेदार				540000
2.5	वडा स्तरीय वास योजना तर्जुमा कार्यशाला (२ दिन)	एम, वार्ड सिसि, विकास साम्भेदार	नगरपालिका,वडा कार्यालय, विकास साम्भेदार				450000
2.6	महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन तथा कपडाको प्याड बनाउने तालिम (प्रत्येक वडाका २ जना महिला, मावि विद्यालयका शिक्षक, बिद्यार्थी) २ दिने तालिम ३० जनालाई	एम वास सिसि, विकास साम्भेदार	नगरपालिका,वडा कार्यालय, विकास साम्भेदार				300000
2.7	वडा, क्लष्टर,विद्यालय तहमा महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन तथा कपडाको प्याड बनाउने एक दिने तालिम (स्वयम् सेविका, शिक्षिका, अन्य पिछडिएका महिला, सिलाई जानेका महिला) वडामा १० हजार र क्लष्टर तह: ३६, र विद्यालय तह: २० मा ६ हजारका दरले) प्रति विद्यालय २ जना शिक्षकलाई सहभागी बनाउने	एम,वार्ड वास सिसि, विकास साम्भेदार	नगरपालिका,वडा कार्यालय, विकास साम्भेदार				426000
2.8	नगर पालीका स्तरीय फोहोरमैला व्यवस्थापन तथा इकोसान सम्बन्धी ६ दिने तालिम (२५ जनालाई)	एम वास सिसि, उ.वा.सं, बजार व्य.स.विकास साम्भेदार	नगरपालिका,वडा कार्यालय, विकास साम्भेदार				500000

2.9	वडा स्तरीय फोहरमैला व्यवस्थापन तथा इकोसान सम्बन्धी एक दिने तालिम (३० जनालाई)	एम,वार्ड वास सिसि, विकास साम्भेदार	नगरपालिका,वडा कार्यालय, विकास साम्भेदार				225000
2.10	वडा स्तरीय शिक्षक, वि.व्य.स, शि.अ.सं, बाल क्लब प्रतिनिधिहरुको पूर्ण सरसफाइ र व्यवहार परिवर्तन सम्बन्धी एक दिने अभिमुखीकरण कार्यक्रम	एम,वार्ड वास सिसि, विकास साम्भेदार	नगरपालिका,वडा कार्यालय, विकास साम्भेदार				225000
2.11	वडा स्तरीय सुरक्षित पानी सम्बन्धी एक दिने तालिम (ट्युववेल इनार किटाणु रहित पाने, पानी सुद्धिकरण बिधि, वायो स्थाण्ड फिल्टर प्रयोग तथा सफा गर्ने तरिका)	एम,वार्ड वास सिसि, विकास साम्भेदार	नगरपालिका,वडा कार्यालय, विकास साम्भेदार				200000
2.12	टोल समितिहरुको लागि खानेपानी तथा सरसफाइ कोष लेखा व्यवस्थापन सम्बन्धी २ दिने तालिम (वडा तथा क्लष्टर स्तरमा) :१० स्थानमा, कुल ३०० सहभागी	एम,वार्ड वास सिसि, विकास साम्भेदार	नगरपालिका,वडा कार्यालय, विकास साम्भेदार				400000
2.13	नगर पालीका स्तरीय बाल तथा यूवा क्लब का प्रतिनिधिहरुका लागि पूर्ण सरसफाइ, भित्ते पत्रिका प्रकाशन,स्रोत केन्द्र स्थापना आदि सम्बन्धी २ दिने तालिम (५० जनालाई)	एम वास सिसि, विकास साम्भेदार	नगरपालिका,वडा कार्यालय, विकास साम्भेदार				100000
३	पूर्ण सरसफाइ अभियान						130065000
3.1	पूर्ण सरसफाइ बारेमा सचेतना जगाउन तपशिलका गतिविधिहरु समुदायको अवस्था र आवश्यकता अनुसार सञ्चालन गर्ने						

3.2	चर्पीको समूचित प्रयोग सम्बन्धी गतिविधि सञ्चालन गर्ने (प्रयोगकर्तामैत्री, छाना, ढोका, बार, खाडल सम्बन्धी सुधार, सफा गर्ने सामग्री, चप्पल आदिको व्यवस्था, बेबी पट)	वार्ड,क्लष्टर,टोल वास सिसि,समुदाय, महिला स्वयम् सेविका,बिद्यार्थी,विकास साभेदार	नगरपालिका,वडा, विकास साभेदार				300000
3.3	हात धुने स्टेशन (साबुन सहितको) निर्माण तथा प्रयोग, जोखिमपूर्ण ढु अडस्था र हात धुने तरिका बारेमा ज्ञान र सीप विकास, अन्य व्यक्तिगत सरसफाइ अभियान	वार्ड,क्लष्टर,टोल वास सिसि,समुदाय, महिला स्वयम् सेविका,बिद्यार्थी,विकास साभेदार	नगरपालिका,वडा, विकास साभेदार				300000
3.4	कपडाको प्याड बनाउने सीप विकास तथा प्रयोग गर्ने अभ्यास	नगर,वार्ड,क्लष्टर, टोल समिति, महिनावारी उमेर समूहका महिला	नगरपालिका,वडा, विकास साभेदार				300000
3.5	पानीको स्रोत वरिपरिको सफाइ (प्लेटफर्म निर्माण तथा मर्मत), निकाशा, पानीको भाडाको सफाइ र छोपेर राख्ने अभ्यास	सम्बन्धित घर,संस्थागत निकाय	नगरपालिका,वडा, विकास साभेदार				8000000
3.6	पानीमा हानिकारक तत्व तथा किटाणु नभएको सुनिश्चितता (गुणस्तर परिक्षण) पानी सुद्धिकरण गर्ने साधन तथा विधिको प्रयोग	सम्बन्धित घर,संस्थागत निकाय,सहयोगी निकाय	नगरपालिका,वडा, विकास साभेदार				50000000

3.7	सुरक्षित खानाको प्रयोग (खानेकुरा तयार गर्दा, पस्कदा, खादा तथा खुवाउँदा सरसफाइमा ध्यान दिने), खानेकुरा, पानी छोपेर राख्ने, बासी तथा सडेगलेका, म्याद नाघेका खानेकुरा नखाने, गाज्जर, मुला, फलफूल धोएर खाने, भाडाकुँडा चाङ्गमा सुकाउने, भान्सामा रयाकमा राख्ने (रु ५०० प्रतिघर, १३००० घरमा भित्र रयाक राख्ने)	वार्ड, क्लष्टर, टोल वास सिसि, सम्बन्धित घर, सहजकर्ता	नगरपालिका, वडा, विकास साभेदार				3500000
3.8	घरायसी सरसफाइ : बडाने, लिपपोत गर्ने, फोहर वर्गीकरण गर्ने, फोहर मलाई बनाउने तथा डष्टबिनको प्रयोग गर्ने, भान्सामा सुधारिएको चुल्हो, गोठ खोर अलग व्यवस्थापन, सिलौटा सुरक्षित स्थानमा छोरे राख्ने, भाडा माभन्ने जुठेलु बनाउने, चाङ्ग बनाउने (रु २५०० सम्म १३ हजार घरमा प्रतिघर लगानी हुन सक्ने)	वार्ड, क्लष्टर, टोल वास सिसि, सम्बन्धित घर, सहजकर्ता	नगरपालिका, वडा, विकास साभेदार				13000000
3.9	प्रत्येक विद्यालयमा पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी चेतनामूलक अन्तरक्रिया गरि कार्य योजना तयार पारि कार्य गर्ने लगाउने	एम, वार्ड, वि. वास सिसि, बाल क्लब, , विकास साभेदार	नगरपालिका, वडा, विद्यालय विकास साभेदार				600000
3.10	विद्यालयमा बाल क्लब र वि. वास. सिसिको बैठक बसी बार्षिक सरसफाइ कार्ययोजना तर्जुमा, सरसफाइ आचारसंहिता कार्यान्वयन, सरसफाइ नमुना विद्यालय र सेवा क्षेत्र विकास सम्बन्धी कार्य गर्ने (५५ विद्यालय)	एस वास सिसि, बाल क्लब, वडा समिति, विकास साभेदार	नगरपालिका, वडा, विकास साभेदार				200000

3.11	घरदैलो गरी सूचकहरुको अनुगमन गरि आवश्यकतानुसार प्रशिक्षा, उत्प्रेरणा, प्रतिबद्धता लिने कार्य गर्ने (फाराम भरेर : १५० टोल)	अनुगमन समिति, सहजकर्ता	नगरपालिका,वडा, विकास साम्भेदार				2500000
3.12	बजार क्षेत्रमा ठोस तथा तरल फोहर व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रम (१० वटा बजार स्थान)	नपा, वडा सिसि,ब व्य.स.उवा.सं	नगरपालिका,वडा, विकास साम्भेदार				300000
3.13	सार्वजनिक स्थलहरुको सरसफाइ,फोहर वर्गीकरण र उचित व्यवस्थापन (साप्ताहिक वा पाक्षिक अभियान चलाउने)	नगरपालीका, वडा, टोल, बजार तहका समितिहरु	नगरपालिका,वडा, विकास साम्भेदार				700000
3.14	सरसफाइ आचारसहिता तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने गराउने - ठाउँ ठाउँमा आचारसहिता बोर्ड,फेलेक्स पोष्टर राख्ने	नगर, वडा कार्यालय, क्लष्टर टोल	नगरपालिका,वडा, विकास साम्भेदार				700000
3.15	मिडियाकर्मीहरुको लागि पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम (प्रेस मिटीङ्) सञ्चालन गर्ने	एमवाससिसि	नगरपालिका,वडा, विकास साम्भेदार				100000
3.15	मिडियाकर्मीहरुको लागि लेख सफलताको कथा, घटना अध्ययन संकलनका लागि भ्रमण (बार्षिक २ पटक,१० जनाका लागि)	एमवाससिसि,नेपमसं	नगर,वडा,विकास साम्भेदार				150000
3.16	भित्तेलेखन गर्ने , ठाउँठाउँमा होर्डिङ्ग बोर्ड राख्ने	नगर,वडा कार्यालय, विकास साम्भेदार	विद्यालय,स्वास्थ्य संस्था, अन्य				15000000
3.17	अन्तर टोल अनुगमन तथा सहजीकरण गरी गुणस्तरको एकिन तथा उत्प्रेरणा जगाउने (बार्षिक २ पटक)	वार्ड वास सिसि,अनुगमन समिति, विकास साम्भेदार	नगरपालिका,वडा, विकास साम्भेदार				180000

3.18	वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी /केन्द्र, पशु सेवा, कृषि लगायतले पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी सूचना, सन्देश प्रवाह गर्ने गरि पोष्टर, सूचना बोर्ड आदि कार्यालय परिसरभित्र राख्ने	सम्बन्धित कार्यालयहरू, वडा कार्यालयको निर्देशनमा	नगरपालिका,वडा, विकास साभेदार				200000
3.19	राजनैतिक दलहरूले आफ्ना मातहतका वडा स्तरीय संगठनहरूमा पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी छलफल गर्ने, सूचक पुरा गरि नमुना बनेर अभियानमा लाग्न आह्वान गर्ने	सम्बन्धित राजनीतिक दलका प्रमुखहरू, वडा अध्यक्ष	नगरपालिका,वडा, विकास साभेदार				5000
3.20	प्रत्येक सरकारी तथा गैर सरकारी कार्यालयका कर्मचारी तथा शिक्षक शिक्षिका, स्वयंसेविका आदिले आफ्नो घरमा ५+१ को सुचक पुरा गरिसक्ने प्रतिबद्धता लिने	वडा समिति, वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी लगायतका सम्बन्धित संघसंस्थाका कार्यालय प्रमुख	नगरपालिका,वडा, विकास साभेदार				5000
3.21	विद्यालय स्तरमा अतिरिक्त कार्यक्रममा सरसफाइ फोकस गरि संचालन गर्ने (मासिक १ कार्यक्रम)	सम्बन्धित विद्यालय वास समिति, बालक्लब,विकास साभेदार	नगरपालिका,वडा, विकास साभेदार				1500000
3.22	संस्थागत तहहरूमा (विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी, कार्यालय) शौचालय निर्माण, स्तरोन्नति , सरसफाइ	सम्बन्धित संस्था, गापा.वडा कार्यालय, विकास साभेदार संस्था	नगरपालिका,वडा, विकास साभेदार				10000000
3.23	सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा समूचित सञ्चालन (५ वटा)	वडा कार्यालय तथा जिम्मेवार संस्था वा समिति	नगरपालिका,वडा, विकास साभेदार				10000000
3.24	संस्थागत तहहरूमा (विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी, कार्यालय) सुरक्षित खानेपानी व्यवस्था, फोहोर व्यवस्थापन, हात धुने सुविधा	सम्बन्धित संस्था, गापा.वडा कार्यालय, विकास साभेदार	नगरपालिका,वडा, दातृ निकाय				10000000

3.25	पूर्ण सरसफाई नमुना टोल विकास (वडामा कम्तीमा दुई) गर्दा आगमन तथा प्रस्थान गेट निर्माण,आदि	वडा, सम्बन्धित टोल समिति र समुदाय	नगरपालिका,वडा, विकास साम्भेदार				200000
3.26	विभिन्न राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय दिवस मनाउने (नगर,वडा,समुदाय तथा विद्यालय आदि मिलेर)	वार्डवाससिसि, विद्यालय, विभिन्न संघसंस्था तथा समुदाय	नगरपालिका,वडा, विकास साम्भेदार				225000
3.27	मिडिया मार्फत प्रचार प्रसार र सचेतना अभिवृद्धि (रेडियो कार्यक्रम, जिंगल प्रसारण, लेख रचना सफलताका कथा प्रकाशन)	एम,वार्ड सिसि, पत्रकार महासंघ	नगरपालिका,वडा, विकास साम्भेदार				600000
3.28	टोल, विद्यालयमा सरसफाई कोष स्थापना र सञ्चालन	टोल समिति, विद्यालय समिति, बाल क्लब	नगरपालिका,वडा, विकास साम्भेदार				1500000
4	अनुगमन तथा मुल्यांकन, प्रमाणिकरण र घोषणा						6410000
4.1	समुदाय स्तरीय घरायसी, संस्थागत, होटल, विद्यालय आदिको स्वः अनुगमन (क्लष्टर, टोल स्तरमा) १५० टोल, कुल ८ पटक,३ हजार प्रति अनुगमन)	क्लष्टर,टोल, एस वास सिसि	नगरपालिका,वडा, विकास साम्भेदार				3600000
4.2	वडा स्तरीय अनुगमन तथा उत्प्रेरणा (५ वडा,कुल १२ पटक,५ हजार प्रति अनुगमन)	वार्ड वास सिसि, अनुगमन समिति	नगरपालिका,वडा, विकास साम्भेदार				540000
4.3	नगरपालीका स्तरीय अनुगमन, उत्प्रेरणा (कुल १२ पटक,१० हजार प्रतिपटक)	एम वास सिसि, अनुगमन समिति	नगरपालिका,वडा, विकास साम्भेदार				120000
4.4	क्लष्टर तथा टोलमा सुचक पुरा भएको एकीन गर्न वडाबाट गरिने अन्तिम अनुगमन तथा प्रमाणिकरण (१५० टोल)	वार्ड वास सिसि, अनुगमन समिति	नगरपालिका,वडा, विकास साम्भेदार				900000

4.5	वडा घोषणा पूर्वको पूर्ण सरसफाइ अनुगमन तथा प्रमाणिकरण (नगरपालीका तहबाट)	एम वास सिसि, अनुगमन समिति	नगरपालिका, वडा, विकास साभेदार				200000
4.6	सफा र स्वच्छ / पूर्ण सरसफाइ उन्मुख टोल स्वः घोषणा तथा घोषणा कार्यक्रम (५० वटा सम्म टोल, १० हजार प्रति टोल)	टोल समिति, वार्ड वास सिसि	नगरपालिका, वडा, विकास साभेदार				500000
4.7	सफा र स्वच्छ / पूर्ण सरसफाइ उन्मुख वडा स्वः घोषणा तथा घोषणा कार्यक्रम (२५ हजार प्रति वडा)	नगरपालीका, एम/ वास सिसि	नगरपालिका, वडा, विकास साभेदार				225000
4.8	सफा र स्वच्छ / पूर्ण सरसफाइ उन्मुख नगरपालीका स्वः घोषणा तथा घोषणा कार्यक्रम	नगरपालीका, एम वास सिसि	नगरपालिका, वडा, विकास साभेदार				250000
4.9	पूर्ण सरसफाइ उन्मुख नगरपालीका स्वः घोषणा तथा घोषणा सभा पश्चातका कार्यक्रम तर्जुमा गोष्ठी	नगरपालीका, एम वास सिसि	नगरपालिका, वडा, विकास साभेदार				75000
५	अभिलेखिकरण तथा वितरण						1000000
5.1	समाचार, लेख, घटना अध्ययन, गीत, कविता, निबन्ध आदिको संगालो (२ पटक बार्षिक रुपमा प्रकाशन गर्ने)	एम, वार्ड, क्लष्टर, टोल, वि, वास सिसि, विकास साभेदार	नगरपालिका, वडा, विकास साभेदार				400000
5.2	बिभिन्न कृयाकलाप तथा वास संरचनाहरूको फोटो प्रिन्ट गर्ने, खानेपानी र सरसफाइ सम्बन्धी भिडियो तयार पार्ने	एम, वार्ड, क्लष्टर, टोल, वि, वास सिसि, विकास साभेदार	नगरपालिका, वडा, विकास साभेदार				300000

5.3	पूर्ण सरसफाई सम्बन्धी बुलेटिन प्रकाशन (अर्ध वार्षिक, ५ पटक)	नगरपालीका, एम वास सिसि, विकास साभेदार	नगरपालिका,वडा, विकास साभेदार				300000
६	ध्वज संरचना निर्माण तथा व्यवस्थापन						5099500000
6.1	ओभरहेड टंकी खानेपानी प्रणाली (१० स्थानमा नया थप)	नगरपालीका, विकास साभेदार, नेपाल सरकार सम्बन्धित विभाग	नगरपालिका,वडा, विकास साभेदार,दातृनिकाय				5000000000
6.2	अन्य खानेपानी प्रणाली तथा विद्यालय र स्वास्थ्य संस्थामा सुदृढीकरण प्रविधिको प्रयोग, बहु धारा निर्माण	" " " " " "	नगरपालिका,वडा, विकास साभेदार,दातृनिकाय				20000000
6.3	स्यानिटरी ल्याण्डफिल साइट निर्माण तथा सञ्चालन	" " " " " "	नगरपालिका,वडा, विकास साभेदार,दातृनिकाय				10000000
6.4	दिसाको लेदो प्रशोधन केन्द्र स्थापना र सञ्चालन	" " " " " "	नगरपालिका,वडा, विकास साभेदार,दातृनिकाय				10000000
6.5	नगरस्तरीय पानी जाँच केन्द्र स्थापना	एम,वार्ड वास सिसि, विकास साभेदार	नगरपालिका,वडा कार्यालय, विकास साभेदार				500000
6.6	शौचालयहरूको स्तरोन्नती (महिनावारीमैत्री शौचालय, अपांगतामैत्री शौचालय)	नगरपालीका, विकास साभेदार, नेपाल सरकार सम्बन्धित विभाग	नगरपालिका,वडा, विकास साभेदार,दातृनिकाय				5000000
6.7	ठोस फोहरमैला संकलनका लागि यातायात समाम्री खरिद तथा सञ्चालन	नगरपालीका, एम वास सिसि	नगरपालिका				10000000
6.8	बधशाला निर्माण तथा सञ्चालन ३ स्थान	उद्योग वाणिज्य संघ,बजार व्य.स., सम्बन्धित व्यवसायी	नगरपालिका,वडा, विकास साभेदार,दातृनिकाय				30000000
6.9	मासु माछा बजार केन्द्र स्थापना ५४ स्थान	उद्योग वाणिज्य संघ,बजार व्य.स., सम्बन्धित व्यवसायी	नगरपालिका,वडा, विकास साभेदार,दातृनिकाय				13500000

6.10	पार्क निर्माण तथा सञ्चालन (वडागत)	एम/ वार्ड /बजार वास सिसि	नगरपालिका तथा अन्य सरोकारवाला				9000000
6.11	चौपाया व्यवस्थापन	एम/ वार्ड /बजार वास सिसि	नगरपालिका तथा अन्य सरोकारवाला				500000
7	ओभर हेड तथा कर्मचारी व्यवस्थापन						29510000
7.1	वास कोओर्डिनेटर (नगरपालिका तह हेर्ने गरि १ जना	सम्बन्धित कार्यालय तथा संघसंस्था	नगरपालिका तथा अन्य सरोकारवाला				2340000
7.2	वास अफिसर १, सुपरभाइजर ४ जना	सम्बन्धित कार्यालय तथा संघसंस्था	नगरपालिका तथा अन्य सरोकारवाला				7215000
7.3	पूर्ण सरसफाइ सहजकर्ता (१५ देखि १८ जना,प्रति स्टाफ ८०० घरधुरीसम्म)	सम्बन्धित कार्यालय तथा संघसंस्था	नगरपालिका तथा अन्य सरोकारवाला				16200000
7.4	लेखा अधिकृत १ देखि २ जना (पुरै समयको लागि)	सम्बन्धित कार्यालय तथा संघसंस्था	नगरपालिका तथा अन्य सरोकारवाला				1560000
7.5	कम्प्युटर १, ल्यापटप ७ वटा, डिजिटल क्यामरा २, प्रोजेक्टर २, आदि	सम्बन्धित कार्यालय तथा संघसंस्था	नगरपालिका तथा अन्य सरोकारवाला				645000
7.6	मोटर साइकल : २ वटा	सम्बन्धित कार्यालय तथा संघसंस्था					600000
7.7	अफिस भाडा, इन्टरनेट,फोन खर्च, विद्युत पानी महशुल आदि	सम्बन्धित कार्यालय तथा संघसंस्था	नगरपालिका तथा अन्य सरोकारवाला				900000
7.8	अन्य उपकरण (हिटर, पंखा, इन्भर्टर..)	सम्बन्धित कार्यालय तथा संघसंस्था					50000
कुल अनुमानित लागत							5280746000

६.२. आर्थिक स्रोत व्यवस्थापन तथा परिचालन :

खानेपानी र पूर्ण सरसफाइ कार्यक्रम, शहरी वातावरणीय सरसफाइका लागि तपसिलमा उल्लेखित स्रोत साधन व्यवस्थापन/परिचालन गरिनेछ ।

- नपा.सरकारी पुँजीगत अनुदान रकमको ध्वज क्षेत्रको बजेट र स्थानीय तहबाट उपलब्ध हुने अन्य रकम ।
- खानेपानी तथा ढलनिकास विभाग, खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन/सब डिभिजन कार्यालयहरूको पूर्ण सरसफाइ कार्यक्रम अन्तर्गत प्राप्त हुने बजेट ।
- सांसद विकास कोषबाट प्राप्त हुने रकम ।
- विद्यालयमा सरसफाइ प्रवर्द्धनका लागि शिक्षा विभाग/ जिल्ला शिक्षा कार्यालयबाट र नपा. मार्फत विद्यालय सुधार कार्यक्रमका लागि प्राप्त हुने रकम ।
- स्वास्थ्य सेवा विभाग र मातहतका निकायबाट स्वच्छता तथा सरसफाइ प्रवर्द्धनका लागि विनियोजित रकम ।
- महिला तथा बालबालिका विभाग तथा मातहतका कार्यालयबाट महिला र बालबालिका सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी संस्थागत विकास र सामुदाय परिचालनमा विनियोजित रकम ।
- जिल्ला स्थित अन्य सरकारी कार्यालयहरूसँग हुन सक्ने सम्बद्ध शीर्षकको रकम ।
- दातृ निकाय र अन्तर्राष्ट्रिय/राष्ट्रिय गैर सरकारी संघसंस्थाहरू मार्फत प्राप्त हुने रकम ।
- विकास निर्माण जस्तै पूर्वाधार निर्माण, गरिबी निवारण कोष, पोषण, वातावरण, सुनौला हजार दिन, शिक्षा,स्वास्थ्य आदि क्षेत्रमा काम गर्ने संघसंस्थाहरूले स्थानीय तहमा परिचालन गर्ने कार्यक्रमबाट उपलब्ध हुने रकम ।
- उद्योग, वाणिज्य, बजार क्षेत्र, बैंक लगायत निजी क्षेत्रबाट सरसफाइमा प्राप्त हुने रकम ।
- केन्द्र तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त सशर्त अनुदान ।
- सम्भावित सहयोगी संघ-संस्थाहरू र व्यक्तिगत रूपमा दान गर्ने व्यक्तिहरूबाट प्रदान गरिने दान दातव्यको रकम ।
- नागरीक समाज तथा स्थानीय समूह/संस्थाले साँस्कृतिक अवसर र पर्वहरूमा विभिन्न क्रियालापहरूका माध्यमबाट सरसफाइका लागि संकलन गर्ने रकम ।
- वन उपभोक्ता समितिबाट प्राप्त सहयोग ।
- बायोग्याँस कम्पनीहरूबाट सरसफाइमा परिचालित हुने रकम ।
- आमा समूह, लघु वित्त /सहकारी संस्थाबाट परिचालन हुने ऋण/सहयोग आदि ।
- ईटा भट्टा, बालुवा गिट्टी र रिङ्ग उत्पादक आदिले घरधूरीलाई प्रदान गर्ने सहूलियत र सहयोग ।
- अन्य कुनै पनि स्रोतबाट प्राप्त हुने रकम ।

६.३ आर्थिक स्रोतको प्रक्षेपण

त्यसअनुसार, खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना (वास प्लान) ले निर्धारण गरेको लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्नको लागि योजनाको अवधिमा देहाय बमोजिमको आर्थिक स्रोतको प्रक्षेपण गरिएको छ ।

क्र.सं	कार्यालय तथा संघसंस्थाको नाम	बजेट रु हजारमा			जम्मा रकम
		आ.ब.०७५/७६	आ.ब.०७६/७७	आ.ब.०७७/७८	
1	नगरपालिका तथा वडा कार्यालय (खानेपानी, सरसफाइ, सचेतना,)	100000	125000	150000	375000
2	नेपाल सरकार, खानेपानी तथा ढल निकास विभाग, खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय	150000	200000	250000	600000
3	जिल्ला शिक्षा विकास तथा समन्वय ईकाई (विद्यालयमा शौचालय निर्माण तथा स्तरोन्नति, हात धुने स्थान, सचेतना)	25000	25000	25000	75000
4	जिल्ला जन स्वास्थ्य कार्यालय (स्वास्थ्य संस्थामा शौचालयको स्तरोन्नति, इन्सिरेटर, सचेतना)	1000	1000	500	2500
5	कृषि, पशु सेवा कार्यालय	1000	1000	1000	3000
6	ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाइ कोष विकास समिति	8000	9000	10000	27000
7	उद्योग तथा वाणिज्य महासङ्घ (तरल तथा ठोस फोहोर व्यवस्थापन....)	1000	1000	1000	3000
8	वाटर एड बेस बर्दिया (वाटर एड सहयोग)	10000	12500	12500	35000
9	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी (दातृनिकाय :)	8000	8000	8000	24000
10	सुआहारा कार्यक्रम (यु.एस एड सहयोग)	5000	5000	5000	15000
11	खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता महासंघ	1000	1000	1000	3000
12	वित्तिय निकायबाट	200	250	300	750
13	यु एन हेविटाट	2500	3000	3000	8500
14	अन्यबाट संघसंस्थाबाट	5000	6000	7000	18000
15	जनश्रमदान तथा नीजि लगानी - खानेपानी र सरसफाइ क्षेत्रमा)	50000	50000	25000	125000
16					

17					
18					
कुल रु					

६.४. मानव स्रोत परिचालन :

- नगर स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति
- राजनैतिक दलहरू,
- विषयगत कार्यालयहरू,
- नगर स्तरीय सञ्जालहरू,
- खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिहरू
- सुरक्षा निकायहरू
- दातृ निकाय र त्यससँग आबद्ध व्यक्ति तथा संस्थाहरू
- नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, शिक्षक शिक्षिका, विद्यार्थी, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक सङ्घ तथा बाल क्लव र जुनियर रेडक्रस सर्कल
- गैर सरकारी संस्थाहरू
- सरसफाइ सहजकर्ता, ट्रिगरर (प्रज्वलक) तथा उत्प्रेरकहरू
- महिला स्वास्थ्य स्वयम्सेविका एवं सामाजिक परिचालकहरू
- आम संचार माध्यम तथा पत्रकारहरू
- बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरू
- धार्मिक तथा साँस्कृतिक समूह तथा ती समूहका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरू
- स्थानीय स्तरमा गठित समूहमा आवद्ध व्यक्ति तथा समूह (आमा समूह, महिला समूह, युवा क्लब, बालक्लव, आदि)
- स्थानीय तहका दक्ष मानवीय स्रोतहरू जस्तै: सिकमी, डकर्मीहरू, मिस्त्रिहरू
- सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी स्रोत व्यक्तिहरू
- स्थानीय व्यावसायी, व्यापारीहरू तथा निर्माण व्यवसायी
- नागरीक समाज
- योग समितिहरू
- सार्वजनिक यातायात व्यवसायी, कर्मचारी तथा चालकहरू
- वायो स्याण्ड फिल्टर व्यवसायीहरू आदि

परिच्छेद ७. अनुगमन, प्रमाणिकरण र घोषणा

पूर्ण सरसफाइ उन्मुख अवस्थाको सुनिश्चितता गर्नको लागि सरसफाइ मार्गदर्शनले निर्दिष्ट गरेका सूचकहरूसार्थ यस रणनीतिक योजनाका विभिन्न विषय क्षेत्रमा निर्धारित सूचकहरू समेतलाई समेटेर एकीकृत चेकलिष्ट तयार गरी सो को आधारमा सहभागितात्मक अनुगमन पद्धति अगाडि बढाइनेछ । समग्रमा देहाय बमोजिमको अनुगमन सन्त्यत्र तथा पद्धतिको आधारमा अनुगमनको कार्य अगाडि बढाइनेछ ।

७.१ टोल तथा संस्थागत तहमा

टोल स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिले अभियान सञ्चालन गरि नगरपालीका/वडाको वास योजना/पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक योजनामा उल्लेखित निर्धारित सूचकहरू हासिल भएको सुनिश्चित भएको अवस्थामा देहाय बमोजिमले अनुगमन प्रक्रिया अगाडि बढाइनेछ ।

- टोलले सामुहिक निर्णय गरी सफा र स्वच्छ अबस्था/पूर्ण सरसफाइ उन्मुख अवस्थाको अनुगमनको लागि वडा स्तरीय खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिमा अनुरोध गरी पठाउने,
- प्राप्त निवेदनको आधारमा वार्ड वास सिसिले सरकारी तथा गैसस निकाय, राजनैतिक दल, पत्रकार, नागरीक समाज लगायतका वर्गको सहभागिता हुने गरी एक अनुगमन कार्य दल बनाई अनुगमनमा पठाउने,
- अनुगमन कार्य दलले वडास्तरमा सहभागितात्मक रुपमा अनुगमनको कार्य गरी अनुगमन चेक लिष्टमा स्कोरिंग गरिनेछ साथै सुधार गर्नु पर्ने पक्षको लागि टोलस्तरका सहभागी तथा सरोकारवालाहरुलाई सुभाब दिइनेछ,
- अनुगमनबाट टोलको अवस्था राम्रो पाइएमा सफा र स्वच्छ /पूर्ण सरसफाइ उन्मुख टोल/समुदाय घोषणाको लागि वार्डवाससिसिबाट अनुगमन प्रतिवेदन प्राप्त भएको मितिले ७ दिनभित्र लिखित अनुमति दिइनेछ । तत्पश्चात टोल/बस्तीले उपयुक्त समयमा कम खर्चमा सम्पन्न गर्ने गरी घोषणाको प्रक्रिया अगाडि बढाउने छ ।

त्यसैगरि, शैक्षिक संस्था, स्वास्थ्य संस्था, कार्यालयहरुले पूर्ण सरसफाइ उन्मुख अबस्था हासिल गरेको सुनिश्चत गरी सम्बन्धित नगर स्तरीय समन्वय समिति, सम्बन्धित शाखा (शैक्षिक, स्वास्थ्य) वा वडा स्तरीय समन्वय समितिमा पत्राचार गरेमा एक संयुक्त अनुगमन टोली खटाई अनुगमन गरि सूचक पुरा भएको पाइएमा हरियो स्टीकर वा प्रमाणपत्र प्रदान गरिने छ ।

७.२ वडा तहमा

- वडाले निर्णय गरी सफा र स्वच्छ /पूर्ण सरसफाइ उन्मुख अबस्थाको अनुगमनको लागि नगरपालिका स्तरीय खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिमा अनुरोध गरी पठाउने,
- प्राप्त निवेदनको आधारमा नगर स्तरीय खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिले बिषयगत सरकारी तथा गैसस निकाय, राजनैतिक दलहरु, पत्रकार, नागरीक समाज लगायतका वर्गको सहभागिता हुने गरी एक अनुगमन कार्य दल बनाई अनुगमनमा पठाउने,
- नगरपालिका स्तरबाट गएको अनुगमन कार्य दलले वडा तथा बस्तीस्तरमा यसरी अनुगमन गर्दा घर, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था, कार्यालय, बजार, लगायतको सरसफाइको अवस्था बारेमा अनुगमन गरिनेछ, सहभागितात्मक रुपमा अनुगमनको कार्य गरी अनुगमन चेक लिष्टमा स्कोरिंग गरिनेछ साथै सुधार गर्नु पर्ने पक्षको लागि वडा तथा बस्तीस्तरका सहभागी तथा सरोकारवालाहरुलाई सुभाब दिइनेछ,
- अनुगमन प्रतिवेदन अनुरूप उक्त वडा क्षेत्रको अवस्था राम्रो पाइएमा सफा र स्वच्छ /पूर्ण सरसफाइ उन्मुख वडा घोषणाको लागि १० दिनभित्र लिखित अनुमति दिइनेछ र वडा तथा नगरपालिकाले उपयुक्त समयमा घोषणाको प्रक्रिया अगाडि बढाउनेछ,
- एमवाससिसिबाट अनुगमन भई स्वीकृत प्राप्त वडाहरुले क्रमानुसार घोषणा सभा गर्नेछन् भने घोषणामा धेरै खर्च गर्ने निरुत्साहित गरिनेछ ।

७.३ नगरपालिका तहमा

- सबै वडा सफा र स्वच्छ /पूर्ण सरसफाइ उन्मुख क्षेत्र हासिल भएपछि (घोषणा भएपछि) नगर स्तरीय खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिले अबस्थाको अनुगमनको लागि जिल्ला स्तरीय खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिमा अनुरोध गरी पठाउने,
- जिल्ला स्तरबाट गएको अनुगमन कार्य दलले एमवास,वार्डवास सिसिहरुसँग सहभागितात्मक रुपमा अनुगमनको कार्य गरी अनुगमन चेक लिष्टमा स्कोरिंग गरिनेछ साथै सुधार गर्नु पर्ने पक्षको लागि नगर स्तरीय सहभागी तथा सरोकारवालाहरुलाई सुभाब दिइनेछ, यसरी अनुगमन गर्दा घर, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था, कार्यालय, बजार, लगायतको सरसफाइको अवस्था बारेमा अनुगमन गरिनेछ,
- अनुगमनबाट नगरपालिका क्षेत्रको अवस्था राम्रो पाइएमा पूर्ण सरसफाइ उन्मुख नगरपालिकाको घोषणाको लागि जिल्लाले अनुमति दिइनेछ,नगरपालिकाले उपयुक्त समयमा घोषणाको प्रक्रिया अगाडि बढाउनेछ,

- डिवाससिसिबाट अनुगमन भई स्वीकृत प्राप्त भएपछि नगरपालिका स्तरीय समन्वय समितिले औपचारिक घोषणा सभा आयोजना गर्ने छ ।

७.४ अनुगमन स्याम्पल साइज

हरेक टोल तथा वडा ले आ-आफ्नो तहमा सफा र स्वच्छ तथा पूर्ण सरसफाइ उन्मुख अबस्था हासिल भएको सुनिश्चित गर्नका लागि शत प्रतिशत घरधुरी, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था, संघसंस्थाका कार्यालय तथा सार्वजनिक स्थलहरूको संयुक्त अनुगमन टोली परिचालन गरि अनुगमन गरेको हुनु पर्ने छ ।

७.४.१. वडा तहबाट टोल तहमा घोषणा पूर्व गरिने अनुगमन

वडा तहबाट टोल तहमा घोषणा पूर्वको अनुगमन गर्दा संयुक्त अनुगमन टोलीले सकेसम्म कुनै पनि टोल क्लस्टर नछुट्नेगरी उद्देश्यसम्बद्ध रयाण्डम विधिद्वारा घरदैलो गरी अनुगमन गर्नुपर्नेछ ।

- ५० भन्दा कम घरधुरीको टोल भएमा १०० प्रतिशत घरको अनुगमन गर्नु पर्नेछ भने ५० भन्दा माथी १०० घरधुरीसम्म भएमा ५० प्रतिशत, १०० भन्दा बढी भएमा ४० प्रतिशत घरधुरीको फाराम प्रयोग गरी अनुगमन गर्नु पर्ने छ ।
- विद्यालय, कार्यालय, संघसंस्था, मठ मन्दिर आदिको हकमा भने शत प्रतिशत नै फाराम प्रयोग गरी अनुगमन गर्नु पर्नेछ ।

७.४.२ नगरपालिकाबाट वडा तहको घोषणा पूर्वको अनुगमन गर्दा

- ५०० देखि ७५० घरधुरी भएको वडामा ३५ प्रतिशत, ७५० देखि १००० भएको वडामा ३० प्रतिशत र १००० देखि माथी घरधुरी भएको वडामा २५ प्रतिशत घरधुरीहरूको फाराम प्रयोग गरी अनुगमन गर्नु पर्ने छ ।
- संस्थागत तर्फ भने विद्यालयहरू कम्तिमा ५० प्रतिशत (सबै तह पर्ने गरि), स्वास्थ्य संस्था सबै, अन्य कार्यालयहरू कम्तिमा ५० प्रतिशत, होटल तथा रेष्टुराँ २५ प्रतिशतको फाराम प्रयोग गरी अनुगमन गर्नु पर्ने छ ।

७.४.३ जिल्लाबाट नगरपालिका तह घोषणा पूर्वको अनुगमन गर्दा

- सबै वडाका घरधुरी मध्येबाट कम्तिमा १० प्रतिशत घरधुरी
- त्यसैगरि संस्थागत तर्फ शैक्षिक संस्थाहरू सबै तह र प्रकारबाट २५ प्रतिशत,
- होटल, रेष्टुरा, चियापसल सबै वडामा कम्तिमा १/ १ वटा पर्ने गरी वा कम्तिमा २५ प्रतिशत
- स्वास्थ्य संस्थाहरू कम्तिमा ५० प्रतिशत
- कार्यालय (सरकारी तथा गैरसरकारी) कम्तिमा ५०
- अन्य (मन्दिर, मस्जिद, चर्च, धाम.., सार्वजनिक शौचालय) : ५० प्रतिशत

परिच्छेद ८ विविध

८.१ अनुमोदन, सार्वजनिकरण र पैरवी

नगरपालिकाको वास योजनालाई नगर परिषदमा अनुमोदनका लागि पेश गरिनेछ । नगर परिषदबाट पास भएपछि छपाई गरी एक औपचारिक कार्यक्रमबाट सार्वजनीकरण गरिने छ । वास योजनाको कार्यान्वयन पक्षलाई थप प्रभावकारी तथा लक्ष्य केन्द्रित बनाउन अर्धवार्षिक तथा वार्षिक समीक्षा गोष्ठीको आयोजना गरिने छ । वास योजनामा प्रक्षेपण गरिएको अनुमानित बजेट र नगरपालीका स्तरमा हाल उपलब्ध तथा उपलब्ध हुन सक्ने बजेट बीचको असन्तुलन लाई हटाउन नेपाल सरकारसँग थप बजेट तथा कार्यक्रम माग गर्ने, दातृ निकायहरूसँग समन्वय गरिने छ ।

८.२ वास योजनाको कार्यान्वयन

वास योजनालाई कार्यान्वयन गर्न एमवाससिसिले नगरपालिका र ५ वटै वडा कार्यालय एवं वार्डवाससिसँग आवश्यक समन्वय,सहयोग गर्ने छ । साथै यस नगरपालिकामा वास क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरूले यसै वास योजनाको कार्यान्वयन हुने गरि कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्न गराउन आवश्यक पहल गर्ने छ । यस वास योजनाका केही सिमिलताहरू पनि छन् । यस महत्त्वकांक्षी लक्ष्यलाई हासिल गर्न प्रभावकारी योजना,आवश्यक बजेट तथा कार्यान्वयनमा विशेष ध्यान दिनु जरुरी छ ।

८.३. वास सम्बन्धी विभिन्न नीति तथा कार्यविधिको अवलम्बन

यस वास योजनाको कार्यान्वयन गर्दा विद्यालय खानेपानी,सरसफाई तथा स्वच्छता कायबिधि २०७४, महिनावारी स्वच्छता सम्बन्धी कार्यविधि २०७५, फोहोरमैला व्यवस्थापन ऐन तथा कार्यविधि एवं वाससँग अन्तरसम्बन्धित अन्य बिषयहरूका कार्यविधि समेतलाई मध्येनजर गरि समयसापेक्ष रुपमा वास योजनाको दायरालाई फराकिलो बनाउँदै लगिने छ ।

परिच्छेद ५. अनुसूचीहरू :

अनुसूची १ : सरोकारवालाहरूको भूमिका र जिम्मेवारी

क्र.स	सरोकारवालाहरू	कार्य क्षेत्र
१	व्यक्ति	चर्पीको समुचित प्रयोग, सरसफाई, मर्मत सम्भार, व्यक्तिगत सरसफाई गर्ने स्वस्थकर बानी व्यवहार अवलम्बन गर्ने घर आँगनको सरसफाई गर्ने सरसफाई प्रति सचेत नागरिकको रुपमा सार्वजनिक दायित्व निर्वाह गर्ने
२	घर परिवार	चर्पीको निमाण, समुचित प्रयोग, सरसफाई र मर्मत सम्भार गर्ने सरसफाई सम्बन्धी सामाजिकीकरण गर्ने पानी र खानाको स्वच्छता कायम राख्ने घर आँगन र वरिपरिको सरसफाई र बगैचा व्यवस्थापन गर्ने स्वच्छकर बानी व्यवहार विकासका लागि परिवारका सदस्य र छिमेकीलाई अभिप्रेरणा गर्ने घरधुरीबाट निस्कने फोहोरमैलाको वर्गीकरण र समुचित व्यवस्थापन गर्ने सफा र स्वच्छ घर प्रवर्द्धन गरी नमुनाको रुपमा प्रस्तुत हुने
३	विद्यालय, विश्व विद्यालय, महाविद्यालय तथा अनुसन्धान संस्थाहरू	सरसफाईका विषयवस्तुलाई पाठ्यपुस्तकमा समावेश गर्ने पूर्ण सरसफाई सम्बन्धी कार्ययोजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने विद्यार्थी बाल क्लव गठन तथा सक्रियता गराउने बाल-मैत्री, लैंगिक-मैत्री चर्पी यूरिनल तथा खानेपानी सुविधा निर्माण, प्रयोग, सरसफाई तथा मर्मत सम्भार गर्ने पानीको स्वच्छता कायम राख्ने वरिपरिको सरसफाई कायम राख्ने स्वच्छकर बानी व्यवहार विकासका लागि विद्यार्थी र समुदायलाई अभिप्रेरणा गर्ने फोहोरमैलाको वर्गीकरण र समुचित व्यवस्थापन गर्ने विपद्को समयमा वास सम्बन्धी सचेतना र सामग्री वितरणमा सहयोग गर्ने समुदाय तथा अध्ययनकर्ताहरूका लागि सरसफाई सिकाइ केन्द्रका रुपमा विकास हुने अनुसन्धान र विकासका क्रियाकलापहरू संचालन गर्ने सफा र स्वच्छ विद्यालय तथा कलेज प्रवर्द्धन गरी नमुनाको रुपमा प्रस्तुत हुने
४	टोल तथा क्लष्टर	टोल तथा क्लष्टर स्तरमा वास समन्वय समिति गठन तथा सक्रियता गराउने पूर्ण सरसफाई सम्बन्धी कार्ययोजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने प्रयोगकर्ता-मैत्री सरसफाई सुविधाको स्तरोन्नती र मर्मत सम्भार गर्ने खानेपानीको मुहान संरक्षण, पानीको शुद्धीकरण र स्वच्छता कायम राख्ने

		गाँउ टोल र वरिपरिको सरसफाइ कायम राख्ने सार्वजनिक शौचालयको निर्माण, व्यवस्थापन, सरसफाइ र मर्मत सम्भार गर्ने स्वच्छकर बानी ब्यवहार विकासका लागि घरधुरी र नागरिक समुदायलाई अभिप्रेरणा गर्ने फोहोरमैलाको वर्गीकरण र समुचित व्यवस्थापन गर्ने वृक्षारोपण, हरियाली पार्क, बगेचा, चौताराको निर्माण र संरक्षण गर्ने सफा र स्वच्छ टोल विकास गरी नमुनाको रुपमा प्रस्तुत हुने
५	उपभोक्ता समिति (खानेपानी तथा सरसफाइ बजार व्यवस्थापन समिति वन व्यवस्थापन समिति)	लक्षित समूह, संगठन समुदायलाई संगठित, सूचित र सक्रिय बनाउने नीति नियम, आचार संहिता तर्जुमा गर्ने र गराउने स्थानीय स्रोत साधन परिचालन गर्ने अवस्था विश्लेषण, तथ्याक संकलन गर्न सहयोग पुऱ्याउने विपद्को समयमा वास सचेतना र सामग्री वितरणमा सहयोग पुऱ्याउने अनुगमन र सहजीकरण गर्न सहयोग पुऱ्याउने सरोकारवालाहरु तथा समन्वय समितिसंग समन्वय गर्ने सुविधाहरुको मर्मत, सरसफाइ र व्यवस्थापनमा सहयोग पुऱ्याउने
६	पशुवधशाला संचालक	उचित स्थानमा वधशाला निर्माण गर्ने वधशालाको सरसफाइ र त्यहाँबाट निस्केको फोहोर व्यवस्थापन गर्ने मासुको स्वच्छता कायम राख्ने
७	सरकारी, गै.स.स. र निजी कार्यालय लगायत सवै	प्रयोगकर्ता-मैत्री चर्पी, यूरिनल तथा खानेपानी सुविधा निर्माण, प्रयोग तथा मर्मत सम्भार गर्ने पानीको स्वच्छता कायम राख्ने वरिपरिको सरसफाइ कायम राख्ने स्वच्छकर बानी ब्यवहार विकासका लागि कर्मचारी र सेवाग्राहीलाई अभिप्रेरणा गर्ने फोहोरमैलाको वर्गीकरण र समुचित व्यवस्थापन गर्ने विपद्को समयमा खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी सचेतना र सामग्री वितरणमा सहयोग पुऱ्याउने सफा र स्वच्छ कार्यालय प्रवर्द्धन गरी नमुनाको रुपमा प्रस्तुत हुने
८	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका र स्वास्थ्य कार्यकर्ता	प्राविधिक ज्ञान, सीप र सचेतना विस्तार गर्ने सामुदायिक सशक्तिकरण र सक्रियतामा वृद्धि गर्ने अभिमुखीकरण र ट्रिगरिङ्ग गर्ने अवस्था विश्लेषण, तथ्याक संकलन गर्न सहयोग पुऱ्याउने सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालनमा सहजीकरण विपद्को समयमा खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी सचेतना र सामग्री वितरणमा सहयोग गर्ने सफा र स्वच्छ आनीवानी प्रदर्शन गरी नमुनाका रुपमा प्रस्तुत हुनुपर्ने अनुगमन र सहजीकरण गर्न सहयोग पुऱ्याउने
९	शिक्षक, विद्यालय व्यवस्थापन समिति र अभिभावक शिक्षक संघ	जीवन उपयोगी ज्ञान, सीप, अभ्यास र सचेतना विस्तार गर्ने विद्यार्थी, विद्यालय परिवार र समुदायको सशक्तिकरण र सक्रियता वृद्धि गर्ने अभिमुखीकरण र तालिम सञ्चालन गर्ने अवस्था विश्लेषण, सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालनमा सहजीकरण गर्ने विपद्को समयमा खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी सचेतना र सामग्री वितरणमा सहयोग पुऱ्याउने अनुगमन र सहजीकरण गर्न सहयोग पुऱ्याउने सफा र स्वच्छ विद्यालय प्रवर्द्धन गरी नमुनाको रुपमा प्रस्तुत हुने
१०	विद्यार्थी, बाल क्लव	विद्यालय सेवा क्षेत्रभित्र सरसफाइ क्यालेन्डर बनाइ कार्यक्रम संचालन गर्ने सरसफाइका सुविधाहरु एवं कक्षा कोठा र वरिपरिको वातावरणीय सरसफाइ गर्ने

		तथ्याक संकलन, सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालनमा सहभागी हुने अविभावकहरूलाई सरसफाई प्रवर्द्धन गर्ने अभिप्रेरित गर्ने अनुगमन र सहजीकरण गर्ने सहयोग पुर्याउने सफा र स्वच्छ विद्यालय प्रवर्द्धन गरी नमुनाको रूपमा प्रस्तुत हुने
११	स्थानीय क्लव र समूह	प्राविधिक ज्ञान, सीप र सचेतना विस्तार गर्ने सामुदायिक सशक्तिकरण र सक्रियता वृद्धि गर्ने सहयोग पुर्याउने अभिमुखीकरण र ट्रिगरिङ्ग गर्ने सहयोग पुर्याउने अवस्था विश्लेषण, तथ्याक संकलन गर्ने सहयोग पुर्याउने सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालनमा सहजीकरण गर्ने सहयोग पुर्याउने विपद्को समयमा खानेपानी, सरसफाई र स्वच्छता सम्बन्धी सचेतना र सामग्री वितरणमा सहयोग पुर्याउने अनुगमन र सहजीकरण गर्ने सहयोग पुर्याउने
१२	वित्तीय संस्था तथा सहकारी	सरसफाई सामग्री उत्पादन तथा बजारीकरणमा सहयोग र लगानी गर्ने सहलियत व्याज दरमा ऋण प्रदान गर्ने सामग्रीहरूको बजारीकरण र वितरण गर्ने
१३	संचारकर्मी तथा नागरिक समाज	सन्देशमूलक सामग्रीहरूको प्रचारप्रसार गर्ने अध्ययन, अवलोकन र सफल कथाहरूको प्रचारप्रसार गर्ने अनुगमन र पैरवी गर्ने
१४	निजी क्षेत्रका व्यवसायी र मठ मन्दिर संचालक आदि	सरसफाई सामग्री उत्पादन तथा बजारीकरणमा सहयोग र लगानी गर्ने फोहोरमैलाको वर्गीकरण र व्यवस्थापन गर्ने कार्यस्थल र सेवाको सरसफाई र स्वच्छता कायम गर्ने सरसफाई तथा स्वच्छता अभियानमा कर्मचारी, संगठन र निकायहरूलाई परिचालन गर्ने

अनुसूचि २. नीति निर्माण तथा समन्वय तह :

क्र.स.	सरोकारवालाहरू	कार्य क्षेत्र
अ।	नगरपालिका	रणनीतिक योजना तथा कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने सहयोग र कार्यान्वयन गर्ने बजेट तथा मानव संसाधन व्यवस्थापन गर्ने सहयोग पुर्याउने नेतृत्व, समन्वय र सूचना तथा अभिलेख व्यवस्थापन गर्ने अनुगमन, नियमन र सुपरिवेक्षण गर्ने
इ।	सरकारी कार्यालयहरू मन्त्रालय, विभाग, क्षेत्रीय तथा जिल्ला तहका कार्यालयहरू	नीति र रणनीति र योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने बजेट तथा मानव संसाधन व्यवस्थापन गर्ने समन्वय र सूचना तथा अभिलेख व्यवस्थापन गर्ने अनुगमन, नियमन र सुपरिवेक्षण गर्ने
घ।	निर्देशन तथा समन्वय समिति	प्रदेशगत समन्वय तथा स्रोत साधन पहिचान गर्ने सरसफाईका मुद्दाहरूलाई स्थानीय, राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय तहमा

		पैरवी गर्ने सभा सम्मेलन, गोष्ठी आदि सञ्चालन गर्ने रणनीतिक योजना तथा कार्ययोजना तर्जुमा गर्न सहयोग र कार्यान्वयन गर्ने नेतृत्व, समन्वय र सूचना तथा अभिलेख व्यवस्थापन गर्ने अनुसन्धान र विकासका क्रियाकलापमा सहयोगपुऱ्याउने अनुगमन, नियमन र सुपरिवेक्षण गर्ने
ढ।	विकास साभेदार संस्था	क्षेत्रगत नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सरकार र समन्वय समितिलाई प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोग गर्ने अनुसन्धान र विकासका कार्यहरू सञ्चालन गर्ने
छ।	राजनीतिक दल र दलका भातृ संगठनहरू	सरसफाइलाई राष्ट्रिय विकासको महत्वपूर्ण मूलधारका रूपमा स्थापित गर्ने सरसफाइका लागि प्रयाप्त बजेट व्यवस्थापन गर्ने जनशक्ति परिचालन गर्ने

अनुसूचि ३. खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छताका अन्तरनिहित विषयहरू

क्र.सं.	अन्तर्सम्बन्धित विषयहरू	सम्बोधन गर्ने उपायहरू
१	सामाजिक समावेशीकरण	- हरेक तहका समन्वय समिति तथा कार्यदलहरूमा समुदायका सबै वर्ग र समूहको प्रतिनिधित्व सहित कम्तिमा पनि ३३% महिलाको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने । - लैंगिक तथा सामाजिक वर्ग, समूहका सवेदनशील तथ्यांक तैयारी गर्ने । - क्षमता अभिवृद्धिका क्रियाकलाप संचालन गर्दा अनिवार्यतः लैंगिक सन्तुलन कायम गरी सहभागीहरूको चयन गर्ने । - पूर्ण सरसफाइ जनचेतनामूलक सामग्री विकास गर्दा लैंगिक पक्ष र समावेशितामा ध्यान दिने । - लैंगिक, अपांग, बाल, वृद्ध सम्वेदनशील सुविधाहरू प्रवर्द्धन गर्ने । - आयआर्जन र जीविकोपार्जनमुखी सरसफाइका क्रियाकलापहरू प्रवर्द्धन गर्ने
२	पोषण (जन-स्वास्थ्यको कार्यक्रमहरूसंग बढी सम्बन्धित)	- सरसफाइ र पोषणको अन्तरसम्बन्ध भल्किने गरी शैक्षिक एवं जनचेतनामूलक सामग्री विकास तथा प्रचार प्रसार गर्ने । - गरिबी निवारण र पोषणसँग सम्बन्धित कार्यक्रम संचालन गर्दा चर्पी निर्माण र प्रयोग एवं साबुन पानीले हात धुने क्रियाकलापको सुनिश्चितता गर्ने । - सुरक्षित मातृत्व र स्तनपान सम्बन्धी जनचेतनामूलक क्रियाकलापहरू संचालन गर्दा

		चर्पी प्रयोग र साबुन पानीले हात धुने क्रियाकलापहरूलाई प्राथमिकता दिने । स्वास्थ्य मन्त्रालयद्वारा संचालित एकीकृत पोषण व्यवस्थापन कार्यक्रमसँग खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी क्रियाकलाप तथा सुविधाहरू प्रवर्द्धन गर्ने ।
३	मासिक धर्म स्वच्छता (महिनावारी स्वच्छता ,जनस्वास्थ्य र शिक्षासंग प्रत्यक्ष सम्बन्धित)	- विद्यालय, सार्वजनिक भवन र सरकारी तथा गै.स.स. कार्यालयहरूमा अनिवार्यतः चर्पीको साथमा महिनावारीसंग सम्बन्धित पक्षहरू (जस्तै स्यानीटरी प्याड लगायत सफाइ सम्बन्धी अन्य सामग्रीहरू सफा गर्ने, फेर्ने, भ्याल्न र जलाउन मिल्ने सुविधाहरू) समेतको व्यवस्था गर्ने । - सरसफाइ सम्बन्धी विद्यालय र समुदाय स्तरीय क्रियाकलापहरू संचालन गर्दा महिनावारी स्वच्छताका विषयहरू समावेश गर्ने । - महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापनका लागि जनचेतनामूलक सामग्री, स्यानीटरी प्याडको निर्माण, विकास तथा प्रचारप्रसार गर्ने ।
४	जलवायु परिवर्तन (वातावरण, विज्ञान र प्रविधि, अनुसन्धान, जलश्रोत, जनस्वास्थ्य आदिसंग बढी सम्बन्धित)	- जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी क्षेत्रगत कार्य समूह स्थापना गर्ने । - जलवायु परिवर्तनले खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रमा परेको असरहरूको वैज्ञानिक तथ्यहरू व्यवस्थित गर्न त्यसका आधारमा सुधारका योजनाहरू तर्जुमा गर्ने । - विद्यालय तथा विश्व विद्यालय तहका पाठ्यपुस्तकहरूमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी विषयहरू समावेश गर्ने । - वर्षात्को पानी संकलन तथा स्थानीय स्तरमा उपयुक्त हुने अन्य प्रविधिको विस्तार गरी जलवायु परिवर्तनको जोखिम न्यूनीकरण गर्ने । - जलवायु परिवर्तनका कारक तत्व मानिएका घरायसी र सामुदायिक तहमा प्रयोग भइ रहेका सामग्रीहरूको न्यून रूपमा प्रयोग गर्न जनचेतनामूलक क्रियाकलाप संचालन गर्ने । - जलवायु परिवर्तनको सवाललाई खानेपानी संस्थाको क्षेत्रको नीतिमित्र समावेश गर्न दीर्घकालीन र दिगो व्यवस्थापनको कार्यक्रम संचालन गर्ने । - अनुगमनका क्षेत्रगत सूचकहरू तयार गर्दा जलवायु परिवर्तनका सवाल/मुद्दाहरू समावेश गर्ने । - जलवायु परिवर्तनको असर न्यूनीकरणसँग सान्दर्भिक पद्धति, प्रविधि, मौलिक ज्ञान तथा सीप, क्षमता अभिवृद्धि, सूचना प्रणाली, वैकल्पिक उपायहरू आदि सम्बन्धी विषयहरूमा अनुसन्धान र विकास गर्ने ।
५	आपत्कालिन पूर्व तैयारी (गृह मन्त्रालय, सहरी विकास मन्त्रालय, संधीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय, खानेपानी तथा सरसफाइ मन्त्रालय आवाससंग सम्बन्धित)	- आपत्कालीन अवस्थामा जोखिम आँकलन र खानेपानी, सरसफाइ, तथा स्वच्छता क्षेत्रले विपद् व्यवस्थापनमा वहन गर्नु पर्ने जिम्मेवारी निर्वाह गर्ने विभिन्न तहका समन्वय समितिहरूको क्षमता र सीप अभिवृद्धि गर्ने - विभिन्न क्लस्टरहरूसँग वास क्लस्टरको समन्वय गर्ने । - विपद् सम्बन्धी योजना सहित सेवा सुविधाको मानक तथा नर्स र सहयोगका प्याकेज समेटे रणनीतिक कार्य योजना तयार गर्ने - जोखिमको नक्सांकन गर्ने - आपत्कालिन सरसफाइ कोष स्थापना गर्ने । - क्लोरेन र औषधिको भण्डारण मजबुत राख्ने । - चर्पी निर्माण गर्ने सामग्रीको यथेष्ट भण्डारण गर्ने । - पानीको गुणस्तर जाँच्ने विधि-औजार/उपकरणको व्यवस्था गर्ने । - विपद्को अवस्थामा खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छताका निमित्त तालिम प्राप्त सहजकर्ता/स्वयंसेवकहरू परिचालन गर्ने । - मानवीय सहयोगको लागि क्षमता अभिवृद्धि गर्ने र भविष्यमा हुन सक्ने विपद्को

		लागि तालिम प्राप्त मानव संसाधन तैयारी अवस्थामा राख्ने । • आपत्कालिन अवस्थाको लागि शीघ्र रेस्पोन्स पद्धतिको विकास र अवलम्बन गर्ने । • हरेक जिल्लामा जगेडा कोष व्यवस्थापन गर्ने । • स्वयंसेवकको व्यापक परिचालन गर्ने । • सूचना व्यवस्थापन सुदृढ गर्ने । • विपद्को बेला साबुन पानीले हात धुने, सफा पानी, सुविधाको उचित मर्मत सम्भार र ठोस र तरल फोहोरमैला व्यवस्थापनमा ध्यान दिने । • हरेक तहका समन्वय समितिहरूलाई बजेट व्यवस्थापन, समन्वय, मानव संसाधन परिचालन, कोष व्यवस्थापन, सूचना व्यवस्थापन र अनुगमनका कार्यमा जिम्मेवार बनाउने ।
६	बानी व्यहोरा विकास तथा परिवर्तन	• मौजुदा सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी बानी व्यहोराको विश्लेषण गर्ने । • लक्षित समूहको लेखाजोखा र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने • अपेक्षित बानी व्यहोराको पहिचान गर्ने । • बानी व्यहोरा विकास तथा परिवर्तनमा बाधा पुऱ्याउने र सहयोग गर्ने पक्षहरूको खोजी गर्ने । • लक्षित समूहले रुचाउने सन्देश पहिचान गर्ने । • सामग्री र माध्यमहरूको चयन गर्ने । • संचार तथा तालिम आवश्यकता पहिचान गर्ने । • प्रमाणमा आधारित पैरवी तथा संचार प्याकेजहरूको प्रयोग गर्ने । • अपेक्षित बानी व्यहोरा हासिल हुन सके नसकेको अनुगमन र मूल्यांकन गर्ने ।

अनुसूचि ४. अनुगमनका सूचकहरू र प्रमाणीकरणका आधारहरू

सूचकहरू	प्रमाणीकरणका आधार तथा औजार
योजना तर्जुमा र व्यवस्थापन	
- समन्वय समिति सक्रिय रहेको, - वास योजना तर्जुमा भएको, - क्षमता विकासको लागि तालिमहरू सञ्चालन गरिएको,	- समन्वय समितिको बैठक नियमित बस्छ बस्दैन सोध्ने - बैठकको माइन्सूट अवलोकन गर्ने - वास योजना तर्जुमा भए नभएको सोध्ने र एकीन गरी अवलोकन गर्ने - तालिमहरू सञ्चालन भए नभएको सोध्ने र तालिम प्रतिवेदन हेर्ने
समुचित तरिकाले चर्पीको प्रयोग	
- प्रत्येक घरधुरी, संघसंस्था र आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक स्थानहरूमा चर्पी निर्माण भइ प्रयोग भएको, - साबुन पानी सहितको सुरक्षित, सफा चर्पी भएको, - खुला ठाँउमा दिसा नभेटिएको, - संघसंस्थाका र सार्वजनिक शौचालय प्रयोगकर्तामैत्री भएको,	- घर, संघसंस्था निकाय र आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक शौचालय बने नबनेको स्याम्पलिङ्गका आधारमा अवलोकन तथा सोधपुछ गर्ने - चर्पी साबुन पानी सहित सफा छ छैन अवलोकन गर्ने - संघ संस्था एवं सार्वजनिक शौचालय प्रयोगकर्ता मैत्री छन् छैनन् अवलोकन गर्ने
व्यक्तिगत सरसफाइ	
- प्रत्येक घरले उपयुक्त स्थानमा साबुन पानीसहितको हात धुने स्थान बनाएको, - घर, विद्यालय संघसंस्था र सार्वजनिक शौचालयहरूमा साबुन पानीले हात धुने सुविधा (स्थान र साबुन पानी) भएका, - घर, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था, कार्यालयहरूमा साबुन पानीले हात धुने, महिलाको मासिक धर्म व्यवस्थापन लगायतका व्यक्तिगत सरसफाइ सम्बन्धी ज्ञान र अभ्यास भएको, - व्यक्तिगत सरसफाइमा ध्यान पुराएको (समुदायका सदस्य, विद्यालयका विद्यार्थी/शिक्षक/कर्मचारी, होटेल र रेष्टुराका कर्मचारी/व्यवस्थापक समेत)	- घर,व्यक्ति,संघसंस्थाका व्यक्तिहरूको स्वच्छता अवलोकन गर्ने तथा ज्ञान सम्बन्धी सोधपुछ गर्ने - साबुन पानीसहितको हातधुने स्थान छ छैन अवलोकन गर्ने
सुरक्षित पानीमा पहुँच तथा प्रयोग	
- आधारभूत स्तरको खानेपानीमा सबैको पहुँच भएको, - खानेपानी प्रणालीबाट सुरक्षित खानेपानी उपलब्ध नभएको अवस्थामा घरायसी, विद्यालय, संघसंस्थामा पानी शुद्धीकरणका कुनै एक विधिको प्रयोग गरेर मात्र पानी पिउने गरेको, - घरायसी पानी शुद्धीकरणका आवश्यक सामग्रीहरू स्थानीय बजारमा उपलब्ध भएको,	- खानेपानीको पहुँच पुगेको छ छैन सोधपुछ गर्ने तथा अवलोकन गर्ने - घर, संघसंस्था, विद्यालयमा घरायसी खानेपानी शुद्धीकरणका विधिहरू : उमालेर, क्लोरिन, फिल्टर, सोडिस विधिहरू मध्ये कुनै एक विधि अवलम्बन गरी खानेपानीको प्रयोग गरिएको छ, छैन, अवलोकन गर्ने, अभ्यासका सम्बन्धमा सोधपुछ गर्ने, - खानेपानी राख्ने, भाँडा सफा छ छैन, पानी छोपेर राखेको छ छैन अवलोकन गर्ने

सुरक्षित खाना प्रयोग सम्बन्धी व्यवहार	
● घरको भान्सा, होटेल, क्यान्टिन तथा रेस्टुरा सफा रहेको र बासी तथा सडेगलेको खाना नखाने/नबेच्ने गरेको गरेको ● खाना पकाउने र खाने भाँडा सफा हुनुका साथै खानेकुरा र पिउने पानी छोपेर राखेको, ● फलफूल तथा खानेकुराहरू राम्रोसंग सफा गरेर एवं पकाएर, तताएर खाने, खुवाउने गरेको, ● सुरक्षित खानाको अनुगमनका लागि कार्यदल गठन गरी कम्तीमा चौमासिक रूपमा अनुगमन हुने गरेको,	● खाना पकाउने, खाने भाँडा सफा छ्छैन अवलोकन गर्ने,सोध्ने ● खाना सफा छ्छैन क्यान्टिन, होस्टेलका विद्यार्थी र होटल र रेस्टुराका ग्राहकलाई एवं परिवारका सदस्यलाई सोध्ने ● होटेल, क्यान्टिन, रेस्टुरा लगायतको खानाको शुद्धता अवलोकन गर्ने टिम सक्रिय छ्छैन सोध्ने, अनुगमन प्रतिवेदन अवलोकन गर्ने
घर, विद्यालय संघसंस्था, सरसफाइ	
● घर, विद्यालय, संघ संस्था भित्र तथा बाहिर सफा रहेको, ● विद्यालय, संघसंस्था र सार्वजनिक शौचालयहरूमा महिनावारीमा प्रयोग गरिएका स्थानीयरी प्याड वा अन्य साधनहरूको सफाइ एवं विसर्जन गर्ने वैज्ञानिक व्यवस्था भएको, ● घर आगँन एवं विद्यालय, संघसंस्थाबाट निस्कने फोहोरलाई वर्गीकरण गरी कुहिने र नकुहिने फोहोरको समुचित व्यवस्थापन गरेको । घर एवं विद्यालय, संघसंस्थाबाट निस्कने फोहोरपानीको सुरक्षित निस्कासन भएको, ● अस्पताल, उद्योग, कलकारखानाबाट निस्कने फोहोरको सुरक्षित संकलन, निस्कासन तथा विसर्जन सोही संस्थाले गर्ने गरेको, ● उपयुक्त तरिकाले पशुपक्षीको गोठ तथा खोर र मलमूत्र व्यवस्थापन गर्ने गरेको, ● भान्सा कोठामा हावा ओहोरदोहोर हुने उचित व्यवस्था तथा धुँवा रहित चुल्होको प्रयोग भएको,	● घर, विद्यालय एवं संघसंस्थाको भित्र बाहिर सरसफाइ अवलोकन गर्ने ● फोहोरको वर्गीकरण एवं पुन प्रयोग गरेको छ्छैन अवलोकन गर्ने ● घरायसी तहमा भाडा माफ्ने जुठ्यान, भाँडा सुकाउने च्याङ्ग, कपडा सुकाउने डोरी छ्छैन अवलोकन गर्ने । ● घर एवं विद्यालय, संघसंस्थाबाट निस्कने फोहोरपानीको निस्कासन स्थल अवलोकन गर्ने ● अस्पताल, उद्योग, कलकारखानाको अवलोकन गर्ने ● भान्सा कोठा सफा छ्छैन, धुँवा रहित चुल्हो प्रयोगमा छ्छैन सोध्ने र अवलोकन गर्ने ● गाई बस्तुको गोठ खोर, व्यवस्थान अवलोकन गर्ने
वातावरणीय सरसफाइ	
● गाउँ, टोल, नगर एवं सडक, चौतारा आदि सार्वजनिक स्थानहरूमा सफाइको लागि सरसफाइ समिति गठन भएको, ● घरायसी एवं संस्थागत तहमा ठोस तथा तरल फोहोर मानव मलमूत्रको व्यवस्थापनको हकमा व्यवस्थित सेप्टिक ट्यांकीमा जोडिएको पक्की वाटरसील चर्पी लगायत अन्य उपयुक्त प्रविधिको प्रयोग भएको	● ठोस तथा तरल फोहोर व्यवस्थापनको आवश्यकता अनुसार स्थानीय प्रविधि संचालनमा छ्छैन अवलोकन गर्ने ● नगर र नगरोन्मुख क्षेत्रमा ठोस फाहोरमैलाको व्यवस्थानको लागि योजना तर्जुमा भएको छ्छैन सोध्ने र अवलोकन गर्ने । ● ढल प्रणालीको योजना अवलोकन गर्ने ● वधशाला सफा र स्वच्छ रहेको ।

● नगर र नगरोन्मुख क्षेत्रमा ठोस फाहोरमैलाको व्यवस्थानको लागि स्यानिटरी ल्याण्डफिल्ड साइटको पहिचान गरी निर्माणको योजना तर्जुमा भएको, ● व्यवस्थित ढल प्रणालीको योजना तर्जुमा भएको, ● नगर र नगरोन्मुख क्षेत्रमा बधशालाहरूको निर्माण, वधशालाको सरसफाइ र त्यसबाट निस्कने फोहोरको व्यवस्थापनमा जोड	● खानेपानी,सरसफाइ र स्वच्छताका सुविधाहरूमा सबैको पहुँच पुगेको छ छैन? राम्ररी संचालनमा रहेका छन् छैन अवलोकन गर्ने, सोध्ने ● प्रशोधन सहितको व्यवस्थित ढल निर्माण भएको छ छैन, संचालनमा छ छैन अवलोकन गर्ने ● स्यानिटरी ल्याण्ड फिल्ड साइटको व्यवस्थित संचालनमा भएको छ छैन अवलोकन गर्ने ● नदीनाला, पोखरी, ताल तलैयाको पानीको प्राकृतिक गुणस्तर कायम रहेको छ छैन अवलोकन तथा परीक्षण गर्ने ● बस्ती, टोल वरपर यथोचित हरियाली र पार्क निर्माण भएको छ छैन अवलोकन गर्ने । ● ठोस तथा तरल फोहोरको प्रशोधन पश्चात पुन प्रयोग भएको छ छैन सोध्ने र सोको प्रयोगको अवलोकन गर्ने
पूर्ण सरसफाइ उन्मुख क्षेत्र	
● प्रयोगकर्ता-मैत्री गुणस्तरीय चर्पी निर्माण भएको, ● नेपाल गुणस्तर मापदण्ड अनुसारको पिउने पानीमा सबैको पहुँच भएको, ● ग्रामीण तथा छरिएका वस्तीमा मानव मलमुत्रको व्यवस्थापनको हकमा व्यवस्थित सेप्टिक ट्यांकीमा जोडिएको पक्की वाटरसील चर्पी लगायत अन्य उपयुक्त प्रविधिको प्रयोग भएको ● नगर र नगरोन्मुख क्षेत्रमा प्रशोधन सहितको व्यवस्थित ढल निर्माण भएको, ● ठोस फोहोरमैलाको व्यवस्थापनका लागि आवश्यकता अनुसार स्यानिटरी ल्याण्ड फिल्ड साइटको निर्माण गरी संचालनमा रहेको, ● नगर र नगरोन्मुख क्षेत्रमा सम्भव भए सम्म फोहोरमैलाको कम उत्पादन, पुनःप्रयोग र रिसाइकल गर्ने व्यवस्था भएको, ● आकासेपानी संकलन र उपयोग गरेको, ● नदीनाला, पोखरी, ताल तलैयाको पानीको प्राकृतिक गुणस्तर कायम राखेको, ● बस्ती, टोल वरपर यथोचित हरियाली र पार्क निर्माण भएको,	● खानेपानी,सरसफाइ र स्वच्छताका सुविधाहरूमा सबैको पहुँच पुगेको छ छैन? राम्ररी संचालनमा रहेका छन् छैन अवलोकन गर्ने, सोध्ने ● प्रशोधन सहितको व्यवस्थित ढल निर्माण भएको छ छैन, संचालनमा छ छैन अवलोकन गर्ने ● स्यानिटरी ल्याण्ड फिल्ड साइटको व्यवस्थित संचालनमा भएको छ छैन अवलोकन गर्ने ● नदीनाला, पोखरी, ताल तलैयाको पानीको प्राकृतिक गुणस्तर कायम रहेको छ छैन अवलोकन तथा परीक्षण गर्ने ● बस्ती, टोल वरपर यथोचित हरियाली र पार्क निर्माण भएको छ छैन अवलोकन गर्ने । ● ठोस तथा तरल फोहोरको प्रशोधन पश्चात पुन प्रयोग भएको छ छैन सोध्ने र सोको प्रयोगको अवलोकन गर्ने

अनुसूचि : ५ अनुगमन फारामहरु

५.१ घरायसी तहमा प्रयोग गरिने अनुगमन फाराम

क्रसं	सूचकहरु	अंकभार (१००)	छ/छैन सर्भेक्षण गरेको घर नम्बर				
क) चर्पीको प्रयोग		25					
1	सबैले सधैं सुरक्षित चर्पीमा दिसापिसाब गर्ने गरेको ।	5					
2	चर्पीको नियमित सरसफाइका लागि ब्रस र सफा गर्ने वस्तुको उपलब्ध भएको ।	3					
3	चर्पी प्रयोगपछि हात धुनका लागि साबुन पानीको सहज व्यवस्था भएको ।	5					
4	चर्पीको प्यान र त्यस वरिपरि दिसा नदेखिएको ।	5					
5	दिसा संकलन ट्यांकी वरपर दिसाजन्य लेदो बाहिर नदेखिएको ।	5					
6	चर्पी प्रयोगकर्ता (बालबालिका, अपाङ्गता, लैंगिक,अशक्तता) मैत्री भएको ।	2					
ख) व्यक्तिगत सरसफाइ		30					
	साबुन पानीले हात धुने बानीको विकास						
1	चर्पीको प्रयोग गरिसकेपछि, बच्चाको दिसा धोईसकेपछि साबुन पानीले हात धुने बानी भएको ।	5					
2	खाना बनाउनु एवं पस्कनु, खानु र खुवाउनुअघि साबुन पानीले हात धुने गरेको ।	5					
3	फोहोर वस्तु र/वा विषादी छोएपछि साबुन पानीले हात धुने गरेको ।	5					
4	बिरामी स्याहार गरेपछि साबुन पानीले हात धुने गरेको ।	2					
	महिनावारी स्वच्छता						
5	महिनावारी स्वच्छता सम्बन्धि ज्ञान र चेतना भएको ।	2					
6	स्यानेटरी प्याडको उपयुक्त (जलाउने वा साबुन पानीले धोएर घाममा सुकाउने) व्यवस्थापन गर्ने गरेको ।	4					
7	रजस्वलाको बेला नियमित नुहाउने गरेको ।	2					
	अन्य व्यक्तिगत सरसफाइ :						
8	नियमित रुपमा नुहाउने, दाँत माभ्ने, नङ्ग काट्ने, सफा कपडा लगाउने गरेको ।	5					
ग) न्यूनतम आवश्यक र सुरक्षित पानीमा पहुँच तथा प्रयोग		20					

1	पानीको सुरक्षित भण्डारण अथवा प्रयोग गर्ने भाँडा सफा तथा छोपेर राखेको ।	6					
2	पानी शुद्धिकरणका विधिहरू (उमाल्ने, फिल्टर गर्ने, क्लोरिन प्रयोग गर्ने, सोडिस गर्ने) को ज्ञान तथा प्रयोग ।	6					
3	छोपेको इनार, प्लेटफर्म सहितको हेण्डपम्प, सुरक्षित मुहान, खानेपानी सुरक्षा योजना लागु भएको खानेपानी प्रणालीको पानी प्रयोग गर्ने गरेको ।	4					
4	कम्तीमा राष्ट्रिय मापदण्डले तोके बमोजिम न्यूनतम पानीको मात्रा उपलब्धता रहेको ।	4					
घ) सुरक्षित खानाको प्रयोग		15					
1	खानेकुराको सुरक्षित भण्डारण (खानेकुराहरू सधैं छोपेर राख्ने, उपयुक्त तापक्रममा संरक्षण गर्ने) गरेको ।	4					
2	पकाउने भाँडा र भान्साकोठा सफा रहेको ।	2					
3	सुरक्षित खानेकुराहरू (राम्ररी पाकेको, काँचे खाने खानेकुरालाई सुरक्षित पानीले राम्ररी धोएको, बासी नभएको, नसडेको, नगलेको, भिगा नभन्केको) मात्रै खाने गरेको तथा सो सम्बन्धि ज्ञान र चेतना भएको ।	4					
4	पकाएको खानालाई पुनः प्रयोग गर्नु परेमा राम्ररी तताएर खाने गरेको ।	1					
5	पोषणयुक्त खाद्यवस्तु र खानेकुराको प्रयोग गर्ने गरेको तथा सो सम्बन्धि ज्ञान र चेतना भएको ।	2					
6	पशुपक्षीको पहुँचबाट सुरक्षित राख्न मसला पिस्ने सिलौटालाई छोप्ने र/वा उँचो स्थानमा राखेको ।	2					
ङ) सफा स्वच्छ घरआँगन		10					
1	घरआँगनको सधैं सफाई गर्ने गरेको ।	1					
2	घरबाट निस्कने फोहरमैलालाई वर्गिकरण (कुहिने, नकुहिने) गरी व्यवस्थापन गर्ने गरेको ।	2					
3	घरबाट निस्कने फोहरपानीको उचित व्यवस्थापन गर्ने गरेको ।	1					
4	सुधारिएको चुल्हो, बायो ग्याँस/एल.पी ग्याँस चुल्हो, विद्युतीय चुल्हो आदिको प्रयोग गर्ने गरेको ।	2					
5	भान्सा कोठामा क्रस भेन्टिलेसनको व्यवस्था भएको ।	1					
6	जुठेलो, चाड र किचन न्याकको व्यवस्था भएको ।	2					
7	पशुपक्षीका लागि छुट्टै गोठ र खोरको व्यवस्था भएको ।	1					

५.२ बिद्यालय छक्क वास तीन तारा पद्धति मापदण्ड

बिद्यालय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता उपलब्धिलाई मुल्यांकन गरी स्तरीकरण गर्न देहाय बमोजिमका सूचकहरूको आधारमा तारा पद्धति बमोजिम वर्गीकरण गरिने छ ।

क्र.स.	आधारहरू	तारा प्राप्त गर्ने सूचकहरू (आधारहरू)		
		एक तारा	दुई तारा	तीन तारा
१	पानी	पिउन, हात धुन र सरसफाइ गर्नका लागि पानीको उपलब्धता	विद्यालयमा पिउनका लागि शुद्धीकरण गरिएको पानीको व्यवस्था	सबै बालबालिकाहरूको पहुँच सहितको पिउन र सरसफाइका लागि सुरक्षित र पर्याप्त पानीको उपलब्धता (प्रति व्यक्ति दैनिक १२ लि.)
२	शौचालय	छात्रा तथा छात्रहरूका लागि चुकुलसहितका अलग अलग शौचालय भएको	बाल, लैङ्गिक , अपाङ्गता र वातावरण मैत्री युरिनल र पानीसहितको धारा भएको शौचालयको व्यवस्था	सुरक्षित स्थानमा बाल, लैङ्गिक, अपाङ्गता र वातावरण मैत्री (२५ छात्रा र ४० छात्रहरूको अनुपातमा) पर्याप्त पानीसहितको शौचालयको सुविधासहित दिसा, पिसाबको सुरक्षित निकासको व्यवस्था मिलाइएको
३	वातावरणीय सरसफाइ	ठोस फोहरलाई डस्टबिनमा सङ्कलन गरी समय समयमा बिसर्जन गर्ने गरिएको	ठोस फोहरहरूलाई सिसा वा धातुजन्य, नकुहिने र कुहिने गरी अलग अलग डस्टबिनमा सङ्कलन गरी कम्तिमा हप्तामा एक पटक बिसर्जन गर्ने गरिएको	सामग्रीहरूको प्रयोग घटाउने, पुनःप्रयोग गर्ने र पुनःचक्रणको पद्धति लागू गरी फोहरको व्यवस्थापन गरिएको
४	सफा र हरियाली वातावरण	विद्यालय सेवाक्षेत्र खुला दिसा मुक्त घोषणा भएको	विद्यालय परिसरभित्र फूलहरू रोपी बगैँचाको व्यवस्था भएको	विद्यालयभित्रको उपयुक्त खाली जमिनमा वृक्षरोपण र बगैँचारकरेसाबारीको विकास गरिएको
५	स्वच्छता सुविधा	पानी र साबुनसहितको हात धुने सुविधा भएको	समूहमा साबुन पानीले हात धुने स्थायी सुविधासहित साबुन र पानीको नियमित व्यवस्था भएका	समूहमा साबुन पानीले हात धुने स्थायी सुविधा (छात्रा ४० र छात्र ६० को अनुपातमा एक धारा) मा सबैको सहज पहुँच सहित प्रयोग भई नाली वा सोकपिट वा बगैँचा वा करेसाबारीमा पानीको निकासको व्यवस्था गरिएको
६	स्वच्छता शिक्षा	सबै कक्षामा स्वच्छता शिक्षा अध्ययन,	विद्यार्थीहरूको व्यावहारिक र जीवन उपयोगी	स्वास्थ्य तथा वातावरण विषयमा विद्यार्थीहरूको

		अध्यापन हुने गरेको पाँच कक्षाभन्दा माथि महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन पठन पाठन गर्ने गरिएको	स्वच्छता शिक्षामा सक्रिय सहभागिता हुने गरेको	व्यक्तिगत सरसफाइ र स्वच्छता व्यवहार (समूहमा हात धुने, व्यक्तिगत सरसफाइ र शौचालयको सरसफाइ गर्ने का आधारमा अड्क दिने पद्धतिको अवलम्बन गरिएको
७	महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन सुविधा	सेनिटरी प्याड व्यवस्थापनका लागि छात्रा शौचालयहरूमा ढकनसहितको डस्टबिन राखिएको	आकस्मिक अवस्थाका लागि सहज सेनिटरी प्याडको व्यवस्था र प्रयोग गरिएका प्याडहरूको सुरक्षित बिसर्जन गर्ने गरिएको	छात्राहरूले पुन प्रयोग गर्ने सेनिटरी प्याड तयार गर्ने सीप सिक्ने वा स्वस्थकर प्याड प्रयोगमा ल्याएका र महिनावारी स्वच्छता सुविधाहरू सञ्चालनमा रहेका
८	संस्थागत व्यवस्था र दिगोपना	बाल क्लब र विद्यालय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति गठन भएको	विद्यालय सुधार योजनामा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना समावेश भएको	नियमित मर्मत सम्भारका लागि मर्मत सम्भार कोषको व्यवस्था, आवश्यक सीप र जगेडा औजारहरूको व्यवस्था भएको र नियमित रूपमा तालिका अनुसार शौचालय, धारा र हातधुने ठाउँको सरसफाइ गर्ने गरिएको
९	विपत जोखिम व्यवस्थापन	शिक्षक तथा बालबालिकाहरूलाई विपत जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धमा क्षमता विकास गरिएको	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समेतको विपत पूर्व तयारी र प्रतिकार्य योजना तयार गरिएको र जोखिम नक्साङ्कन तयार गरी सबैले देख्ने स्थानमा टाँगिएको	खानेपानी तथा सरसफाइका संरचनाहरू नेपाल सरकारको स्वीकृत मापदण्ड (विपद जोखिम न्यूनीकरण) अनुसार निर्माण भएको
१०	अनुगमन तथा जवाफदेहिता	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता र महिनावारी स्वच्छताका लागि सम्पर्क शिक्षक (महिलालाई प्राथमिकता) को व्यवस्था गरिएको	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता र महिनावारी स्वच्छता सम्पर्क शिक्षकको निगरानीमा दैनिक रूपमा शौचालयको सफाइ र साबुन पानीले हात धुने गरिएको	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता र महिनावारी स्वच्छता सम्पर्क शिक्षकको सहजीकरणमा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता कर्नर (सम्बन्धित पुस्तक, पत्रिका, पोष्टर, सूचना तथा जानकारीमूलक सामग्री र सेनिटरी प्याड) को स्थापना गरिएको

एक, दुई र तीन तारामध्ये पूरा भएकोमा चिन्ह (✓) र नभएकोमा चिन्ह ✗ लगाउनुपर्नेछ । एक ताराका सबै सूचक पूरा गरेपछि “एक ताराद्र तोक्न सकिने छ र एवम् रीतले एक तारा र दुई ताराका सबै सूचक पूरा गरेपछि “दुई ताराद्र र एक तारा, दुई तारा र तीन ताराका सबै सूचक पूरा गरेपछि “तीन ताराद्र तोक्न सकिनेछ ।

५.३ स्वास्थ्य संस्थामा प्रयोग गरिने अनुगमन फाराम

स्वास्थ्य संस्थाहरूको खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता सम्बन्धी अनुगमन फारम

संस्थाको नाम		स्वास्थ्य संस्थाको प्रकार	
पालिकाको नाम	टोल	वडा नं	

क्षेत्र	सूचकहरू	निरिक्षण मिति	निरिक्षण मिति	निरिक्षण मिति
		सुचकगत स्थिति	सुचकगत स्थिति	सुचकगत स्थिति
चर्पी संख्या तथा सरसफाइको अवस्था	चर्पी छ वा छैन			
	छ भने प्यान संख्या	पुरुषको लागि		
		महिला को लागि		
		महिला पुरुष दुबै को लागि		
	महिला र पुरुषका लागि छुट्टै चर्पी छ वा छैन			
	महिला चर्पीमा स्थानीयरी प्याड फाल्न मिल्ने व्यवस्था छ वा छैन			
	प्रयोग भएको छ वा छैन			
	चर्पी सफा छन वा छैनन्			
	सरसफाइ सामग्री छ वा छैन			
चर्पीमा पानीको उपलब्धता (छ वा छैन)				
साबुन पानीले हात धुने सुविधाको व्यवस्था	समुह हातधुने सुविधा निश्चित स्थान (छ वा छैन)			
	पानीको उपलब्धता (छ वा छैन)			
	साबुनको उपलब्धता (छ वा छैन)			
	जोखिमपूर्ण समयमा साबुन पानीले हात धुने बानी छ वा छैन			
संस्थामा खानेपानीको अवस्था	संस्था हाता भित्र खानेपानीको व्यवस्था छ वा छैन			
	खानेपानीको शुद्धिकरण (१ फिल्टर, २ कोलोरिन प्रयोग, ३ सोडियस, वा ४ अन्य विधि)			
	खानेपानी निर्माण भएको तर बिग्रिएको छ भने मर्मत गर्नु पर्ने के हो ।			
	खानेपानीको सम्भावना के छ ?	हाल सम्म पनि खानेपानीको व्यवस्था वा धारा निर्माण नभएको		
		पानीको श्रोतको पहिचान भएको छ वा छैन		
	संस्था देखी पानीको मुहान सम्मको अनुमानीत दुरी (मीटर)			

		पानीको श्रोत नभएको भए बैकल्पिक श्रोत के होला?			
वातावरणिय सरसफाइ	वार्डहरूमा फोहरको सेग्रिगेसन गर्ने गरिएको छ वा छैन				
	ठोस फोहरको सुरक्षित संकलन तथा व्यवस्थापन छ वा छैन				
	तरल फोहरको सुरक्षित संकलन तथा व्यवस्थापन छ वा छैन				
	प्लासेन्टा पिट व्यवस्था भएको वा नभएको				
	फोहर जलाउन इन्सिनेटरको व्यवस्था भएको वा नभएको				
	कार्यालय हाता भित्र खुला दिसा देखिएको छ वा छैन				
संस्थागत विवरण	सरसफाइ फोकल कर्मचारी तोकिएको छ वा छैन				
	खानेपानी तथा सरसफाई सुधार कार्य योजना रहेको				
	सरसफाई आचारसंहिता छ वा छैन				
	सरसफाई कार्यक्रम तथा अभियान संचालन छ वा छैन				
अपांगता मैत्री वातावरण	फरक शारिरीक क्षमता भएका संख्या	कर्मचारी संख्या			
		सेवाग्राही संख्या			
	शौचालयमा र्याम/रेलिंगको व्यवस्था छ				
	सेवा क्षेत्र खुला दिसामुक्त घोषणा भएका				
	सेवा क्षेत्रको जोखिम नक्सांकन				

५.४ कार्यालय तहमा प्रयोग गरिने अनुगमन फाराम

कार्यालय तथा संस्थाहरूको ध्वज सम्बन्धी अनुगमन फारम

कार्यालय वा संस्थाको नाम		संस्थाको प्रकार	
पालिका	टोल		वडा नं

कर्मचारी संख्या:	म :	पू :
------------------	-----	------

क्षेत्र	सूचकहरू	निरिक्षण मिति	निरिक्षण मिति	निरिक्षण मिति
		सूचकगत स्थिति	सूचकगत स्थिति	सूचकगत स्थिति
चर्पी संख्या तथा सरसफाइ अवस्था	चर्पी छ वा छैन			
	छ भने प्यान संख्या	पुरुषको लागि		
		महिला को लागि		
		महिला पुरुष दुबै को लागि		
	यूरिनल संख्या			
	महिला र पुरुषका लागि छुट्टै चर्पी छ वा छैन			
	महिला चर्पीमा स्यानीटरी प्याड फाल्न मिल्ने व्यवस्था छ वा छैन			
	प्रयोग भएको छ वा छैन			
	चर्पी सफा छ वा छैन			
	सरसफाइ सामग्री छ वा छैन			
साबुन पानीले हात धुने सुविधाको व्यवस्था	चर्पीमा पानीको उपलब्धता (छ वा छैन)			
	समुह हातधुने सुविधा निश्चित स्थान (छ वा छैन)			
	पानीको उपलब्धता (छ वा छैन)			
	छ भने पानी आउने धारा संख्या			
	साबुनको उपलब्धता (छ वा छैन)			
संस्था वा कार्यालय मा खानेपानीको अवस्था	जोखिमपूर्ण समयमा साबुन पानीले हात धुने बानी छ वा छैन			
	कार्यालयमा खानेपानीको व्यवस्था छ वा छैन			
	खानेपानीको व्यवस्था छ भने शुद्धिकरण गरिएको छ वा छैन			
वातावरणिय सरसफाइ	खानेपानीको शुद्धिकरण (१ फिल्टर, २ कोलोरिन प्रयोग, ३ सोडियस, वा ४ अन्य विधि) कसरी भएको छ			
	ठोस फोहरको उचित संकलन तथा व्यवस्थापन भएको छ वा छैन			
	तरल फोहरको उचित संकलन तथा व्यवस्थापन भएको छ वा छैन			
	कार्यालय परिसर र कोठाहरू सफा रहेको छ वा छैन			
	कार्यालय परिसरमा फूल बृक्ष तथा फूलबारी छ वा छैन			
संस्थागत विवरण	कार्यालय हाता भित्र खुला दिसा देखिएको छ वा छैन			
	सरसफाइ तथा स्वच्छता फोकल व्यक्ति छ वा छैन			
	सरसफाई सुधार कार्य योजना निर्माण छ वा छैन			

अपांगता मैत्री वातावरण	मर्मत संभार तथा व्यवस्थापन स्थिति राम्रो छ वा छैन				
	सरसफाई आचारसंहिता छ वा छैन				
	सरसफाई सम्बन्धी कार्यक्रम तथा बजेट छ वा छैन				
	फरक शारीरिक क्षमता भएका संख्या	कर्मचारी संख्या			
		सेवाग्राही संख्या			
	शौचालयमा रयाम/रेलिंगको व्यवस्था छ वा छैन				
	कार्यालय अपांगतामैत्री सुविधायुक्त छ वा छैन				

५.५ होटल,रेष्टुरा,चिया पसलहरु प्रयोग गरिने अनुगमन फाराम

क्रसं	सूचकहरु	अंकभार (१००)	छ/छैन होटल रेष्टुरा चियाखाजा पसलको नाम				
क) चर्पीको प्रयोग		20					
अ	पर्याप्त मात्रामा सुरक्षित शौचालय भएको	4					
इ	शौचालयमा सफा गर्ने सामग्रीहरु र पानी राख्ने र भित्रको भाडो भएको	3					
घ	चर्पी प्रयोगपछि हात धुनका लागि साबुन पानीको सहज व्यवस्था भएको ।	3					
ङ	चर्पीको प्यान र त्यस वरिपरि दिसा नदेखिएको, प्यान सफा रहेको	3					
च	दिसा संकलन ट्यांकी वरपर दिसाजन्य लेदो बाहिर नदेखिएको ।	3					
ट	चर्पी प्रयोगकर्ता (बालबालिका, अपाङ्गता, लैंगिक,अशक्तता),महिनावारी मैत्री भएको ।	4					
ख) व्यक्तिगत सरसफाइ		25					
अ	हात धुने स्टेशन (बहु धारा, बेसिनहरु, टुटी भएको भाडो) भएको, साबुन, तौलिया सहितको	5					
इ	चर्पीको प्रयोग गरिसकेपछि, बच्चाको दिसा धोईसकेपछि साबुन पानीले हात धुने बानी भएको ।	3					
घ	खाना बनाउनु एवं पस्कनु, खानु र खुवाउनु अघि साबुन पानीले हात धुने गरेको ।	3					
ङ	फोहोर वस्तु छोएपछि साबुन पानीले हात धुने गरेको ।	2					
च	महिनावारी स्वच्छता सम्बन्धि ज्ञान र सुरक्षित अभ्यास भएको ।	3					
ट	स्यानेटरी प्याडको उपयुक्त ब्यवस्थापन गर्ने गरेको ।	4					
ठ	नियमित रुपमा नुहाउने, दाँत माभ्ने, नङ्ग काट्ने, सफा कपडा लगाउने गरेको	5					

ग) सुरक्षित पानीमा पहुँच तथा प्रयोग		15					
अ	शुद्ध पानीको सुरक्षित भण्डारण वा प्रयोग गर्ने भाँडा सफा तथा छोपेर राखेको ।	4					
इ	पानी शुद्धिकरण विधिहरू (उमाल्ने, फिल्टर गर्ने, क्लोरिन प्रयोग गर्ने, सोडिस गर्ने) को प्रयोग गरि सेवाग्राहीलाई समेत शुद्ध पानी दिने गरेको	5					
घ	छोपेको इनार, प्लेटफर्म सहितको हेण्डपम्प, सुरक्षित मुहान, खानेपानी सुरक्षा योजना लागु भएको खानेपानी प्रणालीको पानी प्रयोग गर्ने गरेको ।	3					
ङ	कम्तीमा राष्ट्रिय मापदण्डले तोके बमोजिम न्यूनतम पानीको मात्रा उपलब्धता रहेको (४५ लि.प्रति व्यक्ति प्रति दिन)	3					
घ) सुरक्षित खानाको प्रयोग		20					
अ	खानेकुराको सुरक्षित भण्डारण (खानेकुराहरू सधैं छोपेर राख्ने, उपयुक्त तापक्रममा संरक्षण गर्ने) गरेको ।	5					
इ	भान्साकोठा सफा रहेको, पकाउने तथा खाजा खाना खाने भाँडा उचित तरिकाले सरसफाइ गर्ने गरेको ।	5					
घ	सुरक्षित खानेकुराहरू (राम्ररी पाकेको, काँचै खाने खानेकुरालाई सुरक्षित पानीले राम्ररी धोएको, बासी नभएको, नसडेको, नगलेको, भिँगा नभन्केको) खाने तथा बेच्ने गरेको	5					
ङ	खानेकुरालाई भिँगा किरा, धुलो आदिबाट बचाउन आवश्यक पहल गरेको - जालीले छोपेका, भान्सामा जाली लगाएको ...)	5					
ड) सफा स्वच्छ होटल रेष्टुरा...		20					
अ	भवन भित्र र बाहिरको सधैं सफाई गर्ने गरेको ।	3					
इ	घरबाट निस्कने फोहरमैलालाई वर्गिकरण (कुहिने, नकुहिने) गरी व्यवस्थापन गर्ने गरेको ।	3					
घ	घरबाट निस्कने फोहरपानीको उचित व्यवस्थापन गर्ने गरेको ।	3					
ङ	सुधारिएको चुल्हो, बायो ग्याँस/एल.पी ग्याँस चुल्हो, विद्युतीय चुल्हो आदिको प्रयोग गर्ने गरेको ।	3					
छ	भान्सा कोठामा क्रस भेन्टिलेशनको व्यवस्था भएको ।	2					
ट	जुठेल्लो, चाड (आवश्यकतानुसार) र किचन न्याकको व्यवस्था भएको ।	3					
ठ	फूल बिरुवा रोपेर आर्कषक हरियाली वातावरण बनाइएको	3					

अनुसूचि ६. M-WASH-CC को पदाधिकारीहरूको विवरण

क्र.स.	नाम थर,	समितिमा पद	आबद्धता	सम्पर्क नम्बर
1.	श्री शालिकराम अधिकारी	अध्यक्ष	नगर प्रमुख, बाँसगढी नपा	९८५८०८०८०८
2.	श्री शुष्मा चौधरी	उपाध्यक्ष	नगर उपप्रमुख, बाँसगढी नपा	९८५८०८०८०८
3.	श्री जयराज पाण्डे	सदस्य	अध्यक्ष, वडा नं १	९८५८०८०८०८
4.	श्री घमण्ड चन्द	सदस्य	अध्यक्ष, वडा नं २	९८५८०८०८०८
5.	श्री प्रेमराज पौडेल	सदस्य	अध्यक्ष, वडा नं ३	९८५८०८०८०८
6.	श्री रजमान चौधरी	सदस्य	अध्यक्ष, वडा नं ४	९८५८०८०८०८
7.	श्री नरेन्द्र गिरी	सदस्य	अध्यक्ष, वडा नं ५	९८५८०८०८०८
8.	श्री दशरथ थारु	सदस्य	अध्यक्ष, वडा नं ६	९८५८०८०८०८
9.	श्री गंगाराम थारु	सदस्य	अध्यक्ष, वडा नं ७	९८५८०८०८०८
10.	श्री तुल प्रसाद गौतम	सदस्य	अध्यक्ष, वडा नं ८	९८५८०८०८०८
11.	श्री जय बहादुर चन्द ठकुरी	सदस्य	अध्यक्ष, वडा नं ९	९८५८०८०८०८
12.	सुरेश कुमार रेग्मी	सदस्य	स्वास्थ्य शाखा संयोजक	९८५८०८०८०८
13.	रवीलाल मीजार	सदस्य	शिक्षा शाखा संयोजक	९८५८०८०८०८
14.	भिमलाल चौधरी	सदस्य	कृषि शाखा संयोजक	९८५८०८०८०८
15.	प्रेम कुमार मण्डल	सदस्य	पशु सेवा शाखा संयोजक	९८५८०८०८०८
16.	उषा पुन	सदस्य	महिला तथा बालबालीका शाखा संयोजक	९८५८०८०८०८
17.	अध्यक्ष तथा प्रतिनिधि	सदस्य	उद्योग वाणिज्य संघ	
18.	अध्यक्ष तथा प्रतिनिधि	सदस्य	महिला संजाल	
19.	अध्यक्ष तथा प्रतिनिधि	सदस्य	खानेपानी उपभोक्ता तथा सरसफाई समिति	
20.	सभापति तथा प्रतिनिधि	सदस्य	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	
21.	अध्यक्ष तथा प्रतिनिधि	सदस्य	राजनीतिक दल	
22.	अध्यक्ष तथा प्रतिनिधि	सदस्य	स्रोत व्यक्ति	
23.	अध्यक्ष तथा प्रतिनिधि	सदस्य	होटल व्यवसायी संघ	

24.	अध्यक्ष तथा प्रतिनिधि	सदस्य	समाुदायीक वन उपभोक्ता समिति	
25.	प्रतिनिधि	सदस्य	रेडीयो गुर्वावा	
26.	अध्यक्ष तथा प्रतिनिधि	सदस्य	यूवा सञ्जाल	
27.	अध्यक्ष तथा प्रतिनिधि	सदस्य	बाल सञ्जाल	
28.	अध्यक्ष तथा प्रतिनिधि	सदस्य	अपाङ्ग सञ्जाल	
29.	संयोजक तथा प्रतिनिधि	सदस्य	बडघर सञ्जाल	
30.	प्रमुख तथा प्रतिनिधि	सदस्य	ईलाका प्रहरी कार्यालय	
31.	प्रमुख तथा प्रतिनिधि	सदस्य	शसस्त्र प्रहरी कार्यालय	
32.	प्रमुख तथा प्रतिनिधि	सदस्य	ईलाका प्रशासन कार्यालय	
33.	संयोजक तथा प्रतिनिधि	सदस्य	स्वास्थ्य स्वयम्सेवीका सञ्जाल	
34.	अध्यक्ष तथा प्रतिनिधि	सदस्य	शिक्षक महासंघ	
35.	संयोजक तथा प्रतिनिधि	सदस्य	बेस, बर्दिया	
36.	अमरराज खत्री	सदस्य सचिव	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	

अनुसूचि ७.नगरमा अवस्थित प्रमुख कार्यालय र सम्पर्क व्यक्तिहरूको विवरण

क्र.स	सरकारी सस्थाको नाम	ठेगाना	सम्पर्क व्यक्ति	पद	फोन र मोवाईल न
१	बाँसगढी नगरपालिकाको कार्यालय बर्दिया	बाँसगढी बर्दिया	अम्मर राज खत्री	प्रमुख प्रशाकीय अधिकृत	९८५८०७११११ ०८४४००००२
२	ईलाका प्रशासन कार्यालय	बाँसगढी बर्दिया	डिल्लीराम आचार्य	शखा अधिकृत	०८४००२००
३	पशु विकास शाखा	बाँसगढी बर्दिया	प्रेम कुमार मण्डल	पशु विकास अधिकृत	९८५८०४०३४४
४	कृषि विकास शाखा	बाँसगढी बर्दिया	भीम लाल चौधरी	कृषि प्रा स	९८४८२१७८११
५	शिक्षा,युवा तथा खेलकुद शाखा	बाँसगढी बर्दिया	रविलाला मिजार	विद्यालय निरिक्षक	९८४८४४१०३
६	स्वास्थ्य शाखा	बाँसगढी बर्दिया	सुरेश कुमार	जन स्वास्थ्य	९८५८०२०१६८

			रेग्मी	अधिकृत	
७	महिला तथा बालबालिका शाखा	बाँसगढी बर्दिया	उषा पुन	प्रमुख (नयव सुब्बा)	५८४८१५७०३०

अनुसूचि ट. नगरपालिकाका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूको विवरण

सि.नं	नाम थर	पद	वडा नं.	सम्पर्क नम्बर
१	सालिकराम अधिकारी	प्रमुख		५८५८०४०६४१, ५८५८०२७१०६
२	शुष्मा चौधरी	उप-प्रमुख		५८५८०४०६४२, ५८४८०५८७४५
३	जयराज पाण्डे	वडा अध्यक्ष	१	५८५८०८५६४३
४	घमण्ड चन्द	वडा अध्यक्ष	२	५८५८०८०८१३
५	प्रेमराज पौडेल	वडा अध्यक्ष	३	५८५८०८०८१४
६	रजमान चौधरी	वडा अध्यक्ष	४	५८५८०८११२४
७	नरेन्द्र गिरी	वडा अध्यक्ष	५	५८५८०८११२३
८	दशरथ थारु	वडा अध्यक्ष	६	५८५८०७२७२०
९	गंगाराम थारु	वडा अध्यक्ष	७	५८५८०७०८१०
१०	तुल प्रसाद गौतम	वडा अध्यक्ष	८	५८५८०२५७४१
११	जय बहादुर चन्द ठकुरी	वडा अध्यक्ष	९	५८५८०३०१४५
१२	सरस्वती श्रेष्ठ	कार्यपालिका सदस्य		५८१४५०२०५४
१३	गीती कमेनी	कार्यपालिका सदस्य		५८४८५८५५६७
१४	मनतुली थरुनी	कार्यपालिका सदस्य		५८२४५७७६०५
१५	लिला कुमारी पुन	कार्यपालिका सदस्य		५८४४८२३३५८
१६	अमृता देवी बुढा	कार्यपालिका सदस्य		५८४८२११०००
१७	सर्जने कामी	कार्यपालिका सदस्य		५८४८०१०२८८१
१८	टंक बहादुर सुनार	कार्यपालिका सदस्य		५८४८०८७५५५
१९	दलविर सुनार	कार्यपालिका सदस्य		५८०८१३८५४३
२०	टेक बहादुर वि.सी.	सदस्य	१	५८४८११५१५६
२१	निशा वि.क	द.म.सदस्य	१	५८१२४३०६०३
२२	गोपाल जैसी	सदस्य	१	५८१८१५८१५८
२३	दिप बहादुर चन्द	सदस्य	२	५८४८०४२७८२
२४	विमला परियार	द.म.सदस्य	२	५८४८२७२६२७
२५	स्वामीदयाल थारु	सदस्य	२	५८१५८८८७६४
२६	मेला थारु	म. सदस्य	३	५८१५५१३०२६
२७	मिना कुमारी दमाई	द.म.सदस्य	३	५८१५५२७५६
२८	अब्दुल रइस साई	सदस्य	३	५८१४५२५३३६
२९	राजाराम थारु	सदस्य	३	५८२२४०५५५५
३०	युद्ध कुमारी वि.क	द.म.सदस्य	४	५८१५५४३८४
३१	गुरुप्रसाद थारु	सदस्य	४	५८१६५०५५७६
३२	गोलानी थरुनि	म. सदस्य	४	५८६८२८५५४५

३३	हरी प्रसाद पौडेल	सदस्य	५	९८४८०८०७५१
३४	लौटन थारु	सदस्य	५	९८४८१११५७९
३५	खगिसरा कामी	द.म.सदस्य	५	९८४८०८०७५१
३६	चमेली थारु	म.सदस्य	५	९८०४५१२८३७
३७	शान्ता गुरुङ्ग	म.सदस्य	६	९८०४५३८३३७
३८	बुद्धिमाया साकी	द.म.सदस्य	६	९८००२६२३९२
३९	लाल बहादुर थारु	सदस्य	६	९८१६४०६९१७
४०	गिता कामी	द.म.सदस्य	७	९८१२४७३३४०
४१	आइतवारी थारु	सदस्य	७	९८४८१०२५९२
४२	रामचन्द्र अहिर	सदस्य	७	९८४८०८२७५३
४३	प्रकाशचन्द्र पगेनी	सदस्य	८	९८६८०८०४६५
४४	राजाराम थारु	सदस्य	८	९८१४५५५९१०
४५	शारदा कुमारी आचार्य	म.सदस्य	८	९८४८०२७४५२
४६	पानमती कामी	द.म.सदस्य	९	९८२२४१३४२४
४७	लाल बहादुर थारु	सदस्य	९	९८१६५०९३६८
४८	चन्द्र बहादुर चन्द	सदस्य	९	९८५८०२७९२५

अनुसूचि ५ : बाँसगढी नगरपालिकामा अवस्थित सामुदायिक बिद्यालयहरूको सम्पर्क विवरण

क्र.स.	विद्यालय	तह	प्र.अ.	फोन नं.	वडा नं.
अ	जनजागृती प्रावी अमोहीया	प्रा.वी.	तिलक बहादुर केसी	८०८३७३३३८०	६
ब	वनप्रीय प्रा.वी. सुन्दरवस्ति	प्रा.वी.	प्रेम बहादुर डिप्ती	८०८३७३३३३३३	७
घ	जनता मा.वी. वनमुडा	मा.वि.	राजेन्द्रप्रसाद थारु	८३३३३३३३३३३	८
ङ	जनता प्रा.वी. कुरुले	प्रा.वी.	कृष्णकान्त मण्डल	८०८३७३३३३३३	९
च	जीवनज्योती मा.वि. राँभा	मा.वि.	तर्क बहादुर शाही	८३३३३३३३३३३	१०
ट	लक्ष्मी मा.वि. चेपाग	मा.वि.	भेषराज गैरे	८३३३३३३३३३३	११
ठ	मद्रासा गौसीया तलीमुल कुरान बेल्वा	प्रा.वी.	हसीम मोहम्मद शाही	८३३३३३३३३३३	१२
ड	महदेव आ.वि. महादेवा	आ.वि.	कपीलदेव यादव	८३३३३३३३३३३	१३
ढ	मूलपानी प्रा.वि. खोटे	प्रा.वी.	लोकेन्द्र चौधरी	८३३३३३३३३३३	१४
ण	नमुना प्र.वि. पीपलचौतारा	प्रा.वी.	शिवकुमार शर्मा	८३३३३३३३३३३	१५
त	नव प्रभात प्रा.वि. वेल्वा	प्रा.वी.	रीतबहादुर महत	८०८३७३३३३३३	१६
थ	पृथ्वी आ.वि. लखनौ	आ.वि.	जगमोहन भाँ	८३३३३३३३३३३	१७
द	सरस्वती आ.वि. बेतहनी	आ.वि.	डिलबहादुर महत	८३३३३३३३३३३	१८
ध	शान्ति समाज प्रा.वि. शान्तिपुर	प्रा.वी.	भक्त बहादुर खत्री	८३३३३३३३३३३	१९
न	शिव आ.वि. भकारी	आ.वि.	यज्ञ बहादुर महारा	८३३३३३३३३३३	२०
प	आदर्श मा.वि. मोतीपुर	मा.वि.	ढाकाराम ढकाल	८३३३३३३३३३३	२१
फ	अमर सहीत दशरथचन्द आ.वि. मतेरीया	आ.वि.	होमनाथ सुवेदी	८३३३३३३३३३३	२२
ब	जनकल्याण प्रा.वि. मगरपुर	प्रा.वी.	प्रभुनारायण थारु	८३३३३३३३३३३	२३

अ	जनप्रिय मा.वि. दमौली	मा.वि.	सर्भिस शर्मा	ढडछडणघडढजठ	ढ
इ	जनसेवी प्रा.वि. दागपुर	प्रा.वि.	कमल बहादुर सिलवाल	ढडटडदृघदृणदृण	ट
इ	जनता मा.वी. बठुवा	मा.वि.	ज्ञानेन्द्र पौडेल	ढडटटठदृदृजदृघ	ढ
इ	कालिका प्रा.वि. शंखरीया	प्रा.वि.	अम्बीका प्रसाद पौडेल	ढडदृडणजठठठज	ढ
इ	नेरा मा.वि. लक्ष्मणपुर	मा.वि.	अर्जनप्रसाद तिवारी	ढडछडणदृटजदृदृ	ढ
इ	नेरा मा.वि. बाँसगढी	मा.वि.	निराजन चापागाई	ढडदृडणदृडठदृघ	छ
इ	प्रभात आ.वि. मदाहा	आ.वि.	रामेश्वर थारु	ढडदृडजघघठडदृ	ढ
इ	सरस्वती प्रा.वि. अस्नेरी	प्रा.वि.	सरस्वती कोईराला	ढठदृडणदृघघघढ	ढ
इ	सर्वोदय आ.वि. सतहईया	आ.वि.	रुद्रप्रसाद भुषाल	ढडदृडणदृणठजघ	ट
इ	सिद्धार्थ आ.वि. हाउपुर	आ.वि.	ओमप्रसाद रेग्मी	ढडदृडणदृदृदृणदृ	छ
इ	बालकल्याण प्रा.वि. थुमनी	प्रा.वि.	भीम प्रसाद जिसी	ढठदृडटजठणछघ	ढ
घ	भूकृती मा.वि. वड्की देउदा	मा.वि.	भीमप्रसाद रीजाल	ढडदृडणदृटजदृघ	ठ
घ	विश्वज्योती आ.वि. राजीपुर	आ.वि.	ईश्वरी खनाल	ढडछडणदृठछढढ	ढ
घ	दसरथचन्द आ.वि. गौरीपारा	आ.वि.	गजेन्द्र कुमार यादव	ढडदृडणदृटणछघ	ठ
घ	जनज्योती प्रा.वि. वेलौरी	प्रा.वि.	हरीराम चौधरी	ढडछडणघघछणछ	ड
घ	कालीगण्डकी प्रा.वि. वसन्तपुर	प्रा.वि.	विष्णुप्रसाद पौडेल	ढडटडणदृटदृठठ	ढ
घ	कर्णाली प्रा.वि. तोरीया	प्रा.वि.	सावित्रीदेवी सिंह	ढडणदृछदृणजघ	ढ
घ	लागीगुरास मा.वि. माछामढ	मा.वि.	तुलषी काप्ले	ढडटटढडदृघठण	ढ
घ	मत्तकमैया विकास प्रा.वि. शान्तिनगर	प्रा.वि.	कृष्णप्रसाद त्रिपाठी	ढडदृडदृठणघढदृ	ढ
घ	पूर्णहिरा मा.वि. लक्ष्मणा	मा.वि.	गोपाल सुवेदी	ढडछडणदृदृदृछड	ड
घ	रामजानकी मा.वि. भैसासुर	मा.वि.	नारायण प्रसाद शर्मा	ढडछडणदृटघटट	ड
दृ	त्रिभुवन मा.वि. ककौरा	मा.वि.	त्रिलोचन शर्मा	ढडछडणदृदृदृछ	ड

अनुसूचि १०. नीजि विद्यालयहरूको विवरण अनुसूचि

क्र.स.	विद्यालयको नाम	तह	ठेगाना		प्रिन्सिपलको नाम	सम्पर्क नं
			वडा नं	टोलको नाम		
अ	अनवार्ड ईडलीस मीडियम स्कूल	प्रा.वि.	घ	लखना	कटक रेग्मी	ढडणदृछटणछण
इ	राँभाँ हिमाल ईडलीस मीडियम स्कूल	प्रा.वि.	इ	राँभाँ	थलबहादुर वली	ढडदृडणजघघदृठ

घ	गोल्डेन भ्यूचर ईडलीस मीडियम स्कुल	मा.वि.	घ	बेलुवा	सतीश चौधरी	ढडढडङ्गठढङ्गठ
ढ	के. आर.पी. मेमोरीयल स्कुल	प्रा.वि.	ङ	चेपाङ	जयराम पाण्डे	ढडङ्गङ्गङ्गङ्गढङ्ग
छ	बाँसगढी एकेडेमी स्कुल	मा.वि.	छ	बाँसगढी	श्रीधर पौडेल	ढडङ्गङ्गङ्गङ्गङ्ग
ट	ज्ञानज्योती विद्या सदन	नि.मा.वि.	छ	बाँसगढी	केशव पौडेल	ढडङ्गङ्गङ्गङ्गङ्ग
ठ	ब्राईट भ्यूचर ईडलीस मीडियम स्कुल	नि.मा.वि.	छ	खनालचोक	चिन्तामणी उपाध्याय	ढडङ्गङ्गङ्गङ्गङ्ग
ड	प्याराडाई एकेडेमी ईडलीस मीडियम स्कुल	प्रा.वि.	ट	दमौली	राम सहायन थारु	ढडढङ्गङ्गङ्गठढङ्ग
ढ	दमौली बाल संसार ईडलीस मीडियम स्कुल	प्रा.वि.	ट	दमौली	लक्ष्मण घर्ति	ढडढङ्गङ्गढङ्गढङ्ग
ङण	स्वस्तिक एरा एकेडेमी प्रा.ली.	नि.मा.वि.	ड	लक्ष्मणा	स्मृतिसुन्दर शर्मा	ढडढङ्गङ्गङ्गङ्ग
ङङ	बबई ईडलीस मीडियम स्कुल	नि.मा.वि.	ढ	माछागढ	दयाराम पराजुली	ढडढङ्गङ्गङ्गङ्गङ्ग
ङङ	मातृभूमी मा.वि.	मा.वि.	ड	ककौरा	अर्जुन चापागाँई	ढडढङ्गङ्गङ्गङ्ग
ङघ	बालज्योती एकेडेमी	मा.वि.	ड	ककौरा	जीत बहादुर रोकाया	ढडङ्गङ्गङ्गङ्गङ्ग
ङढ	बाँसगढी यूनाईटेड पब्लिक स्कुल	प्रा.वि.	छ	बाँसगढी	केशव टमटा	ढडढङ्गङ्गङ्गङ्गङ्ग
ङछ	गोल्डेन पब्लिक स्कुल	प्रा.वि.	ढ	माछागढ	जीतेन्द्र चौधरी	ढडढङ्गङ्गङ्गङ्गङ्ग
ङट	न्यू होराईजन एकेडेमी स्कुल	प्रा.वि.	छ	बाँसगढी	दिवाकर शर्मा	ढडढङ्गङ्गङ्गङ्गङ्ग
ङठ	चेल्ड्रेन लाईफ एकेडेमी स्कुल	प्रा.वि.	घ	महादेवा	प्रशान्त चौधरी	ढडढङ्गङ्गङ्गङ्गङ्ग

अनुसूचि ११. स्वास्थ्य चौकी र केन्द्रहरूको विवरण

क्र.स.	स्वास्थ्य संस्थाको नाम	ठेगाना	प्रमुखको नाम	कार्यालयको फोन नं	मोबाइल नं
१	स्वास्थ्य चौकी मोतीपुर	मोतीपुर	नीरक बहादुर थापा	०८४-४४०१२५	९८५८०२७७४१
२	स्वास्थ्य चौकी बेलुवा	बेलुवा	चन्द्रभानु मण्डल		९८०७८८७८७१
३	स्वास्थ्य चौकी डेउडाकला	डेउडाकला	हुमनाथ देवकोटा		९८४८०७००२३
४	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	चेपाङ	पुष्पासिंह ठकुरी		९८४५४७०२१५
५	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	राँभाँ	विनीता भट्टराई		९८६३३१७०१९
६	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	दमौली	ज्योती पौडेल		९८६८६५२७७९
७	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	थुमनी	सेता शाह		९८४८५४६५८६

अनुसूचि १२ . पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक योजना तर्जुमा कार्यशालाका सहभागीहरूको विवरण

खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छताका लागी पानी सुरक्षा कार्यक्रम
 “बाँसगढी नगरपालीकाको पूर्ण सरसफाई रणनितिक योजना तयारी कार्यशाला गोष्ठी”
 मिति:-२०७५ भदौ २४ र २५ गते
 स्थान:-बाँसगढी नगरपालीका बर्दिया

उपस्थिति विवरण

क्र.स.	नाम थर	प्रतिनिधि गरेको सस्था	पद	हस्ताक्षर	
				२०७५/५/२४	२०७५/५/२५
१	शालिकराम अधिकारी	बाँसगढी नगरपालिका	प्रमुख		
२	दुष्मा चौधरी	बाँसगढी नगरपालिका	उप प्रमुख		
३	विष्णु वारु	बैत, बर्दिया	डाइरेक्टर		
४	शुर्पेन्द्र कु. रेग्मी	बाँसगढी नगरपालिका	देवालय संयोजक		
५	छाम्बर राम खत्री	" "	प्र.प्र. अधिकारी		
६	जय वहादुर चन्द रेग्मी	" " वडा नं. ०५ वडा समितिको			
७	पूर्ण प्र. विजाल	वा.नं. ४ वडा	नगर प्रशासनिक सहाय		
८	विमल सुवेदी	वा.नं. पा ४ वडा	नगर सहाय		
९	चेलना राता	वा.नं. पा ४ वडा	नगर सहाय		
१०	सिर्जना सुवेदी	वा.नं. पा ५	नगर सहाय		
११	मिम वहादुर खत्री	वा.नं. पा २	वि.वि.स. सहाय		
१२	मान व. सुवेदी	वा.नं. पा ४	नगर सहाय		
१३	प्रेम राज पाण्डे	वा.नं. पा ३ वडा	नगर सहाय		
१४	गोपाल अर्या	वा.नं. पा १ वडा	नगर सहाय		
१५	ठाकुराम ठकाल	वा.नं. पा १ शिक्षा शाखा	स्त्रीतन्त्राधिकारी		
१६	विमल पाण्डे	वा.नं. पा २	नगर सहाय		
१७	जय राज पाण्डे	वा.नं. पा १	नगर सहाय		
१८	रेवाम अधिकारी	वा.नं. पा ०५	नगर सहाय		

क्र.स.	नाम थर	प्रतिनिधि गरेको सस्था	पद	हस्ताक्षर	
				२०७५/५/२४	२०७५/५/२५
१९	चन्द्रशरथ थाकुर	बाँसगढी न.पा.६ वडा नं. १			
२०	कांगाराम थाकुर	बाँसगढी न.पा.६ वडा नं. २			
२१	उषा पुन	महिला तथा बाल विकास शाखा	म.वि.नी.		
२२	रविलाल मिश्र	बा.२.पा. शिक्षा शाखा	शा.अ.अ.		
२३	इश्वरी खनाल	शिक्षा महाविद्यालय	अध्यक्ष		
२४	हरीन्द्र गिरी	बाँसगढी न.पा.	उपप्रमुख		
२५	सतोष रेग्मी	नेपाल रेडिसोस	सदस्य		
२६	कालिका बास्तेल	नया ४	महिला स्वास्थ्य संचालक		
२७	राम सिंह थाकुर	उपेन्द्र नारायण अरुण			
२८	गुल उपाध्याय	सामाजिक विकास समिति	प्र.अ.स. अध्यक्ष		
२९	दीक्षा म. चौधरी	रेडिसोस	समाजवादी		
३०	अजमाज चौधरी	बाँसगढी न.पा. ६ वडा नं. ३	अध्यक्ष		
३१	पुष्पा चौधरी	रेडिसोस युवा क्लब	स्टेज अभिनेता		
३२	सावित्री देवी सिंह	बाँसगढी न.पा. ६ वडा नं. ३	प्र.अ.अ.		
३३	गणेश चौधरी	बाँसगढी न.पा. ६ वडा नं. ३	बा.स.स.स.		
३४	सुडामणी पौडेल	ए.अ.खिल नेपाल शिक्षक संघ	नगर अध्यक्ष		
३५	प्रकाश सिंह	॥ ॥	उपेन्द्र नारायण अरुण		
३६	रेड पणक राम थाकुर	श्री लाली गुरुदास	वि.वि.न. अध्यक्ष		
३७	हरि व. खनाल	वडा. ५ वडा नं. १	वडा अध्यक्ष		
३८	विष्णु कुमारी क्वारी		परामर्शदाता		
३९	नर वहादुर चौधरी	बैरा	संयोजक		
४०	शान्ती चौधरी	बैरा, बाँदिगा	म.म.प.		
४१	विमला कुमारी	बैरा, बाँदिगा	म.म.प.		
४२	भैरव राम गेह	नगर शिक्षा	र.प.		
४३	एकबल चौधरी	बैरा, बाँदिगा	संयोजक		
४४	नमोडा चौधरी	बैरा, बाँदिगा	म.म.प.		

खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छताका लागी पानी सुरक्षा कार्यक्रम

बाँसगढी नगरपालिकाको खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना

“मस्यौदा पतिवेदन छलफल गोष्ठी”

मिति:-२०७५ कार्तिक १३ गते

स्थान:-बाँसगढी नगरपालिका बर्दिया

उपस्थिति विवरण

क्र.स.	नाम थर	प्रतिनिधि गरेको सस्था	पद	हस्ताक्षर	कैफीयत
१.	शालीकराम अधिकारी	बासगढी न.पा.	प्रमुख		
२.	शुस्मा चौधरी	बासगढी न.पा.	उप. प्रमुख		
३.	अमर राज खत्री	बासगढी न.पा.	म. प्र. अधिकारी		
४.	शुरेश कुमार रेग्मी	बासगढी न.पा.	स्वास्थ्य समोजक		
५.	प्रेम राज पौडेल	" " "	का. अध्यक्ष		
६.	गुल प्रसाद गौतम	" " "	" अध्यक्ष		
७.	सुष्मा एकनाथ चौधरी	स्वा. सञ्चालन बासगढी	संयोजक		
८.	विमल सुवेदी	नगर स्तरीय कल	संयोजक		
९.	दुर्गा सिंह	गुवा सञ्चालन	सदस्य		
१०.	मिम बहादुर खत्री	विद्यलय	वि. वि. अध्यक्ष		
११.	कालीका बास्तेला	बासगढी न.पा.	महिला स्वास्थ्य स्वयं सेवक		
१२.	जयराज पाण्डे	बा. न. पा. १	का. अध्यक्ष		
१३.	दशरथ पाण्डे	बा. न. पा. ६	का. अध्यक्ष		
१४.	सरस्वती श्री. १०	" २	का. पा. स.		
१५.	गिती बि. क	बा. न. पा. ८	का. पा. स.		
१६.	मन्तुली पाण्डे	बा. न. पा. ७	का. पा. स.		
१७.	लिल्ला कुं	बा. न. पा. ९	का. सदस्य		
१८.	जोगी राम चौधरी	स्वा. सञ्चालन	नगर स्वयं		
१९.	अनोज खत्री	पत्रकार	रिपोटर		

खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छताका लागी पानी सुरक्षा कार्यक्रम

बाँसगढी नगरपालिकाको खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना

“मस्यौदा पतिवेदन छलफल गोष्ठी”

मिति:-२०७५ कार्तिक १३ गते

स्थान:-बाँसगढी नगरपालिका बर्दिया

उपस्थिति विवरण

क्र.स.	नाम थर	प्रतिनिधि गरेको संस्था	पद	हस्ताक्षर	कैफीयत
२०	मुल पलाङ गौतम	वा.प.फ.८	वडा अध्यक्ष		
२१	गोविन्द प्रसाद शर्मा	न.र.सो.उपस्थिति नगरपालिका	नगरपालिका		
२२	गोविन्द प्रसाद शर्मा	न.र.सो.उपस्थिति नगरपालिका	नगरपालिका		
२३	नरेन्द्र गिरी	बाँसगढी न.पा.५	वडा अध्यक्ष		
२४	राधा सिंह थापा	उपस्थिति नगरपालिका	उपस्थिति		
२५	बलराज कुमल	न.प.न.प.सो. नगरपालिका	नगरपालिका		
२६	प्रियंका शर्मा	वा.प.फ.८	नगरपालिका		
२७	किशोर रिजाल	क.प.फ.८	नगरपालिका		
२८	विष्णु पौडेल	न.प.न.प.सो. नगरपालिका	नगरपालिका		
२९	विष्णु पौडेल	Self-employed	नगरपालिका		
३०	विमला बुढा मगर	बेत बर्दिया	N.N.P		
३१	सुरज थापा	बेत बर्दिया	L.V		
३२	नरब. चौधरी	बेत बर्दिया	P.C		
३३	जयकाशी चौधरी	उ.न.व.सो.उपस्थिति नगरपालिका	वडा अध्यक्ष		
३४	रजमान चौधरी	वडा नं. ८	वडा अध्यक्ष		

अनुसूची : १३ वडाबाट नगरपालिकामा पेश गर्ने मासिक प्रगती प्रतिवेदन फारामको नमुना

बाँसगढी नगरपालिका, बर्दिया

वडा नं

घरसंख्या :

जम्मा टोल संख्या :

विद्यालय संख्या :

कार्यालय संख्या :

वडाको पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी मासिक प्रगती विवरण

क्र.स.	सूचकको नाम	सर्वेक्षणको अवस्था	मासिक प्रगती						कैफियत
अ	सुरक्षित चर्पी प्रयोग गर्ने घरसंख्या								
इ	चर्पी स्तरोन्नती तथा मर्मत संभार गर्ने घरसंख्या (छाना, ढोका, खाडल थप्ने, प्यान फर्ने, बार बनाउने)								
घ	हात धुने स्थान र साबुन भएका घरसंख्या								
ङ	हात धुने स्थान र साबुन भएका विद्यालय संख्या								
च	महिनावारीमैत्री सुविधा भएका विद्यालय संख्या								
ट	सरसफाइ स्रोत केन्द्र स्थापना भएका विद्यालय संख्या								
ठ	पूर्ण सरसफाइ नमुना बन्दै गरेका समुदाय संख्या								
ड	पूर्ण सरसफाइ उन्मुख घोषणा भएका समुदाय संख्या								
ढ	खानेपानी पहुँच भएका घरसंख्या								
ण	पानी सुद्धिकरण गरि पिउने घरसंख्या								
त	फिल्टर प्रयोग गर्ने घरसंख्या								
थ	भाडा माभ्ने जुठ्यान बनाएका घरसंख्या								
द	भाडा सुकाउने चाङ्ग बनाएका घरसंख्या								
ध	ट्युववेलमा प्लेटफर्म भएका घरसंख्या								
न	ठोस फोहोर व्यवस्थापन गर्ने घरसंख्या								
प	खेर जाने पानी व्यवस्थापन गर्ने घरसंख्या								
फ	करेसाबारी भएका घरसंख्या								
ब	सुधारिएको चुल्हो प्रयोग गर्ने घरसंख्या								
भ	सरसफाइ कोष स्थापना भएका								

	टोल,समुदाय संख्या								
दण	सरसफाई स्रोत केन्द्र स्थापना भएका टोल,समुदाय संख्या								
दण	हालसम्म सञ्चालन भएका तालिम, गोष्ठी,अभिमुखीकरण कार्यक्रम संख्या								
दद	हालसम्म तालिममा सहभागी भएका संख्या								
दघ	हालसम्म भएका बैठक संख्या (वडा, टोल गरी)								
दद	सरसफाई र स्वच्छता सामाग्री उपलब्ध गराउने पसल,उद्योग व्यवसायी संख्या								
दघ	ठोस फोहोर ल्याण्डफिल साइटमा पठाउने घरसंख्या								
	अन्य:								

अनुसूचि १४ . बाँसगढी नगरपालीकाको पूर्ण सरसफाइ आचारसंहिता

“पूर्ण सरसफाइ अभियानमा सबै अघि बढी, सफा स्वच्छ हराभरा बनाऔं बाँसगढी”

बाँसगढी नगरपालिकाको सरसफाइ आचारसंहिता, २०७५

सुरक्षित खानेपानी र सरसफाइ हरेक नागरिकको मौलिक हक अधिकार भएकोप्रति गर्व गर्दै सामूहिक प्रयाशमा नै सामाजिक तथा आर्थिक विकास गर्न संभव हुने भएकाले नगरपालिकाको समग्र विकासको आधार पूर्ण सरसफाइ अभियानमा हामी सम्पूर्ण नगरवासी तथा सरोकारवालाहरूले आफ्नो कर्तव्य तथा दायित्व निर्वाह गर्नु पर्ने जिम्मेवारी आएको छ । हाम्रो बर्दिया जिल्ला तराईको पहिलो तथा नेपालको २४ औं खुल्ला दिसामुक्त जिल्लाको रूपमा घोषणा गर्न सफल भएकोप्रति गर्व गर्दै सन् २०२० सम्ममा बर्दियालाई पूर्ण सरसफाइ उन्मुख बनाउने जिल्लाको लक्ष्यप्रति सम्मान व्यक्त गर्दै बाँसगढी नगरपालिकालाई बि.स.२०७७ माघ मसान्तभित्र पूर्ण सरसफाइ उन्मुख क्षेत्र घोषणा गर्ने लक्ष्य हाशिल गर्न सम्पूर्ण जनसमुदायहरूमा सरसफाइ सम्बन्धी बानी व्यवहारलाई संस्कारको रूपमा विकास गर्न निम्न लिखित नियमहरू पालना गर्न गराउन जानकारी गराइन्छ ।

नगरपालिका वासीहरूका लागि :

- ॐ नयाँ बन्ने घरमा सवैले अनिवार्य सुरक्षित शौचालय निर्माण गर्नुपर्नेछ । आवश्यकतानुसार चर्पीको मर्मतसंभार, स्तरोन्नती गर्ने, चर्पीमा मात्रै दिसापिसाव गर्ने, चर्पी सधै सफा राख्ने, बच्चाको दिसा चर्पीमा विसर्जन गर्ने गर्नु पर्नेछ । खुला ठाउँमा दिसापिसाव गर्न पाइने छैन ।
- ॐ व्यक्तिगत सरसफाइ कायम गर्नु, दिसापिसाव तथा फोहोरमैला छोएपछि, खाना पकाउनु, खानु र खुवाउनु अघि सधै साबुनपानीले हात धुने र बच्चाहरूलाई पनि सिकाइ यसलाई संस्कारको रूपमा विकास गर्नु सवैको दायित्व हुनेछ ।
- ॐ किशोरी तथा महिलाहरू महिनावारी हुनुलाई गर्वको रूपमा लिई व्यक्तिगत सरसफाइ, प्याडको समुचित प्रयोग र व्यवस्थापन सम्बन्धी स्वस्थकर अभ्यास गर्नु सम्बन्धित पक्षको दायित्व हुनेछ ।
- ॐ खानेपानीको स्रोतको सरसफाइ, पानी शुद्धीकरण तथा सुरक्षित भण्डारण र प्रयोग गर्ने सवैको कर्तव्य र दायित्व हुनेछ ।
- ॐ सफा ताजा पोषणयुक्त खानेकुराहरू राम्ररी धोएर, पकाएर खानु वा खुवाउनु सबैको कर्तव्य र दायित्व हुनेछ ।
- ॐ प्लास्टिक जन्य फोहोरहरू (प्लास्टिकको भोला, बिस्कुट, चाउचाउ, सीसा, रबर, कपडा, घासपात, चकलेटका खोलहरू आदि) लगायत अन्य आफ्नो घरबाट निस्कने फोहोरहरूको आफैले व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ, जथाभावी फाल्न पाइने छैन ।
- ॐ आ-आफ्नो घर वरिपरिका सार्वजनिक स्थलहरू मठ, मन्दिर, थनुवा, पार्क, धारा, चौतारो, गुम्वा, धाम र वाटोघाटो आदिलाई नियमित सफा राख्न सवैले सहयोग र सहभागिता जनाउनु पर्नेछ ।

कार्यालय र संघसंस्थाहरूका लागि :

- ॐ सम्पूर्ण सरकारी, गैरसरकारी कार्यालयहरूले आफ्नो कार्यालय परिसरको फोहोरमैला व्यवस्थापन, सेवाग्राहीका लागि सुरक्षित पिउने पानी र शौचालय प्रयोगको सुविधा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- ॐ साथै शौचालयमा पर्याप्त पानी, हात धुने साबुन, तौलियाको उपलब्धता र नियमित सरसफाइ भएको हुनु पर्नेछ भने महिला शौचालयमा प्याड फाल्ने डष्टबिन राखेको हुनु पर्नेछ ।
- ॐ पूर्ण सरसफाइ अभियानसँग सम्बन्धित सरोकारवाला निकायहरूले कार्यालयमा सन्देशमूलक सामग्रीहरू सबैले देखिने गरी राख्नु पर्ने छ ।

घरधनी, जग्गाधनी, उद्योगपति, व्यवसायी र व्यापारीका लागि

- ① विभिन्न उद्देश्य र प्रयोजनकालागि भाडामा दिने घर धनी, जग्गाधनी, उद्योग व्यवसायीहरू तथा व्यापारीहरूले ग्राहक, सेवाग्राही कामदार संख्याको अनुपातमा आवश्यकता अनुसार आफ्नो जग्गामा शौचालय सुविधा उपलब्ध गराउनु पर्दछ ।
- ① सडक छेउ किनारामा व्यापार व्यवसाय गरी बस्ने व्यक्तिहरूले ग्राहकको संख्या अनुसार आवश्यक शौचालयको निर्माण आफैले गर्नु पर्नेछ ।
- ① भाडामा दिएको घर, कलकारखाना, उद्योग, व्यापार व्यवसायबाट निस्केको सबै प्रकारका प्रदूषण जन्य र मानव स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर गर्ने फोहोर मैलाहरूको उचित व्यवस्थापन गर्ने जिम्मा सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था र व्यवसायीको नै हुनेछ ।
- ① जिल्ला भित्र र बाहिरका छोटो तथा लामो दूरीमा चल्ने नीजी तथा सार्वजनिक सवारी साधनहरूले जंगल वा खुल्ला क्षेत्रमा गाडी रोकी दिसापिसाब गराउन निषेध गरिएकोले होटलको शौचालय, पेट्रोल पम्पको शौचालय तथा सार्वजनिक शौचालयमा मात्र दिसापिसाब गराउनु पर्नेछ ।

विद्यालयका लागि:

- ① प्रत्येक विद्यालयले आफ्ना विद्यालयका सबै विद्यार्थीहरूको लागि उपर्युक्त लैङ्गिक मैत्री र प्रयाप्त मात्रामा पानीको व्यवस्था सहितको शौचालयको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ । विद्यालयमा सुरक्षित र स्वच्छ खानेपानीको व्यवस्था गर्नुपर्दछ ।
- ① विद्यालयबाट निस्कने सबै प्रकारका फोहोरहरूको उचित व्यवस्थापन विद्यालय स्वयंले गर्नु पर्नेछ ।
- ① विद्यालयले आफ्नो सेवाक्षेत्रका घर तथा समुदायहरूको नियमित अनुगमन गरि सधैं खुला दिसामुक्त वातावरण कायम राख्न सहयोग गर्नु पर्नेछ ।
- ① विद्यालयको अतिरिक्त क्रियाकलापहरूमा सरसफाइ प्रवर्द्धन अभियानलाई प्राथमिकतामा राख्नुपर्नेछ ।

समुदायमा आधारित संघ संस्थाहरू

- ① महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविका, स्वास्थ्य आमा समूह, बङ्घहरूले सरसफाइ सम्बन्धी सचेतना फैलाउने काम निरन्तर गरिरहने ।
- ① खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समिति, सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति, बचत तथा ऋण सहकारी आदिले सरसफाइ सम्बन्धी कार्यक्रमहरूमा सक्रिय सहयोग गर्ने ।
- ① आमा समूह र स्थानिय क्लबहरू लगायत अन्य संगठनहरूले नियमित कार्यक्रमहरूमा सरसफाइको समीक्षा गर्ने ।
- ① राजनितिक दलहरूले सरसफाइलाई प्राथमिकतामा राखेर कार्यकर्ताहरूलाई पनि प्रोत्साहित गर्ने ।
- ① संचारकर्मीहरूले संचार माध्यमहरूमा सरसफाइलाई विशेष प्राथमिकतामा राखेर सन्देश प्रभाव गर्ने ।
- ① सरसफाइ ट्रिगरर, च्याम्पियन र कमाण्डरहरूले आफ्नो उत्प्रेरकको भूमिका निरन्तर निर्वाह गर्ने ।

अनुसूचि १५ . बाँसगढी नगरपालीकाको पूर्ण सरसफाइ प्रतिबद्धता,२०७५

बाँसगढी नगरपालिका पूर्ण सरसफाइ उन्मुख क्षेत्र बनाउने महान अभियानमा जुटेका हामी नगरपालिका स्तरीय खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति, सरकारी निकाय, राजनीतिक दल, गैर सरकारी संघसंस्था र विकास साभेदारहरु सुरक्षित खानेपानी र सरसफाइ सम्पूर्ण नागरिकको न्यूनतम आवश्यकता र मौलिक अधिकार भएको तथ्यलाई स्मरण गर्दै, राज्यले तय गरेको सन् २०३० भित्र पूर्ण सरसफाइ उन्मुख अवस्थामा देशलाई पुर्‍याउने राष्ट्रिय लक्ष्यलाई मनन गर्दै, तराईको पहिलो खुल्ला दिसामुक्त जिल्लावासी भएकोप्रति गर्व गर्दै बर्दिया जिल्लालाई पूर्ण सरसफाइ उन्मुख नमुना जिल्ला बनाउने लक्ष्यलाई हृदयगम गर्दै बि.स.२०७७ माघ मसान्तभित्र बाँसगढी नगरपालिकालाई पूर्ण सरसफाइ उन्मुख बनाउने दृढ संकल्पका साथ “पूर्ण सरसफाइ अभियानमा सबै अघि बढी,सफा स्वच्छ हराभरा बनाऔं हाम्रो बाँसगढी” भन्ने मूल नारालाई आत्मसात् गर्दै सफा स्वच्छ, स्वस्थ, समृद्ध नगरपालिका निर्माणका लागि तपसिलमा उल्लेखित विषयहरु कार्यान्वयन गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गरी बाँसगढी पूर्ण सरसफाइ घोषणा पत्र २०७५ जारी गर्दछौं ।

1. खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनाले अगिंकार गरेको निती बमोजिम सबै वडाहरुमा २०७५ फाल्गुण भित्र वास योजना तयार गरी कार्यान्वयनमा लैजाने छौं ।
2. पूर्ण सरसफाइ अभियानमा आफ्नो कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि नगरपालिका तथा वडाहरुले प्राथमिकताका साथ जग स्रोतका रुपमा आफ्नै बजेट बिनियोजन गरि अन्य तहमा संभावित अन्य आर्थिक, भौतिक र मानवीय स्रोतलाई व्यापक परिचालन गर्ने छौं ।
3. घर,बिद्यालय,कार्यालय,होटल, टोल र नगरलाई सफा र स्वच्छ /पूर्ण सरसफाइ उन्मुख घोषणा गर्दै, वडा र नगरपालिका लाई पूर्ण सरसफाइ उन्मुख घोषणा गर्ने छौं ।
4. ठोस तथा तरल फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापनका लागि श्रोतमै फोहोर कम गर्ने, पुनः प्रयोग गर्ने, पुन चक्रण गर्ने, जस्ता प्रविधिहरुको अवलम्बन गर्नेछौं । सहरी सरसफाइमा अनुकुल नीतिगत वातावरण तयार गरी सार्वजनिक तथा निजी क्षेत्रको साभेदारी प्रवर्द्धन मार्फत ठोस र तरल फोहोरमैला ब्यवस्थापनको लागि थप श्रोत साधन जुटाउन सहकार्य गर्ने छौं ।
5. सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा सञ्चालनमा सार्वजनिक नीजि साभेदारी पद्धतिको अवलम्बन गरि, संचालन तथा व्यवस्थापनको सुनिश्चितता र आवश्यक श्रोतको व्यवस्था गरि आवश्यक स्थानमा शौचालय निर्माण र संचालन गर्नेछौं ।
6. सुरक्षित खानेपानी सेवाको पहुँच सबैमा पुर्‍याउन आवश्यक श्रोतको पहिचान एवं व्यवस्था गर्ने र संचालित सबै खानेपानी संरचनामा पानी सुरक्षा योजना लागु गर्ने छौं ।
7. जिल्लाका सबै सरकारी निकाय, गैरसरकारी संघ संस्था तथा राजनीतिक दलहरुले सञ्चालन गर्ने तालिम तथा प्रशिक्षणहरुमा पूर्ण सरसफाइको विषयलाई प्राथमिकताका साथ समावेश गर्नेछौं ।
8. पूर्ण सरसफाइ अभियानका क्रियाकलापहरुलाई हरियाली विकास, आय आर्जन, साक्षरता, स्वास्थ्य, भैँन, त्र्रौन, गरिबी निवारण,पोषण र पर्यटन प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्यहरूसँग एकिकृत गरी सरसफाइमा दिगोपना कायम गर्ने छौं ।
9. पूर्ण सरसफाइ अभियानमा बिशेष योगदान पुर्‍याउने ब्यक्ति तथा विभिन्न संघ संस्थालाई सम्मान र कदर गर्ने छौं ।
10. खुला दिसामुक्त, पूर्ण खोप र पूर्ण साक्षरता सम्बन्धि प्राप्त उपलब्धीहरुलाई संस्थागत र बिस्तार गर्दै उपलब्धीको दायरालाई अभ्न फराकिलो र ब्यापक बनाउन प्लाष्टिक भोला रहित, सुधारिएको चुलो एवम् जुवातास, मद्यपान, धुम्रपान रहित, अध्यारो मुक्त, समुदाय निर्माणमा सहयोग गर्ने छौं ।
11. पूर्ण सरसफाइ अभियानमा राज्यका सुरक्षा लगायत सबै निकाय, सबै समूह संस्थाहरु, यातायात व्यवसायी/उद्योग बाणिज्य संस्थाहरु, सञ्चार क्षेत्र, सहकारी एवम् वित्तीय निकायहरु, होटल ब्यवसायीहरु र स्थानीय तहमा रहेका औपचारिक र अनौपचारिक संघसंस्था तथा समूहहरूसँग सहकार्य तथा साभेदारी गर्नेछौं ।
12. पूर्ण सरसफाइ अभियानलाई प्रभावकारी बनाउन कार्यक्रमको पारदर्शिता कायम गर्न, गुणस्तर कायम गर्न नियमित बैठक, समीक्षा तथा अनुगमन तथा मुल्यांकन पद्धतिलाई चुस्त दुरुस्त बनाउनेछौं ।

13. खुला दिसामुक्त घोषणा अभियानमा जस्तै पूर्णसरसफाई अभियानमा पनि उत्साह, उल्लास र उमङ्गको वातावरण सिर्जना गर्दै पूर्ण सरसफाई अभियानलाई व्यापकता दिन सरोकारवालाहरूले स्थानीय तहमा उपयुक्त हुने खालका शिक्षाप्रद, सचेतनामूलक तथा व्यवहार परिवर्तन गर्ने खालका कृयाकलापहरूलाई निरन्तरता दिदै जानेछौ ।
14. पूर्ण सरसफाई प्रवर्द्धनका लागि जनचेतना अभिवृद्धिमूलक सामग्रीहरू ५६३३३ : बतभचष्वकि० तयार पार्दा, सचेतनामूलक तथा खोजमूलक सामग्रीहरू प्रकाशन तथा प्रसारण गर्नु पर्दा स्थानीय भाषालाई प्राथमिकता दिई अभियानको सहजीकरण गर्ने निकायहरू बीच समझदारीपत्र सहित समन्वय र सहकार्य गर्नेछौ ।
15. विपदको बखतमा सम्बन्धित समन्वय समितिहरूसँग सहकार्यमा खानेपानी तथा सरसफाईसँग सम्बन्धित सामग्रीहरू उपलब्ध गराई प्रभावित व्यक्तिहरूलाई आवश्यक सहयोग पुर्याउने छौ ।
16. पूर्ण सरसफाई अभियानबाट व्यक्ति, घर, टोल, बजार सबै क्षेत्रलाई सफा, स्वच्छ र सुन्दर बनाउँदै बाँसगढी नगरपालिकाको पर्यटन र समग्र आर्थिक तथा सामाजिक विकासलाई उच्चतहमा पुर्याउने छौ ।

कभर पेजको भित्री भागमा

वास योजना तर्जुमा कार्यशाला आदिको फोटो

कभर पेजको बाहिरी भागमा

चित्रात्मक सन्देश : हात धुने, पानी शुद्धीकरण सम्बन्धी